

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Olíková

I ve mně je lídr - program pro základní školy

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Naděžda Šulcová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Jana Olíková

The Leader in Me - The Programme for Elementary Schools

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Naděžda Šulcová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. března 2015

Jana Olíková.....

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat vedoucí diplomové práce Mgr. Naděždě Šulcové za její odborné vedení, cenné rady a podporu při zpracování diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat Mgr. Lence Mikešové, koordinátorce programu I ve mně je lídr v MŠ a ZŠ Pohádka, za její velmi vstřícný postoj k prováděnému výzkumu.

Mé poděkování také patří PhDr. Valeriji Šulcovi, CSc. za odbornou konzultaci při zpracování práce.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá sociálními dovednostmi, zejména programem určeným pro rozvoj těchto dovedností s názvem I ve mně je lídr, jeho dopady a vlivy na žáky základní školy a na celkové prostředí ve třídě a škole. Zhodnocuje přínos programu pro všechny zúčastněné děti včetně těch, které podle současného legislativního vymezení mohou využívat podpůrná opatření k zařazení do běžného vzdělávacího proudu a jsou označovány za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Práce se věnuje pedagogice, výchově, vzdělávání a procesu učení, ve kterém jsou získávány vědomosti, dovednosti, návyky a na základě toho odvozené kompetence. Dále se zaměřuje na program podporující rozvoj sociálních dovedností s názvem I ve mně je lídr. Je popsána historie s uvedením jeho úspěchů při zavádění ve školství celosvětově. Základní principy programu jsou představeny a vysvětleny pomocí jednoduše uspořádaných návyků. Zde jsou vyzdvihnuty myšlenky, které mají podle autorky souvislost se začleněním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a ty jsou v praktické části analyzovány. Legislativní vymezení žáků se SVP vychází z vymezení Školského zákona, porovnává pohled novelizované a platné stávající verze. Práce objasňuje a seznamuje s pojmy integrace, inkluze a sociální heterogenita.

Klíčová slova

Dovednosti, inkluze, I ve mně je lídr, kompetence, návyky, pedagogika, sociální dovednosti, sociální heterogenita, speciální vzdělávací potřeby (SVP), vědomosti, výchova, vzdělávání.

Annotation

This submitted thesis deals with social skills, namely the programme entitled The Leader In Me (which is related to such skills and is intended for their development), its impact and influence on primary school pupils, the general school classes as well as the school environment. The thesis also assesses the contribution of the programme for all interested children, including those, which according to the current legal framework require some support measures, for their inclusion in the normal educational system, and who are, at the same time, referred to as pupils with Special Educational Needs.

The thesis deals with pedagogy, education and training. In this light, it discusses learning outcomes that form knowledge, skills, habits and the derived competences. Furthermore, it focuses on the programme entitled The Leader In Me which supports the development of social skills. It contains a relatively detailed description of the history of the entire programme and a presentation of its achievements along with its worldwide implementation. Furthermore, individual habits, which form the base of the whole programme, are introduced and explained in successive steps. In this context, certain aspects related to the inclusion of pupils with special needs are highlighted by the author. The legislative definition of pupils with SEN (Special Educational Needs) stems from the definition provided by the Education Act. It also compares the definition provided by the newly proposed legislation with the currently effective legislation. The thesis also clarifies and introduces the concepts of integration, inclusion and social heterogeneity.

Key words

Competence, education, habits, inclusion, knowledge, pedagogics, pedagogy, skills, social heterogeneity, social skills, special educational needs (SEN), The Leader In Me.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 OBECNÁ VÝCHODISKA.....	10
1.1 Pedagogika, výchova a vzdělávání	10
1.2 Vědomosti.....	14
1.3 Dovednosti.....	15
1.4 Návyky.....	17
1.5 Kompetence	20
2 I VE MNĚ JE LÍDR	23
2.1 Historie projektu	23
2.2 Zavádění programu ve světě	25
2.3 Program I ve mně je lídr (IVJL)	26
2.4 7 návyků.....	27
2.5 Implementace programu IVJL ve školách	35
3 KONCEPT SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB.....	36
3.1 Legislativní vymezení žáků se SVP - Školský zákon.....	36
3.2 Podpůrná opatření v novele školského zákona	37
3.3 Speciální vzdělávací potřeby, integrace, inkluze.....	39
3.4 Sociální heterogenita jako prvek inkluzivní školy.....	41
3.4.1 Kulturní, etnická a jazyková heterogenita	43
3.4.2 Věková heterogenita a heterogenita pohlaví a genderu	44
3.4.3 Heterogenita kognitivních a mentálních předpokladů	44
PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 VÝZKUM	46
4.1 Vymezení výzkumného cíle.....	46
4.2 Stanovení základních hypotéz	47
4.3 Metodika a postup při zpracování práce	48
5 ANALÝZA REALIZOVANÉHO VÝZKUMU.....	50
5.1 Analýza dotazníkového šetření s řediteli základních škol	50
5.1.1 Hypotéza 1	51
5.1.2 Hypotéza 2	56
5.2 Analýza rozhovorů s pedagogy.....	60
5.2.1 Hypotéza 3	60
5.2.2 Hypotéza 4	62
5.3 Analýza dotazníkového šetření se žáky základní školy.....	63
5.3.1 Hypotéza 5	63
6 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ A SHRnutí PRAKTICKÉ ČÁSTI	73
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	78
SEZNAM ZKRATEK	83
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	84
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Každé dítě se od malička setkává s mnoha vlivy, které se podílejí na utváření jeho osobnosti, první vztahy navazuje v rodině a postupně se dostává více a více do světa mezi kamarády, všímá si jejich chování. Prochází postupným zráním po stránce fyzické, psychické i sociální. Z největší části zažije většinu nových situací ve škole, kde se učí pohybovat v kolektivu vrstevníků, vůči kterým zaujímá určité postoje, a tím si vytváří ve skupině svoje místo.

Předkládaná práce se zabývá sociálními dovednostmi, jejichž důležitost pro rozvoj osobnosti v současné době narůstá na významu, zejména programem určeným pro rozvoj těchto dovedností s názvem I ve mně je lídr, jeho dopady a vlivy na žáky základní školy a na celkové prostředí ve třídě a škole. Zhodnocuje přínos programu pro všechny zúčastněné děti včetně těch, které podle současného legislativního vymezení potřebují nějaká podpůrná opatření k zařazení do běžného vzdělávacího proudu a jsou označovány za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Teoretická část práce nabízí vhled do problematiky zpracovaný na základě odborné literatury a poskytuje nezbytnou základnu pro praktickou část, ale i celou diplomovou práci. Je rozdělena do tří hlavních částí. První kapitola se věnuje pedagogice, která pod svými křídly ukrývá dva důležité prvky, a to výchovu a vzdělání. Oba tyto prvky jsou naplno uplatňovány ve školství, kde se děti učí nabývat nové vědomosti, dovednosti, návyky a na základě toho získávají potřebné kompetence pro svoji budoucnost. Zmíněné dovednosti a návyky mají nezastupitelnou úlohu v rozvoji a utváření osobnosti člověka. Patří do komplexu vlastností, které si osobnost od dětství osvojuje v průběhu života učení. Vědomosti, dovednosti, návyky a kompetence jsou podrobně teoreticky představeny a rozebrány, u dovedností je položen důraz zejména na dovednosti sociální, jejichž význam je zdůrazňován v celém obsahu práce. Druhá kapitola se zaměřuje na program podporující rozvoj sociálních dovedností s názvem I ve mně je lídr. Je poměrně podrobně popsána celá historie programu včetně hlavních myšlenek umožňujících jeho zrození a další rozpracování pro potřeby škol. Jsou uvedeny jeho úspěchy při zavádění v mnoha zemích, například ve Velké Británii,

Švédsku, Dánsku, Polsku, USA, Japonsku. Dále jsou postupně jmenovány a vysvětleny jednotlivé principy v podobě návyků, na kterých je celý program založen, a je poukázáno na jednoduchost a snadnou uchopitelnost celého systému. Také se lze dočíst o procesu implementace ve školách, jak vše v jednotlivých fázích probíhá. V této kapitole jsou vyzdvihnuty u návyků 4, 5 a 6 některé prvky, které mají podle autorky souvislost se třetí kapitolou práce věnující se začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V ní je popsán koncept SVP, integrace, inkluze a jsou představeny základní myšlenky metodiky Inkluzivního ukazatele (odstranění překážek v učení, podpora různorodosti a zapojení do spolupráce s ostatními). Legislativní vymezení SVP lze najít v § 16 Školského zákona, ve třetí kapitole dochází ke srovnání platné podoby zákona a aktuálně navrhované novely projednávané v Poslanecké sněmovně ČR v průběhu podzimu 2014.

Praktická část práce směřuje k aktivnímu řešení stanovených hypotéz, které si kladou za cíl zhodnotit, zda program zaměřený na sociální dovednosti s názvem I ve mně je lídr je vhodné zavádět na základních školách a zda může ve škole vytvořit prostředí, které podpoří hladké začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro získání relevantních údajů se diplomová práce opírá o metodiku kvantitativního i kvalitativního výzkumu, který je rozfázován do tří etap. První fáze cílí na ředitele základních škol České republiky ve formě dotazníkového šetření provedeného elektronicky. Pro druhou a třetí fázi výzkumu je zkontakována základní škola, na které probíhá program I ve mně je lídr, a na té je provedeno jak kvalitativní šetření formou rozhovorů s pedagogy tak kvantitativní šetření s dětmi ve věku 7 -15 let formou dotazníku.

Pro pozitivní přijetí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve společnosti je potřeba, aby na toto začlenění byla společnost dostatečně připravena, a proto je zde položena myšlenka, že program IVJL s nadčasovými obecně platnými principy slušného lidského chování k tomu může přispět.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OBECNÁ VÝCHODISKA

1.1 Pedagogika, výchova a vzdělávání

Pedagogika

V současné době existují rozdílná pojetí pohledů na pedagogiku. Do okruhu současné pedagogické vědy vstupují neustále nová témata reagující na moderní transformující se dobu, která ji předkládají jinak než v tradičním pojetí.

Rychlý vývoj během několika posledních desetiletí vedl k tomu, že pedagogika je v neobyčejně velké míře prostoupena teoriemi a výzkumnými metodami z jiných věd a disciplín, jedná se o tzv. interdisciplinární pedagogiku (Průcha, 2013). Pedagogika spolupracuje zejména s psychologií a sociologií, filozofií atd. Přebírá z nich nové poznatky, a tím se edukační procesy posouvají dále a nabírají nový směr.

Lze najít řadu definic představujících pedagogiku jako vědu. Všem definicím bude společné, že se pedagogika zabývá výchovou a vzděláním. Definice pedagogiky uvedená ve všeobecné encyklopedii Diderot zní: *"Pedagogika je věda zabývající se výchovou a vzděláním. Zkoumá zákonitosti výchovy jako společenského jevu, definuje cíle, obsah, podmínky, metody a prostředky výchovy. První systém pedagogických poznatků a zásad vytvořil J. A. Komenský. Jako samostatný vědní obor existuje od 19. století. Pedagogika obecná vymezuje základní pedagogické kategorie (výchova, vzdělání, vyučování), sleduje obecné zákonitosti pedagogického procesu, vztahy mezi biologickými a psychologickými podmínkami výchovy. Řeší obecné metodologické problémy didaktiky a teorie výchovy. Dělí se na pedagogiku předškolního a pedagogiku školního věku, pedagogiku speciální, pedagogiku vysokoškolskou, pedagogiku volného času, andragogiku. Pedagogika sociální studuje vliv prostředí na výchovu dítěte aj. Pedagogika využívá poznatky psychologie, teorie informací a dalších věd."* (Encyklopedie Diderot, svazek 6, s. 76)

Postupem doby se v pedagogické vědě vykristalizovaly jednotlivé pedagogické směry. Do České republiky se přehled základních pedagogických teorií dostal v roce 1998 v publikaci Soudobé teorie vzdělávání od Kanadčana jménem Yves Bertrand. Navrhovaná klasifikace zahrnuje sedm teorií: spiritualistickou, personalistickou, kognitivně psychologickou, technologickou, sociokognitivní, sociální a akademickou (Kohout, 2007).

Teorie spiritualistická se věnuje transcendentálnímu a duchovnímu vztahu mezi člověkem a univerzem. Svými úmysly a vhledy proniká lidská bytost do duchovní dimenze svého vztahu k univerzu. Úvahy v této oblasti pedagogického myšlení o vzdělávání jsou ovlivňovány náboženstvím a metafyzickými filosofiemi.

Druhý proud, proud personalistický, rovněž nazývaný humanistický nebo organický, je typický svým zaměřením na vnitřní dynamiku osobnosti: na její potřeby, aspirace, touhy, pudy, energie atd.

Kognitivně psychologické se opírají o výzkumy kognitivní psychologie, zajímají se rozvojem kognitivních procesů jako usuzování, analýza, řešení problémů, vytváření mentálních map, konceptů.

Do další kategorie lze seskupit sociální teorie, jež považují za cíl vzdělávání významnou transformaci společnosti. Sledují tak větší sociální spravedlnost. Podle této teorie je vzdělávání záležitostí sociálních a kulturních struktur. Žáci se vzdělávají v řešení problémů sociální a kulturní nerovnosti, segregace, elitářství, což hraje důležitou roli v transformaci společnosti a kultury. Mnohé sociální vzdělávací teorie koncipují takové vzdělávání jednotlivců, které jim umožní měnit společnost.

Sociokognitivní teorie se zabývají významem kulturních a sociálních faktorů při výstavbě vědomostí. Sledují vliv sociálních a kulturních faktorů na učení, zabývají se psychologí učení.

Pro akademické teorie jsou stěžejní vyučované poznatky, jako například klasická literatura a matematika. Akademické teorie jsou rozděleny na dva proudy. Tradicionalisté se zajímají o návrat ke klasickým hodnotám. Generalisté jsou naproti tomu fascinováni takovými dovednostmi jako je např. kritické myšlení, logická reflexe, schopnost adaptace, otevřenost ducha.

Technologické nebo také technicko-systémové teorie zdůrazňují používání vhodných technologií při předávání informací, jsou to interaktivní programy, počítač, tablet, televize, video, atd. (Bertrand, 1998).

V současné době se v České republice o potřebě těchto technologií ve školách hodně hovoří. Používání informačních a komunikačních technologií je jedna ze základních vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu (RVP). Je stanoveno, že žáci mají nabývat potřebné dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií a učit se tvořivě pracovat s informacemi (MŠMT, online, cit. 2014-11-18).

V souvislosti s tím byl v letech 2010-2012 realizován projekt Vzdělání21. V rámci tohoto projektu byla provedena na některých pilotních školách srovnávací studie tříd vyučovaných klasickým způsobem a tříd, ve kterých každý žák dostal svůj osobní notebook a používal vedle klasických tištěných materiálů při svém vzdělávání také interaktivní učebnice a multimediální nástroje (Vzdělání21, online, cit. 2014-11-18).

Výchova a vzdělávání

Jak bylo řečeno výše v definici pedagogiky, pedagogika je věda zabývající se výchovou a vzděláním.

Pojem výchova a vzdělání začínají někteří čeští teoretici pedagogiky nahrazovat termínem edukace nebo edukační proces. Zdůvodňují to tím, že jednak dojde ke zkrácení dvouslovného označení a dále tím, že tento termín je vhodnější i vzhledem k mezinárodnímu úzu - jako ekvivalent anglického termínu "education". Takto uplatňuje termín edukace například M. Dokulil, 1995 (Průcha, 2013).

Výchova

Široká veřejnost vnímá výchovu většinou jako činnost, která směřuje ke zlepšení chování, vystupování. Pedagogické publikace někdy rozčleňují pojem výchova a její vnímání v širším a užším smyslu. Výchova v širokém slova smyslu zahrnuje prakticky vše v dané oblasti - působení školy, rodiny, vzdělávacích zařízení, firemní výchovu i sebevýchovu, veškerou záměrnou kultivaci člověka. Důležité přitom je, že se jedná

o výchovu záměrnou, protože na člověka působí vedle organizované výchovy i řada dalších vlivů z hlediska výchovy nezáměrných - nejvíce média, a vliv má i veškeré prostředí, v rámci něhož se jedinec pohybuje. Výchova v užším slova smyslu je vnímána jako zvláštní výchova mravní, estetická, pracovní a tělesná. Od vymezení pojmu výchova v širším a užším smyslu se v současné době ustupuje (Kohout, 2007).

Podle M. Kodýma je "*výchova všestranný (komplexní) a nepřetržitý (celoživotní) proces cílevědomého a systematického (tj. plánovitého) působení subjektu výchovy (rodič, pedagog, společenská organizace) na objekt výchovy (dítě, žák, dospělý) v jejich interakci v rodině, ve škole i mimo ni. Působení je zaměřeno na poznávání prožívání a jednání vychovávané osobnosti - zpravidla v souladu se zaměřením a tradicemi dané společnosti.*

Pojem výchova je nadřazený pro pojmy vzdělání, vyučování, učení - souvisí s projevy socializace a utváření osobnosti". (Kodým, online, cit. 2014-09-10, s. 31)

Vzdělávání

Procesem vzdělávání prochází každý jedinec od útlého dětství. Děti si učením osvojují potřebné informace, znalosti, dovednosti, návyky, zkušenosti, a tím se formuje a kultivuje jejich osobnost, vlastnosti a postoje.

Široká veřejnost chápe vzdělávání převážně jako proces osvojování si vědomostí, dovedností a návyků. Takto pojaté vzdělávání je součástí výchovy v širším slova smyslu. Vzdělávání lze představit jako proces všestranné humanizace a kultivace jedince, zahrnuje procesy jako socializace, enkulturace a personalizace. Při vzdělávání se tedy nejedná pouze o hromadění vědomostí, ale o široce pojatý rozvoj člověka s cílem umožnit mu co nejoptimálnější zapojení do života společnosti, o pochopení příčin a následků včetně tvorby nových hodnot. Vzdělaný člověk v tomto pojetí není rozhodně jen osobou nabytou informacemi a věděním, ale skutečně všestrannou osobností schopnou reagovat na životní situace, adaptovat se, improvizovat, rozumět životu, kultuře atd. Takto vnímané vzdělání je vlastně to, co v nás zůstane, zapomeneme-li, co jsme se naučili ve škole (Kohout, 2007).

Podle M. Kodýma je "vzdělávání (proces) a vzdělání (výsledek), též edukace, nejčastěji chápáno v souvislosti s vědomostmi, dovednostmi a návyky převážně v racionální rovině; je cílevědomým, systematickým a dlouhodobým působením na racionální stránku osobnosti. Směřuje k socializaci, enkulturaci a personalizaci jakožto složkám všestranné humanizace a kultivace člověka. Kritérium hodnocení úrovně vzdělání jsou kompetence". (Kodým, online, cit. 2014-09-10, s. 29)

Z definice vyplývá, že vzděláváním jedinec získává potřebné vědomosti, dovednosti a návyky. S nimi dále souvisí kompetence, které jsou důležité pro dobré uplatnění se ve společnosti. Následně budou v základních bodech představeny vědomosti, dovednosti, návyky a kompetence.

1.2 Vědomosti

I když získání maxima znalostí a vědomostí není v rámci Rámcového vzdělávacího plánu (RVP) stanoveno jako hlavní cíl základního vzdělávání, patří stále k ústředním požadavkům vzdělávání v našich školách (MŠMT, online, cit. 2014-11-18). Podle úrovně svých vědomostí jsou žáci hodnoceni při testech a zkouškách, na základě známek je stanovena jejich školní úspěšnost. Úroveň vědomostí tedy ve školním věku dětí stále patří k jedinému měřitelnému kritériu vzdělání a vypadá to, že tomu tak bude i nadále.

"Vědomostmi rozumíme učením osvojené poznatky, zobecněné zkušenosti získané ve společensko-historickém procesu poznání lidstvem, které byly v průběhu tohoto poznání ověřovány a potvrzovány společenskou praxí. Vědomosti jsou tedy konkrétní zapamatovatelné poznatky, fakta, informace, pojmy, poučky, pravidla, zákony a jiná zevšeobecnění." (Kohoutek, 1996, s. 15)

V Psychologickém slovníku lze najít pod pojmem vědomost *"učením osvojený poznatek, tj. zapamatované informace včetně pochopení vztahů mezi nimi, v podobě pojmů, pravidel a zákonů, vzorců ap."* (Hartl 2000, s. 667)

Vědomosti se dají rozdělit do jednotlivých oblastí jako např. vědomosti matematické, historické, zeměpisné, fyzikální, atd. (Kodým, 2014).

1.3 Dovednosti

Získání, rozvíjení a vhodné uplatnění dovedností v průběhu praktického života je důležitým prvkem vzdělávání. V Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání se tematika dovedností prolíná celým obsahem dokumentu. Dovednosti, které by měl žák získat v průběhu školní docházky, jsou stanoveny pro každou vzdělávací oblast v rámci očekávaných výstupů na 1. a na 2. stupni školy. Například ve vzdělávací oblasti matematika je stanovena dovednost provádět aritmetickou operaci, algoritmické porozumění a významové porozumění, což znamená umět operaci propojit se skutečnou situací (MŠMT, online, cit. 2014-11-18).

Potřebné dovednosti pro rozvoj osobnosti žáka jsou široce popsány v rámci jednotlivých průřezových témat RVP. Průřezovými tématy RVP jsou 1) osobnostní a sociální výchova, 2) výchova demokratického občana, 3) výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, 4) multikulturní výchova, 5) enviromentální výchova a 6) mediální výchova (MŠMT, online, cit. 2014-11-18). Tato průřezová témata v podstatě pokrývají vše, pro co se v současné době zjednodušeně používá název sociální dovednosti.

Definice dovednosti podle J. Čápa: *"Dovednost je učením získaná pohotovost k metodicky správnému, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti."* (Kohoutek, 1996, s. 16)

Podle M. Kodýma jsou dovednosti *"učením osvojené uvědomělé činnosti, prováděné za účelem splnění určitých úkolů. Dovednost je produkt (výsledek) činnosti, která byla cvičením dovedena k jisté dokonalosti"*. (Kodým, 2014, s. 36)

Dovednosti se strukturují na sensorické, senzomotorické, intelektuální, emočně citové a sociální. Sociální dovednosti lze dále členit na interakční, percepční, komunikační, organizační, behaviorální (Kodým, 2014, s. 36).

Sociální dovednosti nabývají na stále větším významu. Jejich úspěšné zvládnutí a používání vede k osobnímu a celospolečenskému prospěchu. Sociální dovednosti se získávají v procesu sociálního učení na základě interakce s okolím, jsou ovlivněny kulturou a sociálním prostředím, ve kterém je člověk vychováván. (Podškubková, online, cit. 2014-11-20).

V Psychologickém slovníku je pod pojmem sociální dovednost definována *"dovednost, která se skládá z řady dílčích dovedností, např. sociální komunikace, sociální přizpůsobení, integrace do sociální skupiny. Učí se přirozenou účastí na rodinném a společenském životě nebo cíleně psychoterapií či účastí v kurzech cílených na rozvoj osobnosti. K nejběžnějším patří schopnost navázat a udržet kontakt, účinně se dorozumívat, vyslechnout druhé, vyjádřit druhým své pocity, přijmout kritiku a mít vhled do mezilidských vztahů"*. (Hartl, 2000, s. 122)

V současné době se začal používat pod vlivem nového celosvětového myšlenkového proudu pojem "dovednosti 21. století". Tento myšlenkový proud usiluje o předefinování cílů vzdělávání, o transformaci vzdělávání, která bude reagovat na požadavky vzdělání 21. století. Také tvrdí, že současný vzdělávací systém není schopen pokrýt současné vzdělávací potřeby a že je nutné nastavit nový rámec vzdělávání, je nezbytné zavést inovativní výukové aktivity. Na konferenci Partners in Learning 2012 Global Forum v roce 2012 konané v Praze byl představen jeden z pohledů na dovednosti 21. století v souvislosti s používáním inovativních výukových metod. Bylo identifikováno 6 hlavních skupin dovedností žáků, které lze inovativními výukovými metodami podporovat. Jsou to dovednosti: řízení sebe sama, budování znalostí, spolupráce, řešení problémů skutečného světa a inovace, využívání informačních technologií pro učení, pokročilý způsob komunikace.

Řízení sebe sama v tomto pojetí znamená přijmout plnou zodpovědnost za svůj život a své vzdělání. Žákova aktivita má dlouhodobý charakter, kdy žák má dopředu stanoveny výukové cíle, na základě nichž si plánuje sám vlastní práci. V průběhu plnění zadání si ve spolupráci s ostatními žáky nebo s učitelem může konzultovat některé otázky. Budování znalostí předpokládá používání kritického myšlení, tím dochází k jejich upevnování - žák dochází k vlastní interpretaci problému, provádí analýzu, syntézu, hodnotí informace a myšlenky. Nejedná se o pouhé opakování toho, co se naučil. Při spolupráci žáci pracují ve dvojicích nebo ve skupinách, vzájemně sdílejí zodpovědnost za výsledek práce, rozhodují se a podílejí se na výstupu rovnoměrně a společně. Používání pokročilého způsobu komunikace probíhá využitím více druhů komunikačních prostředků, vzájemně synergicky využívá k doplnění např. fotografie, svá sdělení dokládá fakty a příklady (Neumajer, online, cit. 2014-11-06).

Do České republiky se dostal program I ve mně je lídr, který praktickým způsobem a praktickými příklady učí, jak si sociální dovednosti vhodně osvojovat a zdůrazňuje jejich úlohu v běžném lidském životě. Mezi schopnosti a sociální dovednosti potřebné pro život ve 21. století uvádí program například: schopnost vést sebe a ostatní, zodpovědnost za vlastní život, důvěryhodnost, samostatné myšlení, zapojení se a iniciativa, schopnost řešit problémy, schopnost stanovit si cíle, správně komunikovat, smysl pro týmovou práci, tolerance, úcta k odlišnostem. Program I ve mně je lídr používá k rozvoji osobnosti dětí a jejich dovedností jednoduše formulované schéma v podobě návyků, které se děti postupně učí aktivně začleňovat do svého života (FranklinCovey, online, cit. 2014-10-20).

1.4 Návyky

S návyky se každý seznamuje od brzkého věku nejprve v rodinách, posléze v předškolních zařízeních. Dalším místem, které má velký vliv na formování návyků, je školní prostředí, kde se nejvíce rozvíjejí a upevňují pracovní i sociální návyky potřebné pro každodenní žádoucí jednání.

Psychologický slovník definuje návyk (habit, habituation, custom) jako *"reflexní jednání. Jedná se o způsob myšlení nebo chování. Je to proces, který vrcholí v reflexu a zahrnuje příjem, přenos a reakci.*

1) *W. James považuje návyk za nejvýznamnější činitel sociálního chování;*

2) *J. Dewey považuje návyk za součást přizpůsobování;*

3) *E. L. Thorndike považuje návyk za nejmenší jednotku učení;*

Některé návyky jsou kulturně historicky podmíněny a mají formu například obyčejů, tradic, konvencí nebo dokonce závazné sociální normy. Tím se stávají prostředkem sociální konformity.

4) *Behaviorismus chápe návyk jako emoční reflex podmíněný prostředím;*

5) *Podle G. W. Allporta je návyk integrovaný systém podmíněných reakcí či generalizovaná reakce na situace, které se opakují a jsou si podobné;*

6) *Návyk je opakováním získaný sklon k vykonávání určitého úkonu, činnosti. V dané situaci se jedná o návyk na daný podnět". (Hartl, 2000, s. 343)*

Na rozdíl od dovednosti je návyk užší, je více zautomatizován a je doveden do určitého stupně dokonalosti. Vzniká v souvislosti s učením a opakováním, a to opakováním vědomým i nevědomým (Kodým, 2014). Je to ustálený způsob jednání většinou vytvářený cvikem, který má v sobě zahrnutou motivační složku, je to pohnutka chování člověka. Podle společenské prospěšnosti lze rozlišovat návyky na kladné a záporné, což jsou zlozvyky nebo nežádoucí sklony. Schopnost přetváření silně zafixovaných návyků se s věkem snižuje (Kohoutek, 1996).

Pozitivní psychologie představuje návyky v souvislosti se situačními zvyky (situational themes). Zabývá se pozitivními stránkami člověka, zkoumá podmínky a procesy, které s dopomocí vytvářených návyků přispívají k rozvoji nebo optimálnímu fungování člověka, skupiny nebo organizace (Gable, Haidt In: Mareš, 2008). Za návyky jsou považovány také situační zvyky, které směřují jedince k tomu, aby projevil své silné stránky v určitých situacích. Silná stránka charakteru dále přináší pocit uspokojení, vede k požadovaným výsledkům, vyzdvihuje některé charakteristiky lidí v okolí (Mareš, 2008).

Psychologie se zabývá také návykovým chováním a návykovým učením. Podle Stručného psychologického slovníku je návykové chování "*chování získané učením. Spouští se specifickými podněty. Je automatizované, vyžaduje minimum vědomé pozornosti*". (Hartl, 2004, s. 149) Za návykové učení je považováno "*jednoduché učení vedoucí k vytvoření návyku, který většinou zahrnuje sled stále se opakujících pohybů, případně mechanické memorování*". (Tamtéž, s. 149)

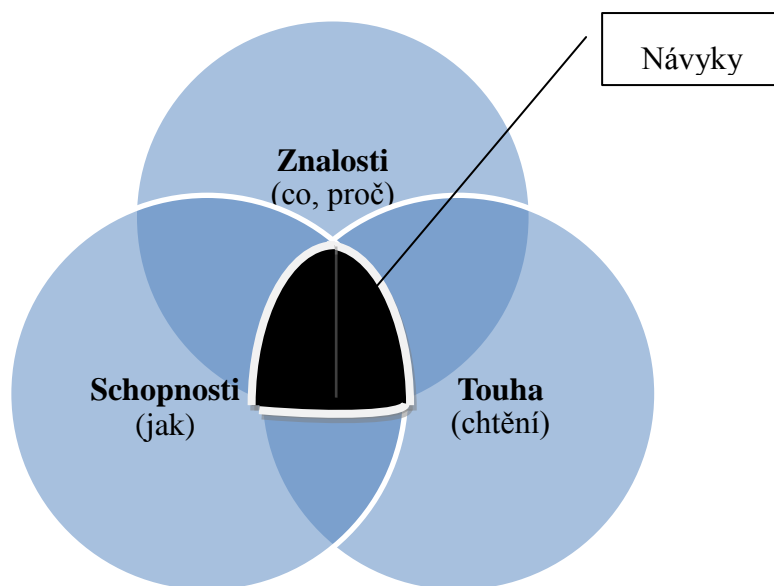
Stephen R. Covey se dívá na návyk trochu z jiného pohledu a říká, že obsahuje 3 složky. Návyky definuje "*jako průnik znalostí, schopností a tužeb*". (Covey R. Stephen, 2009, s. 47)

Znalost prezentuje jako znalost člověka vědět, co dělat a proč to dělat. Mít schopnost představuje jako schopnost umět něco udělat, vykonat určitou činnost nějakým způsobem. Návyk je opakováním získaná schopnost dělat určitou činnost. Touhu představuje jako motivaci (chtění), chtít něco udělat. K tomu, aby byl návyk vytvořen,

je důležité začít používat všechny tři složky návyku. Jednoduchý nákres je uveden na obrázku 1.

V životě člověka hrají návyky významnou roli. Skrz své používané návyky se lidé často projevují navenek, vzorce návyků používají nevědomě ve svém chování. Pokud si nějaký návyk osvojí a časem zjistí, že jeho používání jim z jakéhokoli důvodu nevyhovuje, mohou se ho postupně odnaučit. To vyžaduje velké množství úsilí, hodně času, odhodlání a v neposlední řadě i zvolení správného přístupu a postupu. Lze překonat i hluboce zakořeněné návyky provázející člověka jeho životem, které ho v určitých situacích velmi limitují, jako příklad lze uvést odkládání věcí na později, otálení, váhání, lze pracovat např. i s netrpělivostí, vysokou kritičností či sobeckostí a s řadou dalších charakteristik, které člověk považuje v daném životním období za omezující (Covey R. Stephen, 2009).

Obrázek 1: Efektivní návyky

Zdroj: COVEY, Stephen R. 7 návyků skutečně efektivních lidí, s. 48

1.5 Kompetence

V předchozí části práce byly objasněny pojmy pedagogika, výchova a vzdělání. Bylo řečeno, že kritériem hodnocení úrovně vzdělání jsou kompetence. O kompetencích se původně hovořilo především v oblasti managementu a podle toho, jak byl daný člověk kompetentní, se mu přisuzovala odpovídající pracovní pozice, což trvá dodnes. O kompetencích se před několika desítkami let začalo hovořit také ve školství v souvislosti s výchovou a vzděláním.

Podle M. Kodýma: *"kompetence jsou takové vlastnosti osobnosti, zejména schopnosti a jim odpovídající vědomosti, dovednosti a návyky, které ve svém komplexu jejich nositeli umožňují:*

- *vykonávat úspěšně náročnou činnost v podmínkách často nepředvídatelně se měnících situací a obtížných problémů, a tím*
- *zastávat větší počet sociálních a pracovních pozic a rolí v průběhu životní cesty (kariéry)*
- *průběžně zdokonalovat svou osobnost a činnost."* (Kodým, 2014, s. 38)

Vývoj názorů na problematiku kompetencí je spjat s teorií a praxí managementu. Významnější impuls, který se stal podnětem k pečlivějšímu zkoumání kompetencí, byl způsoben v roce 1973 článkem Davida McClellanda (Testování kompetencí spíše než inteligence - Testing for Competence either than for Intelligence). David McClelland se řadí mezi významné představitele americké psychologie. V článku vyzýval, aby při sestavování výběru adeptů na pracovní pozice byla brána v úvahu především jejich kompetence a nikoliv inteligence. V té době se jednalo o přelomový přístup a jeho názor, že pouze inteligenční kvocient není určující pro schopnosti daného pracovníka, zaujal řadu dalších následovatelů, kteří jeho teorii dále rozvíjeli. V sedmdesátých letech dále McClelland ve spolupráci s McBerem rozpracovali program, který kompetence dokázal hodnotit. Hledali odpověď na otázku, které kompetence dokážou odlišit úspěšného manažera od jeho méně úspěšného kolegy. Identifikovali pět základních kompetencí považovaných za důležité:

- speciální vědomosti;
- intelektuální zralost;

- podnikatelskou zralost;
- mezilidskou zralost;
- pracovní zralost.

Problematice manažerských kompetencí se začali věnovat další autoři a výzkumníci, např. McLanagová, Boyatzis, Schroder, Spencer (Kubeš: in Kodým, 2014).

V roce 1982 publikoval Richard Boyatzis knihu *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*. Richard Boyatzis je významný americký psycholog, profesor, expert v oblasti emoční inteligence a kompetenčního přístupu (Wikipedie, online, cit. 2014-09-12). Publikace propracovala pohled na kompetence do větší hloubky a napomohla zpopularizovat kompetenční přístup. Tato práce obsahovala výsledky rozsáhlého intenzivního výzkumu, zahrnovala vzorek více než 2000 manažerů z 12 firem. V organizacích se zjišťovaly ty důležité kompetence, které vytvářejí charakteristiku efektivního manažera s vyšší výkonností. Po této úspěšně provedené studii následovalo v dalších letech ve 24 zemích více než 100 výzkumů zabývajících se kompetencemi (Kubeš, 2004).

Používání termínu kompetence se začalo používat i v jiných oblastech a začalo rozvíjet mnoho ustálených názvosloví, jako např. emoční kompetence namísto emoční inteligence nebo sociální kompetence namísto sociální inteligence (Tamtéž, 2004).

V 70. letech 20. století se začal v USA a Kanadě rozvíjet přístup ke vzdělávání založený na osvojování a rozvoji kompetencí (competency-based approach, ve zkratce CBA). Byl vyvinut model, který byl využit při tvorbě vzdělávacích programů, při tvorbě kurikula. Cílem vzdělávání podle kompetencí je, aby učící se člověk dokázal v budoucnu efektivně zvládat a řešit úkoly a vyvstálé situace. CBA se postupně stává dominantním přístupem v oblasti formálního vzdělávání dětí a mládeže. To vede k požadavku na postupnou změnu celé vzdělávací soustavy (Veteška, 2008).

V Evropě začal být také diskutován model klíčových kompetencí. Začalo se o něm hovořit od 70. let 20. století v německé pedagogice v souvislosti s úvahami o potřebě inovace funkcí výchovy a vzdělávání, o potřebě přípravy mladé generace na život v současné době, která je typická vysokým tempem rozvoje vědy a techniky a rozsáhlými společenskými změnami. Tyto rychlé změny v podstatě omezují vytvořit podložené prognózy budoucího rozvoje. I v Evropě v Německu si pedagogové kladli

základní otázky o tom, jaké vědomosti, dovednosti, postoje a návyky budou pro mladou generaci, žijící v překotně se přetvářejícím světě podstatné a budou znamenat trvalý přínos pro její život.

O těchto kompetencích (Schlüsselqualifikationen) je zmiňováno v knize Teze o vzdělávání pro moderní společnost (1974). Autor tohoto termínu, Dieter Mertens, je popisuje jako základní prvky vzdělávání, které jsou nadřazeny ostatním vzdělávacím cílům, a jsou klíčové zvláště proto, že napomáhají jedincům vyrovnávat se skutečností, usnadňují orientaci v dalším poznání a zvládnání nároků měnícího se světa práce (Národní ústav odborného vzdělávání, online, cit. 2014-09-12).

V roce 2004 byl v ČR oficiálně schválen Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Tento závazný dokument obsahuje koncept klíčových kompetencí, které jsou potřeba si v průběhu školní docházky osvojovat. Jedná se o kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Tyto kompetence se prolínají všemi průřezovými tématy ve vzdělání. Dále jsou v dokumentu popsány očekávané výstupy v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Celkový dokument je obsáhle zpracován na cca 120 stranách a uvádí výčet toho, co by měl žák v průběhu základního vzdělání obsáhnout. Co se týče očekávaných výstupů na konci 1. a 2. stupně v jednotlivých vzdělávacích oblastech, s tím má české školství poměrně dobré zkušenosti, učitelé dokážou předat žákům velké množství vědomostí. Nicméně co se týče sociálních dovedností, je zde uveden pouze jejich výčet. Není stanoven žádný postup, jak si tyto žáci mají dané dovednosti osvojovat. Autorka si dovoluje říci, že tato problematika je v českých školách teprve na začátku, většinou školy používají vyučovací předmět nazvaný etická výchova. Jako jedna z možností, jak si dané sociální dovednosti stanovené v RVP upevňovat, navrhuje použití vzdělávacího programu I ve mně je lídr. Tento program byl akreditován MŠMT jako program pro oblast dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (MŠMT, online, cit. 2014-11-18).

2 I VE MNĚ JE LÍDR

2.1 Historie projektu

V roce 1989 se na trhu objevila kniha Stephena R. Coveyho s názvem 7 návyků skutečně efektivních lidí (The 7 Habits of Highly Effective People) s podtitulem Obnova etiky charakteru. Tato publikace vyvolala nečekaný zájem. Stala se světovým bestsellerem, kterého se po celém světě prodalo přes 20 milionů výtisků ve 40 jazycích. Časopis Forbes označil tuto knihu v roce 2002 za jednu z deseti nejlivnějších knih o managementu. Jiný časopis Chief Executive Magazine ji ocenil jako jednu ze dvou nejlivnějších knih dvacátého století v oblasti podnikání (FranklinCovey, online, cit. 2014-09-13).

Brzy poté projevil zájem o 7 návyků vedoucí odborů školství v jednom pokrokovém školském obvodu v USA. Tento člověk viděl v 7 návycích nový směr, který by mohl sehrát významnou roli v oblasti výchovy a vzdělávání. Zařídil, aby se s problematikou knihy seznámili ředitelé a učitelé škol. Zpočátku byl program zaměřen pouze na učitele.

V roce 1998 došlo ke změně v tomto zaměření, návyky byly představeny i mladým lidem v knize 7 návyků úspěšných teenagerů. Kniha byla napsána jazykem vhodným pro mladé lidi s řadou příkladů tak, aby teenagery zaujala.

V roce 1999 došlo k dalšímu posunu 7 návyků, a to směrem do škol. Ředitelka jedné základní školy, do které chodili žáci již od pěti let, chtěla mít možnost učit návyky malé děti. Začala seznamovat žáky se 7 návyky a s dalšími principy vedení lidí, dokonce i ty pětileté. Jejím cílem nebylo vychovat světově proslulé lídry nebo generální ředitele firem, ale chtěla žáky naučit vést svůj život tak, aby byli úspěšní v 21. století (Covey R. Stephen, 2012).

To vedlo k myšlence napsat knihu 7 návyků šťastných dětí, jejím autorem se stal Sean Covey. Jedná se inspirativní knihu pro rodiče, kteří mohou příjemně trávit čas čtením se svými dětmi a přitom je nenásilnou formou učit si osvojovat správné hodnoty. Kniha je plná barevných ilustrací, určitě je vhodná i pro první čtení. Zvířecí postavičky z vesničky Sedm Dubů ukazují dětem, jak žít v souladu s nadčasovými principy, které

jsou představeny ve světovém bestselleru 7 návyků skutečně efektivních lidí, principy jako jsou odpovědnost, plánování, úcta k druhým, týmová práce, rovnováha.

Každý jednotlivý návyk je ilustrován jedním příběhem. Na konci každého příběhu je poznámka pro rodiče a učitele, přinášející návrhy, jak příslušný návyk ukázat a začít ho rozvíjet. Je rozpracován seznam otázek, o kterých se diskutuje, a seznam drobných kroků umožňujících dětem začít si příslušný návyk osvojovat. Sean Covey na všechny příběhy navazuje tím, že po probrání uceleného systému návyků vytváří schéma v podobě stromu, kde shrnuje společné působení návyků (Příloha A - Strom 7 návyků). Kniha je vhodná pro čtení doma i pro práci s dětmi ve školách. Pouze pro představu je např. návyk 6 (Vytvářejte synergii) popsán v příběhu s názvem: Jak kamarádi hráli s Jezevci fotbal. Příběh srozumitelně popíše, že sami toho dokážeme málo, ale společně můžeme udělat mnohem více, ukazuje přednosti týmové spolupráce. A děti si mohou na mnohých situacích ověřovat toto sdělení (Covey Sean, 2009).

Poslední vydanou knihou, která zakončuje řadu publikací týkajících se programu IVJL, je kniha stejného názvu jako program samotný. Kniha I ve mně je lídr byla vydaná v roce 2008 v anglické verzi, českého překladu se dočkala v roce 2012. Jsou zde popsány skutečné úspěchy základních škol, které do svých vzdělávacích plánů i do svého poslání zařadily principy vedení sebe sama i druhých. Leadership se stává součástí všeho, co učitelé učí a dělají. Ve všech školách se zlepšují studijní výsledky, snižuje se počet kázeňských problémů, žáci projevují vyšší sebedůvěru, sebeúctu a vzájemného respektu, toleranci k odlišnostem, zlepšuje se školní kultura, rodiče jsou spokojenější a více se zapojují do života školy (Covey R. Stephen, 2012). Leadership stanovuje směr a cíl dalšího rozvoje školy, napomůže při hledání nových cest a vytváření nových příležitostí, motivuje všechny zúčastněné a pomáhá překonávat překážky. Leadership je spojován hlavně s nedirektivními způsoby práce s lidmi (Horská, 2009).

Stephen R. Covey, který vytvořil model 7 návyků, ve svém životě získal za profesní odbornost řadu ocenění a uznání od mnoha institucí. Působil jako vysokoškolský pedagog a byl držitelem deseti čestných doktorátů.

2.2 Zavádění programu ve světě

O tom, že program IVJL je programem univerzálním, lze jej zavádět podle individuálních potřeb každé školy a jeho principy jsou přenosné pro každou kulturu, svědčí fakt, že za poměrně krátkou dobu svého trvání se dostal do všech částí světa, začal v USA a postupně se přesouval do ostatních částí světa (Jižní Amerika, Asie, Evropa, Austrálie). V současné době program probíhá v 1839 školách. Své příznivce si našel v Evropě např. ve Velké Británii, ve Švédsku, Dánsku, Polsku aj. V Asii se dostal do zemí jako je Jižní Korea, Singapur, Japonsko, Čína atd. (The Leader In Me, online, cit. 2014-09-13).

Program je zaváděn především ve vyspělých ekonomikách, které mají dobré výsledky svých vzdělávacích programů. Mladí lidé se tak mohou neustále vyvíjet, posouvat a reagovat na nové změny, které jsou pro 21. století tak příznačné. Pokud se podíváme na nedávno publikovanou informaci, kterou zveřejnil internetový server BBC, je vidět, že zde existuje určitá souvislost v zavádění programu ve vyspělých ekonomikách. Program se začíná zavádět především ve státech, jejichž úroveň vzdělávacího systému se nachází v první dvacítky zemí, pořadí je uvedeno v následující tabulce (BBC News Bussiness, online, cit. 2014-09-13).

Tabulka 1: Top 20 vzdělávacích systémů

1	Jižní Korea	11	Dánsko
2	Japonsko	12	Německo
3	Singapur	13	Rusko
4	Hongkong	14	USA
5	Finsko	15	Austrálie
6	Velká Británie	16	Nový Zéland
7	Kanada	17	Izrael
8	Nizozemí	18	Belgie
9	Irsko	19	Česká republika
10	Polsko	20	Švýcarsko

Zdroj: BBC News Bussines (Pearson / Economist Intelligence Unit), online, cit. 2014-09-13

2.3 Program I ve mně je lídr (IVJL)

Program IVJL rozvíjí v dětech schopnosti a sociální dovednosti, díky kterým budou připraveny uspět ve společnosti 21. století. Program IVJL přináší nový pohled, představuje nové paradigma pohledu na děti. Základní paradigma programu se nachází v přesvědčení, že úplně všechny děti jsou schopné, každé v něčem jiném, v každém z nich je lídr. Tato myšlenka je obsažena i v následující citaci M. Summersové: *"Tuto školu mohou navštěvovat všechny děti bez ohledu na etnikum, společensko-ekonomický status nebo studijní schopnosti. Například dnes ráno jsme vybrali žáka vyžadujícího speciální péči, aby jako první přivítal hosty, kteří přišli navštívit školu. Asi nebude nikdy řídit velkou korporaci, ale má mimořádné schopnosti v oblasti mezilidských vztahů, a díky tomu určitě najde odpovídající uplatnění. Považuje se za lídra ve věcech chování a vystupování na veřejnosti. Má ze sebe dobrý pocit bez ohledu na své omezené studijní předpoklady. A to je přesně to, co náš přístup - model zaměřený na vedení lidí - nabízí našim žákům."* (Covey R. Stephen, 2012, s. 24)

Pomocí 7 návyků se děti učí souboru schopností a dovedností, které jim umožňují dobře se rozhodovat, vycházet s druhými lidmi a dobře využívat čas. Tyto dovednosti mohou uplatňovat ve škole i ve společnosti. Děti jsou vedeny k samostatnosti, zodpovědnosti, ke vzájemnému respektu.

Školy po zavedení programu vykazují:

- zlepšení studijních výsledků;
- sebedůvěra, sebeúcta a vzájemný respekt žáků rostou;
- dochází k poklesu počtu a závažnosti kázeňských problémů;
- učitelé i administrativní pracovníci jsou spokojenější a jejich odhodlání přispívat v rozvoji programu se zvyšuje;
- výrazné zlepšení školní kultury;
- rodiče jsou spokojenější s činností školy, zlepšuje se spolupráce (Tamtéž, 2012).

Název programu IVJL je doslovným překladem anglického názvu The Leader In Me. Zpočátku se může zdát slovo lídr pro české ucho příliš "autoritativní". Dle autorčina názoru jde ale pouze o přechodný jev, s postupem času se význam slova zjemní a jako lídr je chápáno každé dítě, ve kterém se podporují a vyzdvihují jeho pozitivní stránky.

Jak řekl M. Armstrong: *"Úkolem této školy není připravovat devět set mladých lídrů pro podnikatelskou sféru. Tato škola chce vychovávat osobnostně vyvážené a vyrovnané žáky, kteří si uvědomují své přednosti. Naším úkolem je pomáhat jim tyto přednosti odhalit; jsme tu od toho, abychom jim umožnili uvolnit a rozvíjet jejich potenciál působit na druhé."* (Tamtéž, 2012, s. 22)

2.4 7 návyků

Při realizaci programu IVJL spojuje všechny účastníky (žáky, učitele i ostatní pracovníky školy) společná řeč - 7 návyků. Jedná se o 7 návyků, které budou základním způsobem popsány. Návyky jsou univerzální a může si je osvojit každý člověk.

Návyky staví jeden na druhém - je nutné si je osvojovat postupně. Nejprve musíme začít sami u sebe a osvojit si návyky 1, 2 a 3, jež znamenají "soukromé vítězství", souvisejí se sebekontrolou, sebekognáním, sebekázní, s dosažením skutečné osobní nezávislosti. Po automatizaci prvních třech návyků je možno postoupit k vytváření dobrých vztahů s jinými lidmi, ke vzájemnosti, k pozitivnímu působení na své okolí. K tomu je potřeba osvojit si návyky 4, 5 a 6, které představují "společné vítězství", týkají se vztahů a týmové práce. Poslední 7. návyk je principem vyvážené obnovy sil (Covey R. Stephen, 2009). Přehledně jsou návyky zobrazeny srozumitelným způsobem i pro nejmenší děti na schematickém obrázku stromu - Strom 7 návyků, tento obrázek lze dohledat v příloze A.

Návyk 1: Buďte proaktivní: odpovědnost za svůj život máte vy sami;

Návyk 2: Začínajte s myšlenkou nakonec: stanovte si své poslání a cíle; plánujte;

Návyk 3: To nejdůležitější dáváte na první místo: nejdřív práce a potom zábava; stanovte si priority a tomu nejdůležitějšímu se věnujte nejdříve;

Návyk 4: Myslete způsobem výhra - výhra: každý může vyhrát, jednejte tak, aby z toho každý něco měl, nejen vy;

Návyk 5: Nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni: nejdřív naslouchejte, potom mluvte, naslouchejte s plným soustředěním;

Návyk 6: Vytvářejte synergii: společně s druhými dosáhnete více;

Návyk 7: Ostřete pilu: pravidelně obnovujte své síly, nezapomeňte dbát na sebe (Covey Sean, 2010).

Před zahájením se 7 návyky je ještě nutné věnovat se tématu paradigmatu, které se ve spojitosti s návyky používá. Podle Andragogického slovníku je paradigma termín, který: *"označuje obecně vzor, model, příklad. Ale ve vědecké sféře znamená zásadní pojetí určité disciplíny, které je považováno za vzorové a je sdíleno většinou vědců a výzkumníků v určité historické etapě. Paradigma ve vědě jsou dočasná a jejich změna obvykle probíhá radikálním obratem, tzv. vědeckou revolucí (podle teorie T. S. Kuhna). Například v oblasti pedagogiky a andragogiky dochází v současnosti ke změně paradigmatu v tom, že vzdělávání mládeže a dospělých se orientuje na vytváření kompetencí"* (Průcha, 2012, s. 191).

V programu IVJL paradigma představuje způsob, jak se jedinec na věci kolem sebe dívá, jeho úhel pohledu, rámec uvažování, přesvědčení. Paradigmata jsou často omezující a chybná. Lidé se na svůj život a vztahy dívají pohledem paradigmat nebo představ o realitě vyplývajících z jejich zkušeností a podmíněnosti prostředím. Pohybují se tak v subjektivní realitě, objektivní realita je však tvořena jinak. Aby člověk mohl aplikovat 7 návyků, musí se posunout na novou úroveň myšlení, změnit své paradigma (Covey Stephen R., 2009).

Návyk 1. Buďte proaktivní - znamená jednat iniciativně a nést odpovědnost za to, že se situace člověku stanou. Znamená to odmítat pohled naučené bezmoci. Naučená bezmoc staví člověka do pozice *"co já mohu - nic i v případech, že je v jeho silách danou situaci ovlivnit"*. (Farková, 2008, s. 128) Lidé s proaktivním postojem přebírají iniciativu s cílem uskutečnit daný záměr, přemýšlejí o možných řešeních a alternativách, aktivně jednají. Nesvalují vinu za své chování na ostatní a na okolnosti, kterým byli vystaveni. Chování je více výsledkem jejich vlastní volby, nemohou za ně podmínky, ve kterých žijí. *"Sociální podmíněnost je bude ovlivňovat tehdy, pokud se pro to sami vědomě rozhodnou nebo nevědomky nechají prostor na sebe působit, protože tak společnost funguje."* (Covey R. Stephen, 2009, s. 68)

Pro osvojování tohoto návyku si žáci ve škole ukazují řadu příkladů, v běžných situacích se učí používat proaktivní jazyk jako např.: Vybírám si sám činnost, postoje,

názory a nálady. Neobviňuji ostatní za činy, které provedu. Dělam správnou věc, aniž bych o to byl požádán, i když se nikdo nedívá (Fonzi, 2011, online, 2014-09-14).

Návyk 2. Začínáte s myšlenkou nakonec. Tento návyk znamená mít cíl a plánovat. To, že si člověk před samotnou realizací představí cíl, mu napomůže v jeho snadnějším splnění. Začínat s myšlenkou nakonec lze používat u krátkodobé, střednědobé, ale i dlouhodobé činnosti. U dlouhodobých aktivit si každý vytvoří svoji vizi nebo plán, identifikuje svoje životní role a osobní poslání, aby mohl rozhodovat o svém osudu sám a nečinil to za něho někdo jiný. Osobní poslání napomůže si uvědomit, co je pro život důležité. Napomůže uvědomit si silné stránky osobnosti, které mohly opomíjeny. Při praktickém probírání návyk připomíná, že každý člověk má pro něco nadání, každý dokáže dělat něco mimořádným způsobem. Některé vlohy sice vyvolávají menší pozornost, ale mohou představovat přednost (může to být například kreslit, schopnost naslouchání, odpouštět, chovat se mile, a další). Objevit své vlohy nebo nadání pro nějakou věc může nějaký čas trvat, jedná se o to je postupně odkrývat a uvědomit. (Covey Sean, 2010).

Žáci si při aktivním osvojování návyku začínat s myšlenkou nakonec připomínají: Plánuji a sestavuji si dopředu své cíle. Dělam věci, které mají význam a záleží mi na nich. Jsem významnou částí své třídy a mám podíl na poslání a misi školy. Hledám způsoby být dobrým člověkem (The Leader In Me, online, cit. 2014-09-15).

Návyk 3. To nejdůležitější dávejte na první místo. Používání tohoto návyku patří podle obecných zkušeností k těm nejobtížnějším. Návyk 3 je výsledkem osvojení si a praktickým naplněním návyků 1 a 2. Pokud dojde k jeho osvojení, začíná být realizováno efektivní sebeřízení. Návyk 3 učí rozvrhnout si aktivity rovnoměrně, vše dělat průběžně a nedohánět nic na poslední chvíli. Učí odmítat nedůležité věci, které odvádějí od toho důležitého. Při tom se doporučuje využívat plánovacího kalendáře. Do něho mají být zaneseny nejprve "velké kameny"- ty nejpodstatnější povinnosti a posléze je dán prostor na doplnění ostatními činnostmi a záležitostmi. Vše je potřeba denně doladřovat podle aktuální situace. Pravidelné používání návyku dávat to nejdůležitější na první místo vyžaduje odvahu. Člověk opouští pohodlí, které má,

opouští nutkání dělat nejdříve to, co je snazší a co ho víc baví. Již od brzkého školního věku se lze učit tomu splnit nejprve to obtížné nebo nejdůležitější a teprve pak to, co přináší potěšení a uspokojení. Tak se dají eliminovat nepříjemné pocity a stres, který je způsoben rychlým ne vždy kvalitním plněním úkolu na poslední chvíli (Covey, Sean, 2010). Pro posilování tohoto návyku si děti mohou připomínat např.: Využívám svůj čas nejprve pro to, co jsem si stanovil jako nejdůležitější. To znamená, že si některé věci umím odepřít (nejdříve práce, potom zábava). Stanovuji si priority, vytvářím si rozvrh a sleduji svůj plán. Jsem disciplinovaný a organizovaný (The Leader In Me, online, cit. 2014-09-15).

Výše bylo řečeno, že návyky 1, 2 a 3 znamenající "soukromé vítězství", souvisejí se sebekontrolou, sebekognicí, sebekázní, s dosažením skutečné osobní nezávislosti. Další návyky 4, 5 a 6 se vztahují k sociálním dovednostem, napomáhají k vytváření dobrých vztahů s ostatními, ke vzájemnosti, spolupráci a znamenají "společné vítězství". Předtím, než bude postoupeno k dalším návykům, budou zmíněny faktory a dodatečné podmínky, které dopomohou úspěšnému naplnění tohoto "společného vítězství". Ty jsou zařazeny pod označení vztahové citové konto a jsou označovány jako vklady na osobní citové konto. Jako vklady jsou považovány: 1) dodržování závazků a slibů, 2) empatické naslouchání druhým, 3) jasně vymezená očekávání, 4) loajalita k druhým i k celku (např. nepomlouvání), 5) umění se omluvit, 6) drobné projevy laskavosti a zdvořilosti vůči ostatním. Mít na paměti dodržování výše uvedených vkladů se dlouhodobě vyplatí a projeví se zlepšováním a upevňováním vztahů s druhými a i v celém kolektivu. Naopak nedodržováním dochází k nedůvěře a oslabování vztahů (Covey Sean, 2010). Bude uveden příklad, který je z praxe, pro vklad číslo 6 - drobné projevy laskavosti a zdvořilosti vůči ostatním. *"Lori měla speciální studijní program, protože byla invalidní, pohybovala se na elektrickém vozíku. Prodělal mozkovou obrnu, bylo jí mnohdy špatně rozumět a její pohyby byly, mírně řečeno, poněkud nezvyklé. Spolužáci školy se domluvili a nic netušící dívku překvapili tím, že ji zvolili za individuálně studující královnu ročníku. Pro ni to bylo povzbuzující a zájem spolužáků ji velmi potěšil."*(Covey Sean, 2010, s. 150)

Návyk 4. Myslete způsobem výhra - výhra se pojí se stavem myslí, kdy se jedinec - zaměřuje na hledání vzájemně prospěšných řešení ve všech lidských interakcích. Tento postoj k životu je základem dobrých vztahů a výsledkem je pak to, že všichni zúčastnění jsou spokojeni. Myšlení způsobem výhra - výhra chápe život jako prostor pro spolupráci, ne jako prostor vzájemného soupeření, navozuje a zesiluje prostředí vzájemné důvěry. Je to přesvědčení, že všichni jsme si rovni, nikdo není ani nadřazený ani méněcenný. Pro vytváření mentálního návyku výhra - výhra jsou podstatné tři charakterové rysy: 1) integrita - vědomí vlastní hodnoty a významu - návyk 1,2,3, 2) zralost - rovnováha mezi odvahou prosazovat to, o čem jsme přesvědčeni s ohledem na druhé a 3) mentalita hojnosti - na všechny se dostane, všeho je dost, uspět mohou všechny části celku (Covey Stephen R., 2009). Tomuto návyku odpovídají tvrzení jako například: Hledám rovnováhu mezi tím, co chci já a co chtějí ostatní. Pokud dojde ke konfliktu, snažím se najít řešení způsobem výhra - výhra (Leader In Me, online, cit. 2014-09-15).

Návyk 5. Nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni je mimořádně účinný návyk týkající se oblasti mezilidských vztahů, umožňující rozvíjet a využívat vztahy vzájemnosti plynoucí z efektivní lidské komunikace. Lze jej začít aplikovat okamžitě a jeho výsledky si lze ověřit v poměrně krátkém časovém horizontu. Když budou druzí skutečně pochopeni, bude jim porozuměno, otvírají se dveře k novému tvůrčímu řešení. Odlišnost přestane být vnímána jako překážka, ale stane se základním kamenem vztahů. K tomu, aby spolu lidé mohli opravdu efektivně komunikovat, je potřeba naučit se empatickému naslouchání (Covey R. Stephen, 2009). Podle Vymětala je empatické naslouchání *"způsob naslouchání, kdy nasloucháme především pocitům odesílatele sdělení, snažíme se do nich vcítit a pochopit, proč je komunikováno sdělení právě tak, jak je odesíláno. Naslouchající tedy musí být soucitným posluchačem a úroveň jeho empatie je závislá na jeho charakterových i temperamentových vlastnostech. Převaha rozumu je při tomto způsobu naslouchání spíše na překážku, preferováno je naslouchání, chápání, podporování, psychologický a intuitivní přístup, ale nikoli interpretace"*. (Vymětal, 2008, s. 47) *"Empatické naslouchání je jeden z druhů efektivního naslouchání, který napomůže zlepšit vaše vztahy"*. (DeVito, 2008, s. 111) Při jeho používání dojde ke zjištění, že čím více chápeme druhé lidi a rozumíme jim,

tím více si jich vážíme a respektujeme je (nevytváříme si okamžitý úsudek, neradíme, nevyptáváme se). Druhá část návyku - potom být pochopení - je také mimořádně důležitá, vyžaduje odvalu otevřít se ostatním, podělit se s nimi o vlastní pocity. Je užitečné ve vztahu důvěry pocity vyjádřit, protože pokud tomu tak není, mohou vyplout na povrch později někdy v ošklivých podobách (Covey Sean, 2010). Děti si neustále připomínají: Poslouchám názory, nápady a pocity druhých. Snažím se dívat na věci z pohledu druhých. Poslouchám ostatní, aniž bych je přerušoval. Poslouchám ušima, očima i srdcem. Vyslovuji své názory sebejistě (Leader In Me, online, cit. 2014-09-15).

Návyk 6. Vytvářejte synergie - společně dosáhneme více - je završením všech předchozích návyků, stojí na nejvyšší příčce aktivit, kde se projevuje a ověřuje zvládnutí návyků 1-5. Synergie uvolňuje nejvýznamnější schopnosti člověka, sjednocuje vztahy mezi lidmi a činí celek mnohem zajímavější. Synergie je přirozená a její projevy lze nalézt všude kolem nás, např. synergie v přírodě, v rodinném životě (Covey R. Stephen, 2009). Synergie svým působením umožní dosáhnout společným úsilím více, než by členové týmu dosáhli součtem individuálních úsilí každého z nich. *"Synergická skupina je skupina lidí, ve které je synergie přítomna a ve které jsou lidé spojeni vztahem dobrovolné vzájemné závislosti. Synergie souvisí velmi úzce s mezilidskými vztahy."* (Plamínek, 2008, s. 103) Právě to, že jsou lidé ve skupině spojeni určitými vazbami, že dochází k naplňování jejich nedostatků schopnostmi jiných, že nápady jedněch stimulují myšlenky ostatních, jim napomáhá vytvářet synergii. Výkon skupiny pak převyšuje souhrn možností jednotlivých členů a lze to pro přehlednost matematicky vyjádřit například formulí $1+1+1=5$ (Bělohávek, 2008).

Velmi důležitá je synergie a synergická komunikace v rámci školy, v rámci školní třídy. Od 1. třídy se setkává kolektiv, který spolu zůstane dalších devět let. Je velmi důležité hned od začátku ve třídě pracovat na vytvoření prostoru, který bude protkán atmosférou důvěry a bezpečí, pracovat na nové jedinečné soudržné a synergické kultuře, kde se budou všichni cítit dobře. Synergie nenastane sama od sebe, její vznik je proces, ke kterému je třeba se dopracovat. Synergie napomůže vytvořit prostředí, v němž každý nalezne pocit naplnění, získá sebeúctu, uvědomí si hodnotu vlastní osobnosti. Její esencí je schopnost vážit si a respektovat sociální, mentální, emocionální i psychické odlišnosti

druhých. Neznamená pouze tuto odlišnost tolerovat, ale opravdu si jí vážit. V toleranci se stále ještě objevuje překážka, něco je tolerováno, ale není vítáno. Existuje řada jiných překážek, které brání vážit si odlišností jako například ignorace, uzavřené skupiny nebo předsudky. Na to lze často narazit, pokud má být pochopen člověk, který má nějaký handicap. *"V okamžiku, kdy se někdo dozví, že jsem hluchá, jeho celkový postoj ke mně se změní, začne se na mě dívat jinak a chovat se ke mně jinak. Nejčastěji se mě ptají, jak jsem ohluchla. Běžnou reakcí na to je projevení lítosti. Z toho se mi dělá špatně a nechci, aby mě litovali. Místo této reakce je lepší najít si čas lépe poznat takového člověka a zjistit, jaké je to být neslyšící. To umožní lépe chápat jeho handicap a zároveň umožní pochopit i sebe samého."* (Covey Sean, 2010, s. 209). Co se týká předsudků, s těmi se nikdo nenarodí, ale ty se v průběhu života osvojují. Některé menšiny často dostanou dopředu nálepku, která je ovlivněna nějakým předsudkem společnosti. Jako příklad lze uvést předsudky vůči barvě kůže. *"Předsudek je zažitý stereotyp v uvažování. Namísto logického úsudku nastupuje automatismus v podobě jisté tradice v uvažování."* (Štěpaník, 2010, s. 85)

Synergii děti ve třídách posilují tak, že si připomínají: Vážím si ostatních a učím se od nich. Dobře vycházím s ostatními, i když jsou odlišní než já. Dobře pracuji ve skupinách. Poslouchám nápady ostatních, protože vím, že společnou spolupráci vymyslíme mnohem lepší věci než každý sám. (Leader In Me, online, cit. 2014-09-15) Různých cvičení k osvojení si tohoto přístupu je celá řada. Pro pochopení je lepší spolužáka s postižením nebo handicapem nelitovat, ani se mu nevyhýbat jenom proto, že nevíte, co říci. Dotyčný se má pokusit se blíže seznámit (Covey Sean, 2010).

Návyk 7. Ostřete pilu (nejlepší pocity přináší vyvážený život) se soustředí na pravidelnou obnovu sil a energie, která je nutná pro každodenní spokojený život. Stojí na vrcholu předchozích 6 návyků a zastřešuje je. Filozof Herb Shepherd říká, že *"zdravý a vyrovnaný život je soustředěn kolem čtyř hodnot: pohledu na svět (duchovní dimenze), autonomie (mentální dimenze), vazeb (sociální dimenze) a tonu (fyzické dimenze)"*. (Covey R. Stephen, 2009, s. 280) V programu IVJL se všichni zúčastnění učí nezapomínat na tyto 4 dimenze lidské podstaty, učí se neustále mít na paměti, že dostatečná péče o sebe je nedílnou součástí lidské spokojenosti a přispívá

ke zdravému sebevědomí. Dimenze fyzická, duchovní a mentální navazuje na návyky 1, 2 a 3 a dimenze sociální je napojena na návyky 4, 5 a 6. Pravidelná obnova fyzické dimenze zahrnuje péči o tělo, pravidelné sportování, dostatečný odpočinek, spánek, relaxaci, snahu o dodržování pravidel zdravé výživy. Duchovní dimenze neodpovídá konkrétnímu náboženskému přesvědčení. Je to vnitřní velmi soukromá oblast lidské psychiky, která umožňuje skrze osobní zkušenost jít tou správnou cestou a přispívá k osobnostnímu zrání. Je to neustálá práce na sobě a uvědomování si hodnotového systému člověka (Vašina, 2010). Duchovní dimenze je obnovována například meditací, a ta může být v různých lidských etapách naplňována odlišnými způsoby (poslechem hudby, četbou, kontaktem s přírodou). Mentální dimenze se týká rozvoje péče a zdokonalování naší mysli, rozšiřování si mentální kapacity člověka. To může být naplňováno řadou způsobů jako je četba, pěstování koníčků, účast na mimoškolních aktivitách, celoživotním studiem a celkovým aktivním nalézáním příležitostí k sebevzdělávání, což vede k prohlubování a rozšiřování našeho myšlení. Sociální a emocionální dimenze se týká rozvoje společenských vztahů a osvojování si sociálních dovedností neustálou interakcí ve skupině. K rozvoji sociálních vztahů patří budování přátelských vztahů, odolávání negativním vlivům vrstevnické skupiny, akceptace odlišností, sociální vnímání, sociální poznávání, vnímavost vůči verbálním i neverbálním projevům druhých osob, kontinuální budování názorů o druhých (Gillernová, 2012). Pro někoho může být ostření pily v sociální oblasti samozřejmé a jednoduché, ale pro ty, co nevyhledávají sociální kontakt, je nutné se učit o tuto oblast pečovat.

Proces obnovy sil reprezentovaný návykem 7 učí vyváženě obnovovat všechny výše zmíněné čtyři dimenze naší podstaty. Pokud bude dosaženo optimální synergie, vše co se stane v jedné dimenzi, se pozitivně projeví v ostatních oblastech - fyzické zdraví má vliv na zdraví mentální, duchovní síla ovlivňuje společensko-citovou oblast. Obnova sil umožňuje uplatňovat v každodenním životě alespoň jeden z návyků (Covey R. Stephen, 2009). Návyk 7 si děti ve školách mohou připomínat například takto: Starám se o své tělo tak, že se správně stravuji, cvičím a dostatečně spím. Učím se mnoha věcem různými způsoby a na různých místech, nejen ve škole. Trávím svůj čas s rodinou a přáteli. Najdu si čas na to, abych smysluplně pomáhal ostatním. Rozumně vyvažuji všechny čtyři roviny obnovy sil. (Leader In Me, online, cit. 2014-09-15)

2.5 Implementace programu IVJL ve školách

Pojetí tohoto nového celoškolského modelu je procesem postupného zavádění jednotlivých transformačních etap ve školách, probíhají dílčí kroky implementace.

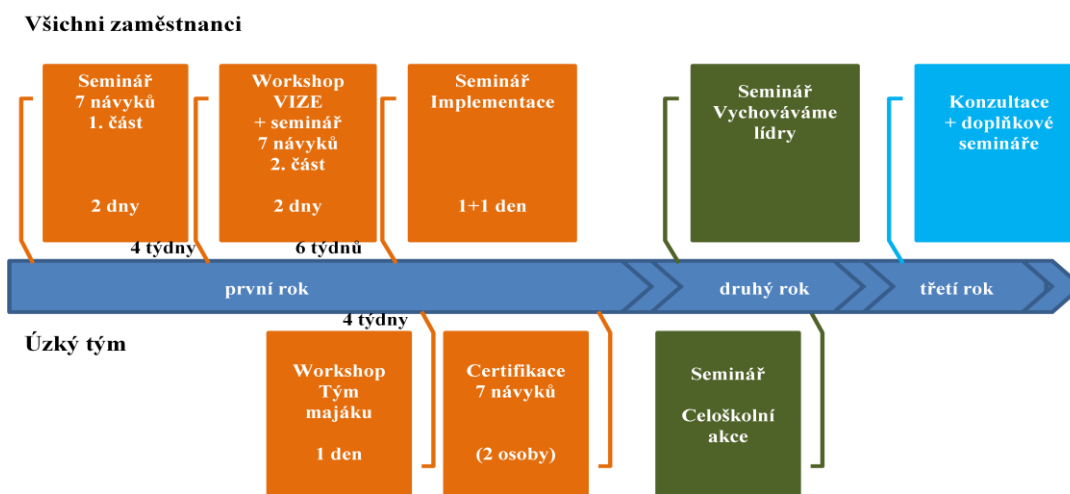
Etapa zapojení učitelů a pracovníků školy

Učitelé a pracovníci školy si prostřednictvím ověřeného systematického procesu vytvoří společnou vizi toho, jakých změn a výsledků chtějí ve své škole dosáhnout. Osvojí si 7 návyků skutečně efektivních lidí, aby věděli, jak vést sebe sama a inspirovat druhé. Připraví plán zavedení 7 návyků ve škole a ve svých třídách - do osnov, aktivit a kultury školy. Vytvoří tým lídrů programu "Tým majáku", který bude zodpovědný za rozvoj programu ve škole a koordinaci aktivit.

Zavedení programu ve třídách

Jako součástí programu I ve mně je lídr jsou použity nástroje, které pomohou pedagogům, žákům i rodičům pochopit proces a začít uplatňovat 7 návyků a principy vedení lidí v každodenním životě. Nástroji se rozumí pracovní sešity pro žáky a příručky pro učitele, knihy 7 návyků šťastných dětí (Sean Covey) - jak naučit děti správným hodnotám, kniha I ve mně je lídr (Stephen R. Covey) a webové stránky pro učitele a žáky, kde mohou sdílet své zkušenosti a dávat doporučení (FranklinCovey, online, cit. 2014-10-20). Proces zavedení programu je graficky znázorněn na obrázku 2.

Obrázek 2: Implementace programu IVJL

Zdroj: FranklinCovey, online, cit. 2014-10-21

3 KONCEPT SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB

3.1 Legislativní vymezení žáků se SVP - Školský zákon

V legislativním vymezení jsou speciální vzdělávací potřeby definovány v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a ve vyhlášce č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

V původním dokumentu z roku 2004 jsou jako osoby se speciálními vzdělávacími potřebami vymezeny osoby se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním.

Jak zdravotní postižení je v § 16 uvedeno mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus, vývojové poruchy učení a vývojové poruch chování.

Jako zdravotní znevýhodnění je v § 16 uvedeno zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělání.

Jako sociální znevýhodnění je stanoveno v § 16 rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, dále nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, a postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR (Úplné znění školského zákona, online, cit. 2014-10-30).

V současné době v souvislosti s potřebnou legislativní úpravou některých oblastí ve školství probíhá novelizace školského zákona. Poslanecké sněmovně bylo na podzim 2014 předloženo nové znění novely školského zákona ke schválení. Předpokládaný termín nabytí účinnosti je v prvním čtvrtletí roku 2015 (prvním dnem následujícím po dni jeho vyhlášení). Změny v oblasti hendikepovaných žáků by měly být účinné od září 2016. V novele zákona dochází ke zcela novému vymezení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP). Je zcela vypuštěn § 16 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných,

který rozčleňoval osoby se SVP na 3 skupiny - se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Ten je nahrazen novým zněním § 16 Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP a rozšířen o § 16a Poradenská pomoc školského poradenského zařízení a 16b Revize.

Nové navrhované znění § 16 už nedělí osoby se SVP na 3 skupiny. Cílem návrhu zákona je v oblasti SVP zavést nový systém záruk přístupu každého ke vzdělávání na rovnoprávném základě při využívání podpůrných opatření. Dále se změny týkají i nově přípravných tříd, kde novela umožňuje přístup do přípravných tříd základní školy všem dětem, u nichž tím může být vyrovnán jejich vývoj. Nový systém podpůrných opatření bude mít dopady na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty, změni rozvrstvení nákladů na vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP. Vzhledem k dosavadní nejednotnosti nelze celkové náklady nového systému přesně kvantifikovat. Nový systém má spočívat v účelnosti, kontrolovatelnosti a říditelnosti nákladů na vzdělávání jedinců se SVP a přinést pozitivní sociální dopady (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, online, cit. 2014-10-23).

3.2 Podpůrná opatření v novele školského zákona

Zákon zavádí v § 16 novou formulaci, kdy je žákem se SVP žák, který k naplnění svých vzdělávacích možností a k realizaci práv na vzdělání na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje podpůrná opatření. Jde o uznání žáka jako plnohodnotné osoby, ne o stanovení překážek z pohledu většiny. Podpůrná opatření jsou zvolena podle zdravotního stavu, kulturních podmínek nebo jiných životních podmínek.

V § 16 je nově uvedeno: *"Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování*

podpůrných opatření školou a školským zařízením" (PSPČR, Platné znění zákona s vyznačením změn, online, cit. 2014-10-23, s. 9).

Základní míra podpory by měla být součástí standardního modelu vzdělávání. Tak lze obecně za podpůrné opatření pokládat jakýkoli a i sebemenší úkon učitele, který směřuje k individuální podpoře dítěte. Obsahově jsou v zákoně uvedeny druhy podpůrných opatření, jejich konkrétní výčet bude upraven prováděcím právním předpisem - vyhláškou. Ve vyhlášce budou roztříděny podpůrná opatření do 5 stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. V prvním stupni se jedná o podpůrná opatření, která nevyžadují zvláštní institucionální podporu a nevyžadují ani navýšení financí ve škole. Žák má možnost si vyžádat poradenskou pomoc školského poradenského zařízení. V druhém stupni lze zařadit náročnější podpůrná opatření, která potřebují případné navýšení finančních prostředků pro školu z veřejných rozpočtů. Směrem k dalším stupňům se zvyšuje náročnost. Pátý stupeň představuje zařazení do speciální školy nebo třídy. V tomto pojetí 5 stupňů se nejedná o přesné stanovení výše finanční podpory pro příslušnou kategorii podpůrného opatření, školy tudíž nezískají jednotnou výši příplatku pro daný stupeň opatření. Nejde zde o stupně finanční podpory. Příplatek, který se váže ke konkrétnímu druhu podpůrného opatření (opatření téhož druhu mohou být zařazena v různých stupních), se může lišit podle podmínek, rozsahu a náročnosti poskytování daného opatření. Metodická podpora zavádění podpůrných opatření nebude součástí legislativních předpisů, ale vzejde z terénu. Na pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci probíhá v současné době do června 2015 projekt Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v České republice, přičemž výstupem z tohoto projektu má být kromě jiného taktéž metodický katalog podpůrných opatření. Do té doby musí vzniknout právní předpis, který bude upravovat pravidla používání podpůrných opatření a který bude obsahovat seznam podpůrných opatření s klasifikací jejich finanční náročnosti. Školy a školská zařízení budou při uplatňování nového § 16 využívat svá školská poradenská zařízení a komplexní metodickou pomoc, která je připravována v projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání (Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, online, cit. 2014-10-24).

3.3 Speciální vzdělávací potřeby, integrace, inkluze

Pojem speciální vzdělávací potřeby je používán na mezinárodní úrovni. Klíčovým podnětem pro přijetí tohoto pojmu je uváděna Deklarace Světové konference o speciálním vzdělávání v Salamance z roku 1994 (UNESCO 1994).

V souvislosti se začleňováním osob do hlavních proudů vzdělávání se již delší dobu používá proces integrace, nejnovější soudobé metody používají další vyšší stupeň integrace, a tím je proces inkluze.

Integrací je označován nejvyšší stupeň socializace člověka (jde o opak segregace, což znamená společenské vyčleňování). Sociální integrace znamená proces rovnoprávného začlenění jedince do společnosti. V určitých případech ale mohou nastat se začleňováním u minoritních skupin komplikace (např. u etnických menšin, u osob s postižením) a pak je nutné jejich integraci účinně podporovat a pomoci s vytvořením vhodných podmínek. Sociální integrace znamená sjednocování do nového celku, kdy *"minoritní skupiny a majorita společnosti rozvíjejí společenský systém"* a *"mezi skupinami neexistuje podstatná hranice"*. (Slowík, 2007, s. 31)

Další fází integračního procesu v současné moderní době je posun k nové etapě začleňování, tato fáze je charakteristická inkluzivními postupy, kdy inkluzivní postoj vnímá všechny lidi jako sobě si rovné v důstojnosti a právech. V současném školském systému ČR jsou inkluzivní přístupy již zohledňovány a pracuje se s nimi (Pipeková, 2010). Ve vzdělávací politice České republiky byl v roce 2010 MŠMT schválen v souvislosti se zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010-2013. Konečným cílem plánu bylo působit proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin, je zde zdůrazňována úloha zvýšení sociální koheze v české společnosti v dalších letech (Databáze strategií MŠMT, online, cit. 2014-10-30). Důležitost sociologického komponentu v inkluzivním trendu zmiňuje i Lechta a mluví o skryté sociální diskriminaci (Lechta, 2010).

V níže uvedené tabulce jsou vymezeny vztahy pedagogické teorie u pojmů integrace a inkluze. Je zde vidět určitý posun ve vnímání mezi integrací a inkluzí. Přístupy integrace a inkluze se v některých aspektech prolínají, nejsou vzájemnými protipóly (Kocurová, 2002).

Tabulka 2: Vztahy mezi pojmy integrace a inkluze ve výchově

Integrace	Inkluze
Zaměření na potřeby jedince s postižením	Zaměření na potřeby všech vzdělávaných
Expertizy specialistů	Expertizy běžných učitelů
Speciální intervence	Dobrá výuka pro všechny
Prospěch pro integrovaného studenta	Prospěch pro všechny studenty
Dílčí změna prostředí	Celková změna školy
Zaměření na vzdělávaného postiženého jedince	Zaměření na skupinu a školu
Speciální programy pro studenta s postižením	Celková strategie učitele
Hodnocení studenta expertem	Hodnocení učitelem, zaměření na vzdělávací faktory

Zdroj: KOCUROVÁ, M. *Komunikační kompetence jako téma Inkluzivní školy*. Vyd. 1. Dobrá voda u Pelhřimova. Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-23-6, s. 265

Podle Hájkové, Strnadové: *"Integrace je v současné době širokým mezinárodním hnutím za prosazování práva člověka na rovnocennou a rovnoprávnou účast na společné, nevylučující a nevydělující kultuře. Inkluze je charakteristikou takovéto kulturní společnosti, na jejímž životě se podílejí všichni bez rozdílu"* (Hájková, Strnadová, 2010, s. 12-13)

Hájková, Strnadová dále hovoří o inkluzivní pedagogice, inkluzivní škole a inkluzivním vzdělávání, pro ty je společná individualizovaná výuka žáků se SVP v heterogenních třídách, které rozvíjejí kulturu školy směrem k sociální koherenci. Inkluze je koncept *"podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu"*. (Hájková, Strnadová, 2010, s. 12-13)

V českých školách se jako metodická podpora inkluzivního vzdělávání využívá koncept Ukazatel inkluze (Rozvoj učení a zapojení ve školách) pocházející z britského prostředí od autorů jménem T. Booth a M. Ainscow. Hlavní myšlenka pracuje s odstranění překážek v učení, v podpoře různorodosti a v zapojení do spolupráce s ostatními,

příčemž zapojení znamená uznání a přijetí. Mezi základní předpoklady a procesy lze uvést (Booth, Ainscow, online, cit. 2014-10-30):

- všichni ve škole jsou stejně důležití;
- míra zapojení studentů do školní kultury a vzdělávací procesu má být podporována;
- změna školní kultury, která bude zohledňovat různorodost studentů;
- odstraňování překážek v učení pro všechny, nejen u dětí se SVP, k tomu využívat předchozí zkušenosti z konkrétních případů;
- vnímání rozdílů mezi studenty jako inspirace pro podporu učení;
- zkvalitňování školy pro žáky, učitele i ostatní pracovníky;
- podpora dobrých vztahů mezi školami a okolní komunitou;
- vyzdvihování úlohy školy při vzdělávání z hlediska budování společnosti, nejen u znalostních výkonů žáků;
- přijetí myšlenky, že inkluze ve školství je prvkem inkluze ve společnosti (Tamtéž, cit. 2014-10-30).

3.4 Sociální heterogenita jako prvek inkluzivní školy

Život v lidské společnosti naplňuje člověka po sociální stránce. Socializace probíhá od dětství v rozličných prostředích - v rodině, ve škole atd., v různých kulturních skupinách a institucích. Sociální život formovaný sociálními vztahy vytváří specifické podmínky rozvoje a formování psychiky.

Podle Heluse "socializace je socializací osobnosti v tom smyslu slova, že se týká člověka v jeho celistvosti - tzn. úhrnu jeho vlastností i směřování jeho životní cesty. Ovlivňuje zásadním způsobem nejenom jeho psychiku, ale promítá se i do jeho tělesnosti. Ovlivňuje utváření jeho individuálního svérázu, ale také tento svéráz propojuje s tím, co je společné lidem, k nimž přináleží a kteří přináležejí k němu". (Helus, 2009, s. 207)

Socializační vývoj jedince se začíná rozvíjet v rámci rodiny, proto se vliv rodiny označuje jako primární socializační působení. Všechny ostatní instituce a organizace působí jako sekundární forma socializace (např. školní třída, zájmová skupina atd.). Povinná školní výchova napomáhá žákovi vytvořit prostředí pro utváření jeho

individuality, při sociálním začleňování přijímá za své kulturní hodnoty, vrůstá do sociálních rolí a osvojuje si pravidla soužití ve společnosti a pravidla komunikace ve skupině. Ve škole se žák učí respektovat řád organizace školy a školní třídy, který je vytvářen dlouhodobým působením celého školního systému a všemi jeho členy. To mu napomáhá osvojovat si řadu vědomostí, dovedností a návyků, které se stávají součástí jeho výbavy v dané kultuře (Kot'a, Trpišovská, Vacínová, 2013).

Škola, která chce pracovat úspěšně, musí přijmout a implementovat do svého kurikula současný sociální fenomén, a tím je respektování lidské různorodosti - heterogenity. Heterogenita žáků patří k nezměnitelným faktorům působícím ve školách. Děti jsou rozdílní, co se týče pohlaví, vlastností temperamentu, mateřského jazyka, náboženství, národnosti, kognitivních charakteristik a mentálních předpokladů atd. Rozdílnost lze vnímat pozitivně jako přínos, může ale také vést ke skutečným problémům a proto je potřeba s rozdílností neustále pracovat. Mezi strategie napomáhající v současné době překonat problém heterogenity (různorodosti) žáků patří zejména Inkluzivní strategie. V pedagogických koncepcích se spíše jedná o provázení žáků určitým směrem. Jde o takový typ pedagogického jednání, který je založen na přijetí rozdílnosti žáků ve vzdělávacím procesu a nejde zde o překonání rozdílnosti použitím strategií selekce (segregace) či asimilace (Hájková, Strnadová, 2010). Selektivní přístup vyčleňující děti se SVP do speciálních institucí byl výhradně používán ve škole do přibližně 60. let 20. století (Helus, 2010). Asimilační přístup je dalším krokem směrem k přijímání různorodosti, nicméně je to takový mezistupeň, který je pro odlišné děti stále znevýhodňující. Schopnost asimilace závisí na jejich schopnosti přizpůsobit se společenské většině (Slowík, 2007).

Směřování k inkluzivnímu pojetí různorodosti má důvody humánní (je to záležitost etiky a mravnosti, úcty člověka k lidem a k životu), důvody právní (neuznáním práv minorit je v rozporu se zákonem), důvody pragmatické (z kontaktu s odlišnými osobami lze získat jejich úhel pohledu na svět a život, získat informace, atd.). Odmítnutím odlišnosti jedince může být způsobeno problémem s vlastní identitou, strachem z neznámého, předsudky a postojeovými stereotypy snahou zachovat si nedotknutelnost vlastní skupiny (Bendl in Hájková, Strnadová, 2010). V inkluzivním vzdělávání může každý žák dosáhnout optima svého rozvoje, pokud je splněna podmínka, že každý žák stojí ve středu zájmu učitele (Feusser in Hájková, Strnadová, 2010).

3.4.1 Kulturní, etnická a jazyková heterogenita

Kulturní nebo etnická heterogenita a její přijetí společností bez jakéhokoli posuzování patří k základním předpokladům inkluzivní školy. Tímto tématem se zabývá také sociokulturní orientace pedagogické sociologické vědy, která nazírá na edukační jevy jako na součást širší sociální reality a vyčleňuje nový směr pedagogiky - interkulturní pedagogiku (Průcha, 2013). Interkulturní a inkluzivní postoje se v řadě případů prolínají. *"Interkulturní pedagogika posiluje toleranci a empatii vůči rozdílným životním způsobům, podporuje rovnoprávné a solidární soužití lidí z různých kultur, posiluje interkulturní porozumění a schopnost společného řešení problémů."* (Hájková, Strnadová, 2010, s. 44) Kultura je vyvíjející se celek (ovlivněn v důsledku střídání generací a procesem migrace), je dána řečí, svými tradicemi a folklorem, má své specifické vzory výkladu, myšlení, cítění, vnímání a vzory norem a hodnot. Kultura a národnost může být dána i dalšími znaky subjektivně prožívanými, které vyvolávají u jejich členů pocit sounáležitosti. Etnický původ vnímá jedinec sám nebo mu může být přiřazen i okolím na základě vnějších znaků jeho vzhledu. Rostoucí heterogenita v českých školách způsobená začleňováním příslušníků jiných kultur si žádá vytváření takových konceptů vyučování, které ukazují rozmanitost prostředí jako obohacující prvek edukačních procesů. Pomocí těchto konceptů bude projeven zájem o specifika a odlišnosti minorit veřejně, podpoří se nutná důvěra dětí národnostních menšin k celkovému vzdělávacímu systému.

Přítomnost dítěte jiného mateřského jazyka ve třídě lze vnímat učitelem jako přínosné nebo jako zatěžující. Podle výzkumných studií záleží především na sociálním statusu rodiny (Muhič in Hájková, Strnadová, 2010). V českých školách se jedná převážně o situace, kdy žák pochází z imigrantské rodiny (ve škole mluví česky a doma s rodiči jejich mateřským jazykem), pochází z rodiny národností menšiny (v České republice jsou to rodiny romské, německé, polské aj.) nebo je ze smíšeného manželství Čecha nebo Češky s cizincem nebo partnerem z etnické menšiny ČR. Tyto bilingvní děti mohou utrpět ve svém citovém vývoji, protože jejich komunikace s rodinou a příbuznými se odlišuje od té ve školském zařízení. Může se jednat o zpomalení tempa řečového vývoje, pomalý rozvoj jazykových kompetencí, neschopnost se přesně vyjádřit nebo si zapamatovat některá slova (Lechta, 2010). Pro rozvoj plnohodnotného jazykového sebevědomí hraje česká škola rozhodující úlohu. Pro jazykový vývoj těchto

žáků je velmi žádoucí zavést doplňkovou výuku češtiny jako cizího jazyka. Ve školách s větším počtem žáků jednoho minoritního etnika se jeví jako vhodné zahájit organizované doplňkové výukové aktivity v jejich mateřském jazyce, pokud možno za účasti českých žáků (Hájková, Strnadová, 2010).

3.4.2 Věková heterogenita a heterogenita pohlaví a genderu

"Termínem genderu označujeme výsledek toho, co se s člověkem daného pohlaví stane působením sociokulturních vlivů: jak se rozvine, jakých femininních či maskulinních vlastností nabude, jak se bude v životě orientovat, jaké možnosti se budou před ním otevírat či uzavírat." (Helus, 2010, s. 53) V heterogenní skupině se často prakticky provádí segregace dívek a chlapců. Jedná se jednoznačně o negativní jev, který prohlubuje genderové stereotypy ve společnosti. Při rozdělování rolí ve skupině by se pedagogové měli vyhnout přiřazování vůdčí role chlapcům ve srovnání s asistenční pomocnou rolí u dívek. Inkluzivní škola přistupuje k problematice genderu velmi citlivě, uznává a nepotlačuje rozdíly mezi chlapci a dívkami a usiluje o odstranění genderových stereotypů ve vzdělávání (Hájková, Strnadová, 2010).

Věkově smíšené skupiny pomáhají rozvíjet komunikační a sociální kompetence žáků, dovednost pohybovat se v rámci věkově smíšené společnosti je zásadní pro začleňování do společnosti. Řešení situací, obtíží a překážek napříč věkovou skupinou usnadňuje dětem se SVP jejich rozvoj, děti se SVP v heterogenní věkové skupině mohou snáze najít pochopení u mladších nebo starších spolužáků. Věkově smíšené skupiny žáků doporučuje pedagogika Marie Montessori, v jejichž třídách mohou být společně vzdělávání děti např. prvních až čtvrtých tříd. V současné době roste v České republice počet možností vzdělávání se ve třídách tohoto typu (Principy Montessori pedagogiky, online, cit. 2014-11-05).

3.4.3 Heterogenita kognitivních a mentálních předpokladů

Dříve byly rozumové schopnosti měřené testem IQ základním určujícím faktorem předpokladu úspěšnosti. Postupem času ale někteří vlivní psychologové a pedagogové zpochybnili, že tento ukazatel je stěžejní, a dokládají, že existují i jiné druhy

inteligence, které se významně podílejí na výkonu člověka. Gardner (1983,1993) předkládá rozsáhlé výzkumy, kde ukazuje, že existuje sedm nezávislých druhů inteligence, kterými je každý nadán v různé míře. Jedná se o inteligenci: lingvistickou (jazykovou), logicko-matematickou, hudební, vizuálně-prostorovou, tělesnou (kinestetickou), sociální (interpersonální) a osobní (intrapersonální). Gardner říká, že vzdělávací koncepce se doposud zaměřovala pouze na první dva druhy inteligence a kritizuje, že pomíjí individuální dispozice a styly myšlení všech žáků. Na základě toho se začínají rozvíjet vzdělávací programy, které se snaží obsáhnout výuku všech sedmi inteligencí podle Gardnerovy teorie (Průcha, 2013).

Sternberg (1988, 2001) zavádí pojem úspěšné inteligence a udává pohled na inteligenci z jiného pohledu - zavádí triarchickou (tříložkovou) teorii inteligence. Říká, že inteligenci lze rozvíjet tím, že jsou ovlivňovány její tři složky:

1) jsou analyzovány komponenty vlastního inteligentního jednání - zde hrají roli složky plánování, rozhodování se pro postup, složky získávání potřebných předpokladů (informací, dovedností), složky monitorování (evidování, sledování, kontrolování);

2) jsou využívány předchozí zkušenosti;

3) je zohledněn kontext, okolnosti, v rámci kterých řešení úkolu probíhá (fyzické prostředí, mezilidské vztahy, konkrétní zadání).

Podle Sternberga není podstatné to, jak vysoká je inteligence měřená testem, ale to jak jsme schopni inteligence využít v praktickém životě a ve společnosti. Tím dochází k růstu člověka (Helus, 2009). Novější pohledy na inteligenci pomáhají vytvářet nové rozvíjející programy. Selekcce je zde odmítána, protože potvrzuje nebo prohlubuje rozdíly u dětí. Vyřazuje některé děti z hlavního vzdělávacího proudu, čímž dojde k přerušování kontaktu a upevňování deficitů, ztrátě motivace se rozvíjet. Rozšířená je genově-environmentální teorie, podle které existuje hereditární danost, její rozvoj je však závislý na celé řadě činitelů - sociokulturní, mezilidské, vzdělávací (Tamtěž, 2009).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

4.1 Vymezení výzkumného cíle

Praktická část této diplomové práce navazuje na část teoretickou. Cílem je zjistit, zda je vhodné začít program IVJL zavádět ve školách a zda program pomáhá ve škole vytvořit prostředí, které je vlídné pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, zda napomůže navodit pozitivní atmosféru ve školském zařízení obecně a podpoří začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Program I ve mně je lídr je celosvětově vyzkoušený projekt. V České republice je v současné době aktivně používán v jedné škole v Hradci Králové, kde je realizován jako pilotní projekt. Na této škole je také realizován výzkum, který má potvrdit či vyvrátit hypotézy stanovené autorkou.

Před samotným šetřením na zmiňované škole byl proveden kvantitativní výzkum v rámci celé České republiky, jehož úlohou bylo zmapovat, jak je vnímán rozvoj žáka v oblasti sociálních dovedností. Zda školy užívají speciální programy rozvíjející individuální osobnost žáka podporující tyto dovednosti nebo stále prioritně zdůrazňují znalosti a na první místo staví žáka nabytého maximálním množstvím informací na úkor sociální přizpůsobivosti, která je stále více a více v praktickém životě žádána. Tento výzkum byl zacílen na ředitele základních škol.

Na základní škole v Hradci Králové, kde je používán program I ve mně je lídr, byl realizován jak kvalitativní tak i kvantitativní výzkum. Kvalitativní šetření je podloženo rozhovory s učiteli, kvantitativní šetření je vyhodnoceno na základě vyplněných dotazníků od žáků školy 1. až 9. třídy. V této škole se autorka zaměřila na hodnocení myšlenek programu IVJL a těch myšlenek, které jsou prospěšné pro nastartování bezpečného prostředí ve třídách a napomáhají společnosti i žákům se SVP vytvářet dobré klima při vzdělávání, zejména se zabývala složkami tolerance odlišnosti, spolupráce a podporou různorodosti. V rozhovorech s učiteli a v dotaznících hodnocených dětmi jsou na toto téma směřovány konkrétní dotazy.

4.2 Stanovení základních hypotéz

Bylo stanoveno 5 hypotéz, které mají v jednotlivých logických krocích směřovat k potvrzení či vyvrácení domněnky, že program orientace se na rozvoj sociálních dovedností všech žáků, představovaný programem I ve mně je lídr, napomůže vytvořit ve škole a společnosti prostředí, které podpoří plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do dětského kolektivu.

Hypotéza 1. Základní školy zatím pomíjejí ve svých vzdělávacích programech rozvoj sociálních dovedností potřebných pro 21. století.

Hypotéza 2. Základní školy stále usilují o žáky co nejvíce nabyté vědomostmi, za prioritní považují jejich úspěšnost ve srovnávacích testech znalostí.

Hypotéza 3. V souvislosti s rozvojem sociálních dovedností potřebných pro 21. století je vhodné zavádět ve škole program I ve mně je lídr.

Hypotéza 4. Program je zaměřen na všechny, učí přirozeně přijímat a nevyčleňovat žáky se SVP ve třídě jako zvláštní jednotku.

Hypotéza 5. Program pomocí 7 návyků pozitivně ovlivňuje rozvoj sociálních dovedností všech žáků a rozvíjí toleranci z pohledu sociální a jiné odlišnosti žáka.

Hypotéza 1. Základní školy zatím pomíjejí ve svých vzdělávacích programech rozvoj sociálních dovedností potřebných pro 21. století. Touto hypotézou je zahájen celý proces výzkumu. Autorka zde chtěla zjistit, zda se základní školy začínají soustředit na rozvoj sociálních dovedností, na celkový rozvoj osobnosti žáka vycházející z poznatků moderní psychologie. V souvislosti s tím ji zajímalo, jaký přístup školy k používání programu na rozvoj sociálních dovedností zaujímají a jaké jsou limity, které omezují používání a rozvoj programu ve školách.

Hypotéza 2. Základní školy stále usilují o žáky co nejvíce nabyté vědomostmi, za prioritní považují jejich úspěšnost ve srovnávacích testech znalostí. Tato hypotéza navazuje na předchozí hypotézu. Má za cíl ukázat, že v současné době je množství nabytých vědomostí stále považováno jako jediné určující kritérium pro hodnocení kvality vzdělání. Existují však i výše zmíněné sociální dovednosti, které výrazně přispívají ke kvalitativnímu rozvoji celého edukačního prostředí.

Hypotéza 3. V souvislosti s rozvojem sociálních dovedností potřebných pro 21. století je vhodné zavádět ve škole program I ve mně je lídr. Tato hypotéza se již konkrétně zaměřuje na hodnocení programu I ve mně je lídr. Na škole byl proveden kvalitativní výzkum, který má za cíl ukázat jeho vhodnost ve škole a ilustrovat posun, který program dokáže ve školském prostředí nastartovat. Hypotéza se také zabývá otázkou náročnosti zavedení programu.

Hypotéza 4. Program je zaměřen na všechny, učí přirozeně přijímat a nevyčleňovat žáky se SVP ve třídě jako zvláštní jednotku. Zde je z pohledu učitelů kvalitativně šetřeno, jakým způsobem pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci celku vůči odlišnostem jednotlivce a zda aplikace 7 návyků podpoří přijetí a plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve třídě a ve škole.

Hypotéza 5. Program pomocí 7 návyků pozitivně ovlivňuje rozvoj sociálních dovedností všech žáků a rozvíjí toleranci z pohledu sociální a jiné odlišnosti žáka. Výsledky poslední hypotézy jsou podloženy kvantitativním šetřením provedeným se žáky základní školy. Hypotéza se snaží doložit tvrzení, že uvědoměním si a používáním 7 návyků žáci pracují na vlastní osobnosti a zároveň si fixují důležitost vytváření dobrých vztahů se všemi ve svém okolí.

4.3 Metodika a postup při zpracování práce

Z hlediska metodologických přístupů byl použit k získání relevantních údajů kvantitativní výzkum ve formě dotazníku a kvalitativní výzkum ve formě rozhovorů.

Pro hypotézu 1 a 2 se jednalo o kvantitativní průzkum, který byl proveden metodou dotazníku. Dotazníkové šetření probíhalo v období od 15. 12. 2014 do 7. 1. 2015, kdy byli emailem osloveni ředitelé základních škol České republiky a ti byli požádáni o vyplnění elektronického dotazníku s celkem osmi otázkami. Dotazník byl pro jednodušší zpracování vytvořen na internetovém portále Survio.com. Odkaz na tento dotazník byl poslán na cca 720 emailových adres ředitelů škol. Emailové adresy byly postupně vyselektovány z internetových stránek Atlas školství, kde je možno podle jednotlivých regionů získat kontakty na základní školy v republice. Z celkového počtu 720 oslovených ředitelů odpovědělo 16% dotázaných, a to celkem

114 respondentů. Dotazník obsahoval předem navržené varianty odpovědí, přičemž bylo možné vybrat pouze jednu variantu s výjimkou jedné otázky, kde byli respondenti vyzváni k volné odpovědi. Někteří této možnosti využili.

Pro získání podkladů k vyhodnocení ostatních hypotéz byl navázán kontakt se Základní školou a mateřskou školou Pohádka v Hradci Králové, v níž je používán program I ve mně je lídr, konkrétně byl navázán kontakt s paní učitelkou a zároveň koordinátorkou programu ve škole Lenkou Mikešovou. Autorka se poté 6. prosince 2014 zúčastnila Dne otevřených dveří školy, kde byl program I ve mně je lídr předveden, ze všech stran bylo možné vidět, že škola jím doslova žije. Pro návštěvníky školy byly na 1. i 2. stupni připraveny ukázkové vyučovací hodiny žáků, v rámci nichž bylo vidět aktivní používání návyků ve výuce. Poté následovala diskuse pro vybrané hosty, kde se konkrétně probírala zajímavá témata a dotazy, přičemž vše probíhalo ve výjimečném přátelském duchu, diskuse byla velmi přínosná. Ve škole se autorka osobně dohodla s koordinátorkou projektu a některými vyučujícími 1. i 2. stupně na možnosti uskutečnění rozhovoru, který bude sloužit jako kvalitativní podklad k potvrzení či vyvrácení hypotéz 3 a 4. Ke stanovení přesného termínu kontaktovala vyučující pomocí emailu a v něm uvedla znění připravených otázek pro rozhovor. Poskytla tak pedagogům možnost si odpovědi předem promyslet, eventuálně je předpřipravit i písemně. Rozhovory s pedagogy se uskutečnily 3. února 2014, jeví se jako hodnotné, proto jsou uvedeny v příloze v plné verzi.

Poslední hypotéza je doložena kvantitativním šetřením s použitím dotazníku. Byli osloveni všichni třídní učitelé 1. - 9. třídy ZŠ a MŠ Pohádka a požádání, aby svým žákům nechali vyplnit vytvořený dotazník 7 návyků. Dotazník byl vytvořen tak, aby ho byly schopny vyplnit děti už od sedmi let (1. třída). Byl upraven do podoby, aby se 10 otázek vešlo na jednu stranu A4, pro přehlednost byl za typ písma zvolen Arial velikosti 13 a otázky byly uspořádány do dvou sloupců. Dotazník 7 návyků je uveden ve zmenšené podobě v příloze práce. Celkem se k vyhodnocení páté hypotézy podařilo od dětí ve věku 7 - 15 let v období 19. 1. - 3. 2. 2015 shromáždit 270 dotazníků.

5 ANALÝZA REALIZOVANÉHO VÝZKUMU

Výzkum prováděný pro potřeby této práce obsahoval několik možných způsobů sběru dat od kvantitativních analýz orientovaných na ředitele základních škol, kvantitativního šetření se žáky v jedné konkrétní základní škole a standardizované rozhovory s vybranými pedagogy. Získaná data a informace byly postupně samostatně vyhodnocovány ve třech fázích. V první fázi došlo k posouzení dat získaných pro hypotézu 1 a 2, ve druhé fázi se autorka detailně zabývala závěry rozhovorů pro potvrzení či vyvrácení hypotézy 2 a 3, ve třetí fázi shrnula výsledky dotazníkového šetření provedeného na žácích základní školy. Všechny výstupy pak byly finálně propojeny a zhodnoceny společně jako celek. Tak byl dotvořen celkový obraz práce se zodpovězenými otázkami týkajícími se cíle práce, zda program I ve mně je lídr je vhodné ve školách používat a zda podpoří hladký průběh při začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

5.1 Analýza dotazníkového šetření s řediteli základních škol

V rámci celé České republiky byli osloveni ředitelé základních škol. V období od 15. prosince 2014 jim byl postupně rozeslán email, ve kterém byli požádáni o vyplnění dotazníku. V emailu byl uveden přímý odkaz na webové stránky, kde bylo možno jednoduše odpovědět na připravené otázky. O jednoduchosti dotazníku vypovídají výsledky stráveného času s vyplňováním (52% respondentů měla dotazník vyplněný za 2 minuty, 37% respondentů za 3-5 minut). Většina odpovědí přišla do jednoho dne po zaslání emailu.

Celkem byl rozeslán email na 720 emailových adres ředitelů škol. Adresy byly postupně vybrány z internetových stránek www.atlasskolstvi.cz. Na vyhodnocení otázek se podařilo získat celkem 114 respondentů, což odpovídá 16% z celkového počtu. Ne všichni, kteří proklikli na přímý odkaz, dokončili dotazník, jednalo se asi o 20% nedokončených odpovědí. Dotazník obsahoval předem navržené varianty odpovědí, přičemž bylo možné vybrat pouze jednu variantu s výjimkou jedné otázky, kde byli respondenti vyzváni k volné odpovědi. Někteří této možnosti využili.

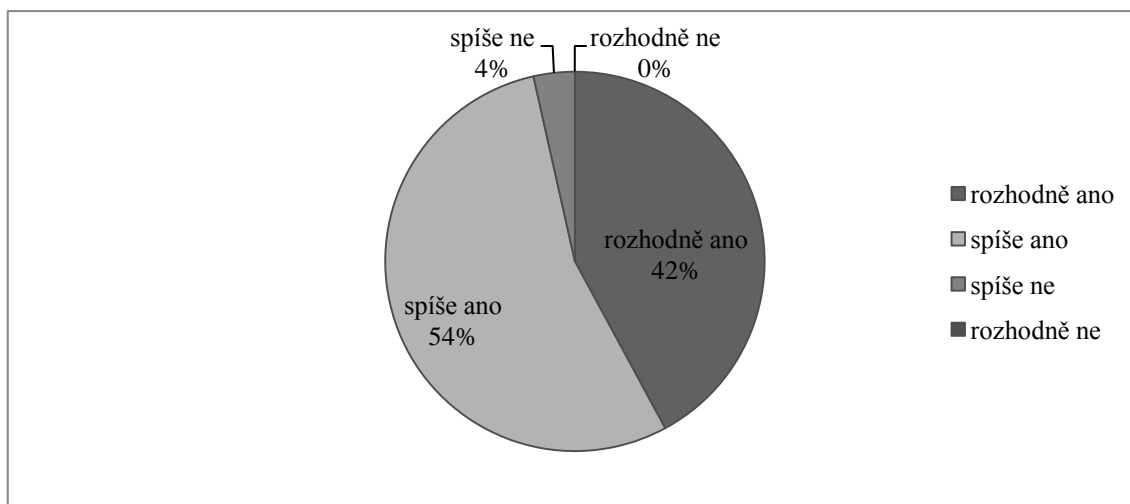
5.1.1 Hypotéza 1

Hypotéza 1. Základní školy zatím pomíjejí ve svých vzdělávacích programech rozvoj sociálních dovedností potřebných pro 21. století.

Pro ověření první hypotézy slouží následně uvedených 5 otázek, které jsou vyhodnoceny na základě dotazníku zodpovězeného řediteli základních škol v ČR. Znění dotazníku lze najít v příloze B diplomové práce.

1. Je v současné době vhodné ve školách používat speciální program pro osobnostní rozvoj učitelů a žáků, podporovat rozvoj schopností a sociálních dovedností potřebných v 21. století?

Graf 1: Vhodnost používání programu na rozvoj sociálních dovedností

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 3: Vhodnost používání programu na rozvoj sociálních dovedností

odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	48	42%
spíše ano	62	54%
spíše ne	4	4%
rozhodně ne	0	0%
Celkem	114	100%

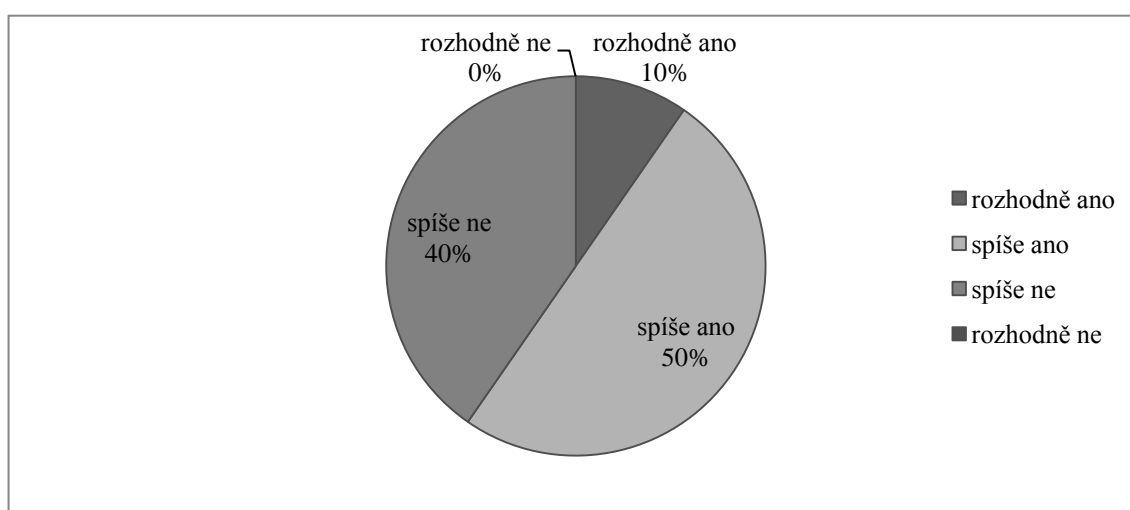
Zdroj: Autorka práce

Z výsledků odpovědí je jasně vidět, že majoritní většina základních škol považuje za vhodné orientovat se na rozvoj osobnosti žáka a podporovat rozvoj sociálních

dovedností. Při součtu odpovědí, které jsou rozhodně pro (42% respondentů) a které jsou spíše pro (54% respondentů) zavádění programu ve škole, je 96% respondentů zajedno v tom smyslu, že je důležité rozvíjet sociální dovednosti ve společenství školy. V dalších otázkách bude vidět, zda opravdu jsou programy pro rozvoj sociálních dovedností používány a zda existují limity pro jejich zavádění.

2. Myslíte si, že je zavedení takového programu složité?

Graf 2: Obtížnost zavedení programu na rozvoj sociálních dovedností

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 4: Obtížnost zavedení programu na rozvoj sociálních dovedností

Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	11	10%
spíše ano	57	50%
spíše ne	46	40%
rozhodně ne	0	0%
Celkem	114	100%

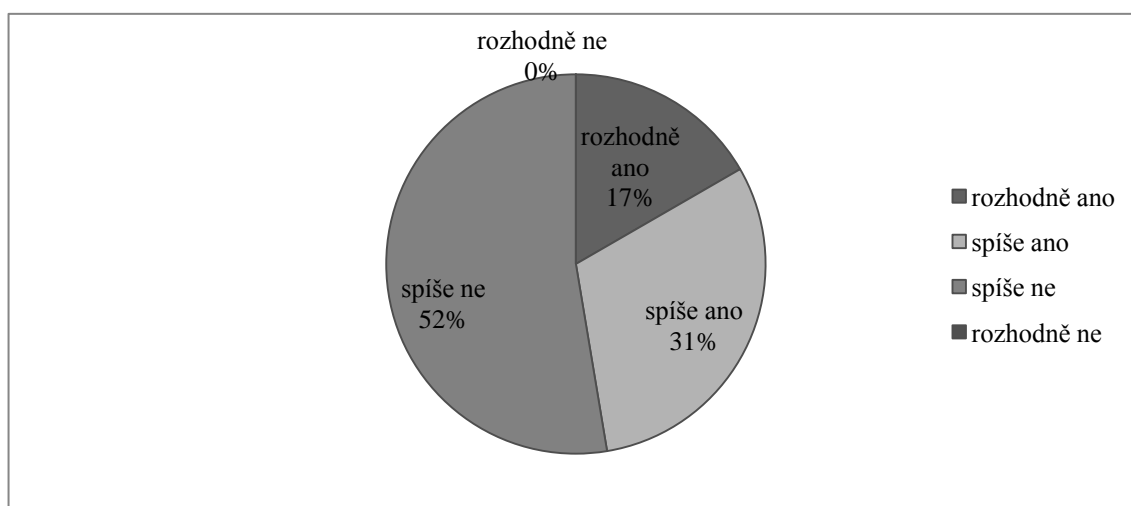
Zdroj: Autorka práce

Ačkoliv z předchozích závěrů vyplývá, že většina ředitelů škol vidí rozvoj sociálních dovedností jako podstatnou složku osobnosti, z odpovědí na tuto otázku je vidět, že není jednotná shoda ve snadnosti zavedení programu. 60% dotázaných se shoduje, že

zavedení speciálního programu na rozvoj sociálních dovedností je složité (10% rozhodně ano, 50% spíše ano). Ostatních 40 % respondentů je názoru, že lze bez jakýchkoli větších obtíží program ve škole používat. Další dvě otázky týkající se finanční a časové náročnosti směřují ke zjištění důvodu, proč není úplně snadné program zavést.

3. Mají učitelé a ostatní pracovníci školy na zavádění takového programu časovou kapacitu?

Graf 3. Zhodnocení časové kapacity pro zavedení programu

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 5. Zhodnocení časové kapacity pro zavedení programu

Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	19	17%
spíše ano	35	31%
spíše ne	60	53%
rozhodně ne	0	0%
Celkem	114	100%

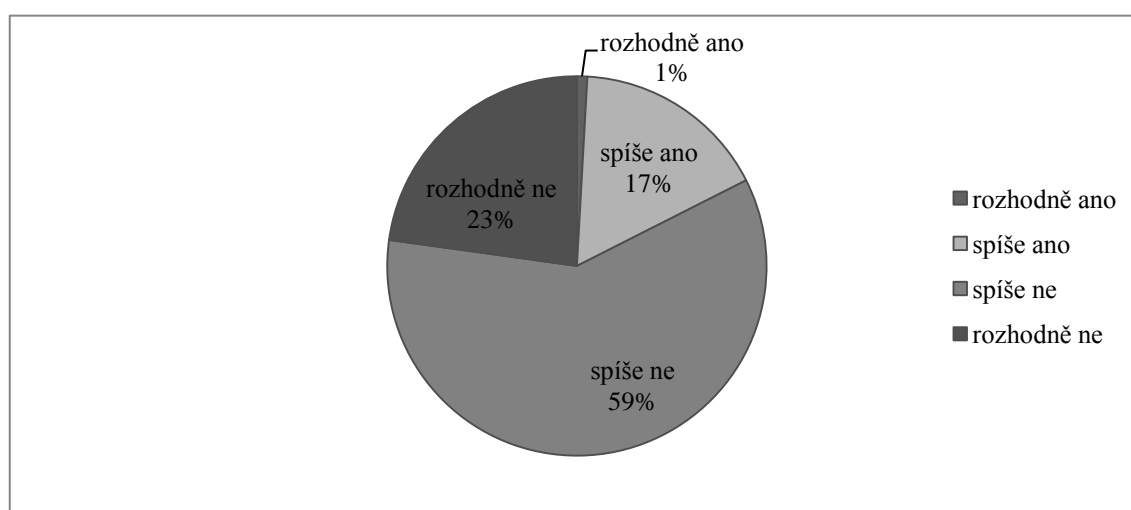
Zdroj: Autorka práce

Názor na možné navýšení časové kapacity pro potřeby zavedení programu na rozvoj sociálních dovedností není jednotný. Přibližně polovina řídicích pracovníků (47,4%) ve škole se domnívá, že existují rezervy v časových možnostech pedagogů

pro soustředění se na rozvoj sociálních dovedností, druhá polovina ředitelů (53,6%) spíše vidí nedostatek v časové kapacitě učitelů a ostatních pracovníků školy. Vyhodnocení této otázky je možné porovnat v následující analýze se závěry vyplývajícími z otázky č. 3 u hypotézy 3, která je vyhodnocena na základě kvalitativních rozhovorů s pedagogy školy.

4. Má škola na takový program dostatek finančních prostředků?

Graf 4: Dostatek finančních prostředků na zavedení programu

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 6: Dostatek finančních prostředků na zavedení programu

Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	1	1%
spíše ano	19	17%
spíše ne	68	60%
rozhodně ne	26	23%
Celkem	114	100%

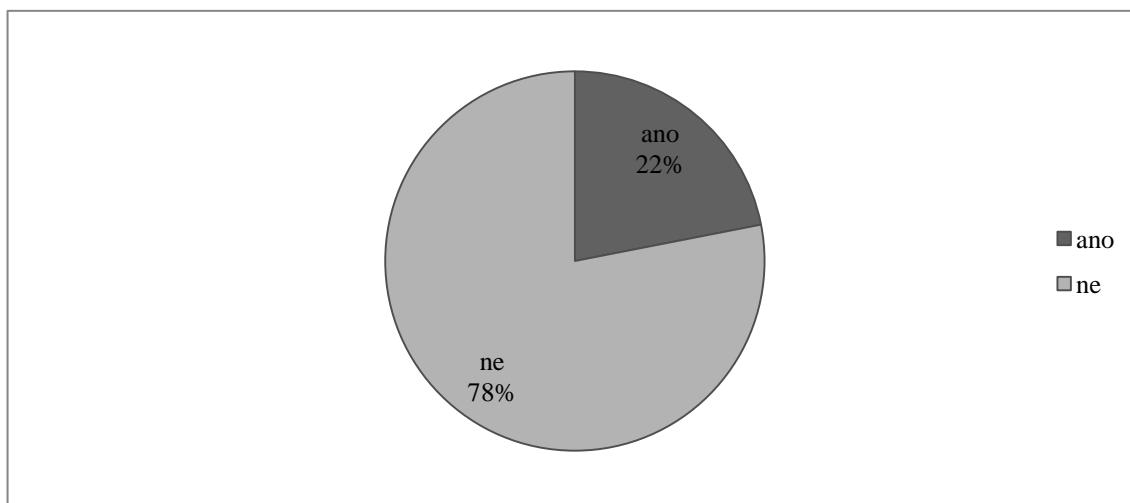
Zdroj: Autorka práce

Pokud se hovoří v České republice o školství, lze ze všech stran slyšet, že v něm chybí peníze. Ředitelé se snaží získat peněžní prostředky z různých zdrojů. Ve výše formulované otázce byl položen konkrétní dotaz na dostatek finančních prostředků

na program pro rozvoj sociálních dovedností potřebných ve 21. století. Z výsledků výzkumu vyplývá, že dostatek finančních prostředků není, v tom se shoduje 83% dotázaných. Existují však školy, a to je vidět v následující otázce číslo 5, které programy na rozvoj sociálních dovedností používají jako nezbytnou součást celkového rozvoje a vzdělávání žáků.

5. Používáte již ve škole nějaký program, který se soustředí na rozvoj schopností a sociálních dovedností potřebných ve společnosti 21. století?

Graf 5: Podíl škol používajících program pro rozvoj sociálních dovedností

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 7: Podíl škol používajících program pro rozvoj sociálních dovedností

Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
ano	25	22%
ne	89	78%
Celkem	114	100%

Zdroj: Autorka práce

Z celkového počtu základních škol používá v současné době nějaký program na rozvoj sociálních dovedností necelá čtvrtina, celkem 22%. Lze se domnívat, že v budoucnu se bude toto číslo postupně navyšovat. V souvislosti s touto otázkou byl položen přímý

dotaz na to, jaký je název používaného programu ve škole. Někteří respondenti využili možnosti odpovědi, a tím se podařilo získat následující údaje:

- Program Kočičí zahrada na 1. stupni - program PPP přímo zaměřený na rozvoj sociálních dovedností;
- Tvořivá škola, Klub malých debrujárů - přímo zapracované ve ŠVP školy;
- Smysluplná škola - ŠVP, jehož základem je rozvoj sociálních dovedností, vytvořený školou;
- Školní vzdělávací program Šnek - ŠVP, jehož základem je rozvoj sociálních dovedností, vytvořený školou;
- Učitel 21. století - projekt zaměřený na tvorbu sociálního klimatu školy a rozvoj klíčových kompetencí žáků i pedagogů. Je určen jak pedagogickým sborům, tak motivovaným pedagogům se zájmem o tuto problematiku;
- AKTIF (aktivace třídního kolektivu interaktivní formou);
- Školní vzdělávací program Otevřená škola pro 21. století, program I ve mně je lídr.

Z uvedených odpovědí lze vyvodit, že pokud se školy aktivně soustředí na rozvoj sociálních dovedností, zahrnují tuto problematiku přímo do svých ŠVP, a dále ji sami kreativně zpracovávají a používají ve vyučovacím procesu.

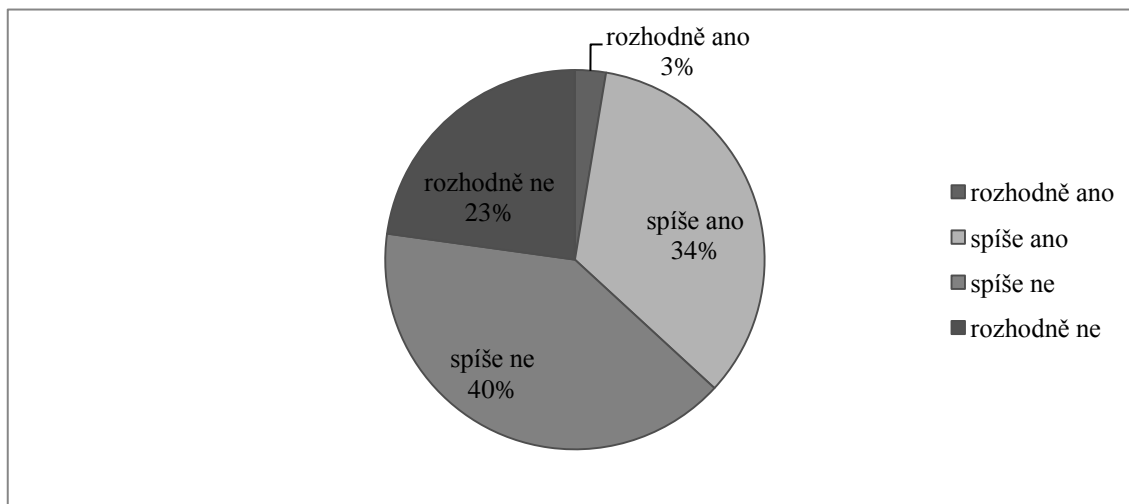
5.1.2 Hypotéza 2

Hypotéza 2. Základní školy stále usilují o žáky co nejvíce nabyté vědomostmi, za prioritní považují jejich úspěšnost ve srovnávacích testech znalostí.

Pro ověření druhé hypotézy jsou použity výstupy z dotazníku pro ředitele škol, ti byli vyzváni k zodpovězení tří otázek. Dotazník lze najít v příloze B diplomové práce. Formulací této hypotézy se autorka snaží navázat na H1 a podpořit tvrzení, že pouze kvantita získaných a naučených informací by neměla být určující pro úspěšné a spokojené žití v moderní společnosti a že mají být vyzdvihovány i jiné hodnoty. V odpovědích na otázky bude zachycen názor ředitelů na tuto problematiku.

6. Je podle vašeho názoru stěžejní pro Vaši školu vychovat žáky s co největším množstvím vědomostí a to je upřednostněno před ostatními dovednostmi?

Graf 6: Preference kvantity vědomostí vůči ostatním dovednostem

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 8: Preference kvantity vědomostí vůči ostatním dovednostem

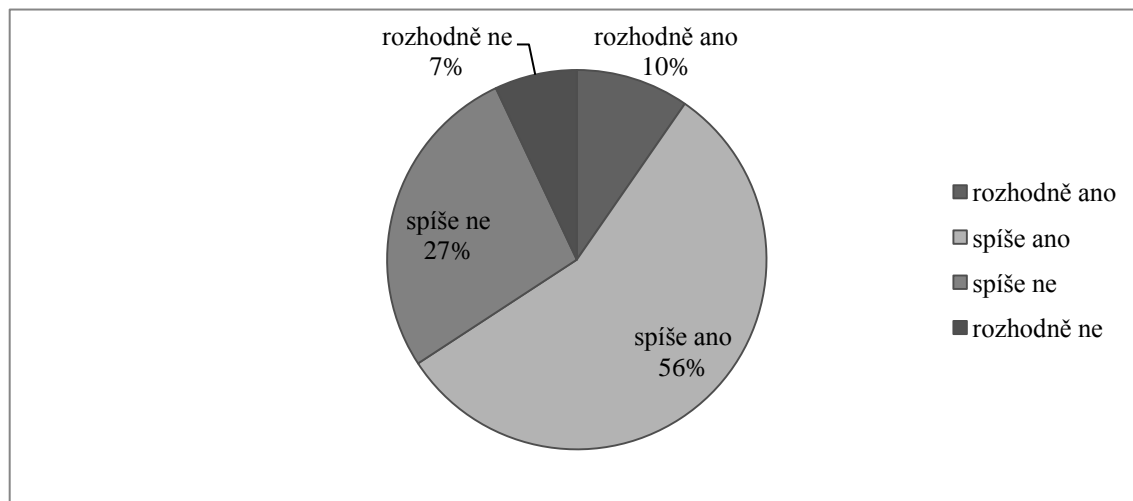
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	3	3%
spíše ano	39	34%
spíše ne	46	40%
rozhodně ne	26	23%
Celkem	114	100%

Zdroj: Autorka práce

Z výsledků odpovědí nevyplývá jednotná shoda mezi řediteli škol. Část respondentů (37%) vidí stále jako nejdůležitější cíl školního vzdělávání získání maximálního množství vědomostí, a to upřednostňují před ostatními dovednostmi. Nadpoloviční většina - 63% dotázaných je opačného názoru, přičemž podíl odpovědí je ze dvou třetin ve prospěch odpovědi spíše ne a jedna třetina připadá na odpověď rozhodně ne. Při srovnání krajních hodnot tabulky rozhodně ano/rozhodně ne je vidět, že převažuje jasný názor na preferenci ostatních dovedností před množstvím informací. Ostatními dovednostmi jsou míněny sociální dovednosti, protože ředitelé škol byli požádáni o vyplnění dotazníku, který se týká sociálních dovedností.

7. Hodnotí široká veřejnost úspěšnost školy podle výsledků znalostí ve srovnávacích testech základních škol?

Graf 7: Hodnocení úspěšnosti školy

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 9: Hodnocení úspěšnosti školy

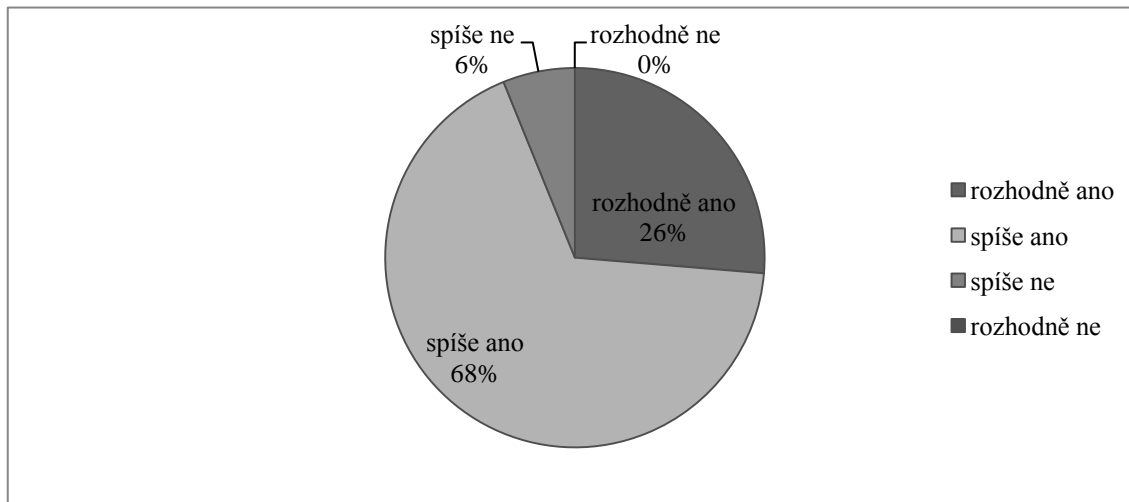
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	11	10%
spíše ano	64	56%
spíše ne	31	27%
rozhodně ne	8	7%
Celkem	114	100%

Zdroj: Autorka práce

Otázka se zabývá názorem široké veřejnosti na hodnocení úspěšnosti školy z pohledu ředitelů škol. 66% ředitelů základních škol se domnívá, že široká veřejnost hodnotí úspěšnost školy podle stanovení pořadí výsledků srovnávacích testů znalostí. Naopak 34% respondentů se domnívá, že veřejnost vnímá školu jako úspěšnou i na základě jiných kritérií, než jsou srovnávací testy znalostí. Je zde vidět určitý nesoulad mezi výsledky odpovědí na otázku 1 a 2. Otázka 1 se zaměřila na osobní názor ředitelů škol, kdežto otázka 2 je položena tak, aby zjistila to, jak si ředitelé myslí, že jsou školy vnímány z pohledu veřejnosti. Zde je vidět určitý tlak na ředitele a učitele, kteří jsou společností tlačeni dávat největší důraz na získávání znalostí.

8. Myslí si široká veřejnost, že dobré výsledky při přijímacích řízeních na střední školy automaticky znamenají kvalitu školy?

Graf 8: Hodnocení kvality školy vs. výsledky přijímacích řízení na střední školy

Zdroj: Autorka práce

Tabulka 10: Hodnocení kvality školy vs. výsledky přijímacích řízení na střední školy

Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální podíl
rozhodně ano	30	26%
spíše ano	77	68%
spíše ne	7	6%
rozhodně ne	0	0%
Celkem	114	100%

Zdroj: Autorka práce

Rodiče a široká veřejnost hodnotí kvalitu základní školy podle dobrých výsledků při přijímacím řízení na střední školy, takový je pohled 94% ředitelů, z toho dvě třetiny respondentů se přiklání k odpovědi spíše ano a jedna třetina je jasněho názoru, že rozhodně ano. Pouze malá menšina 6% je spíše opačného názoru. Tento výstup podporuje výsledky otázky 2 a dává jednoznačné stanovisko, že rodiče požadují od školy naučené žáky. V souvislosti s touto otázkou by bylo zajímavé zanalyzovat, zda se liší postoj rodičů ke škole při jejím výběru do 1. třídy a jak stejnou školu vnímají na 1. a jak na 2. stupni, zda se jejich názory v průběhu mění. To ale není cílem této diplomové práce.

5.2 Analýza rozhovorů s pedagogy

Autorka se před zadáním tématu diplomové práce spojila se společností FranklinCovey, která přinesla program IVJL do České republiky. Zde získala kontakt na MŠ a ZŠ Pohádka, která program IVJL používá. Zkontaktovala se s koordinátorkou projektu a s její podporou řešila další aktivity směřující k dokončení práce. Autorka navštívila školu osobně při příležitosti konání Dne otevřených dveří, kde škola program prezentovala pro rodiče. Bylo možné navštívit i ukázkové hodiny několika tříd na 1. i 2. stupni, tyto vyučovací hodiny v sobě měly zapracovány prvky programu. Zde se autorka dohodla na dotazníkovém šetření a na provedení rozhovorů s konkrétními pedagogy. S těmi dále komunikovala elektronicky a dohodla se na termínu další návštěvy školy a uskutečnění rozhovoru.

Celkem byl rozhovor proveden se čtyřmi pedagogy - s koordinátorkou projektu, s vedoucím Týmu majáku a s učitelkami 1. i 2. stupně. Podklady z rozhovoru slouží pro vyhodnocení hypotézy 2 a 3. Rozhovory jsou přepsány do písemné podoby a jsou uvedeny v příloze C, kde je celý rozhovor zachycen a je zde uvedeno jméno a pozice dotázaného.

5.2.1 Hypotéza 3

Hypotéza 3. V souvislosti s rozvojem dovedností potřebných pro 21. století je vhodné zavádět ve škole program I ve mně je lídr.

Pro ověření třetí hypotézy jsou použity výstupy z rozhovorů s pedagogy základní školy ZŠ Pohádka, ti byli požádáni k zodpovězení pěti otázek, přičemž pro tuto hypotézu budou vyhodnoceny odpovědi na otázku 1, 2 a 3. Rozhovory jsou přiloženy v příloze C.

1. Vidíte v programu nástroj, který má pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu?

Pedagogové se shodli, že vidí v programu "I ve mně je lídr" nástroj, který pozitivně ovlivňuje třídní i školní kolektiv. Také se shodli, že se jedná o dlouhodobý nekončící proces. S osvojováním základních principů programu se dá začít v jakémkoli věku a určitě jsou přínosem, je ale těžké přesně stanovit stupeň tohoto přínosu. Zlepšení třídního a školního klimatu je důvodem, proč se pro tento program rozhodli.

2. Osvojí si díky programu žáci sociální dovednosti a jaké dovednosti to jsou?

Všichni dotazovaní učitelé odpověděli kladně, to je, že vidí v programu nástroj, který jednoznačně vede k rozvoji sociálních dovedností. Byl z jejich strany zmíněn čtvrtý, pátý a šestý návyk, který se týká pouze sociálních dovedností.

Níže je podán souhrn, co jednotliví dotazovaní uvedli v rozhovoru, na co se s dětmi při výuce soustředí:

- fungování v kolektivu, spolupráce, respekt, komunikace spolu, umění naslouchat;
- zodpovědnost za svoje chování, větší zodpovědnost za svoji práci, tolerantnost, uvědomování si svého chování;
- trénují schopnost spolupráce, komunikaci navzájem. Vysvětlují si odlišnosti psychické, fyzické i duchovní a co to znamená je respektovat. Snaží se o vybudování bezpečného prostředí ve třídě. Řeší různé situace a konflikty.
- navozování a udržování pozitivních osobních vztahů, schopnost fungovat jako člen různých skupin. Komunikovat s druhými. Učí se být empatický. Zvládat konflikty.

3. Je zavádění programu náročné?

Náročnost zavádění hodnotí jednotliví učitelé rozdílně. Někdo vidí v programu velkou změnu pro všechny a pak jej vnímá jako velmi náročný pro zavedení. Podle tohoto názoru přicházejí děti do školy jako téměř hotové osobnosti se spoustou upevněných a zažitých návyků a není vůbec lehké vést žáky ke změně. Pro jiného se naopak jeho zavedení zdá přirozenou součástí výchovy dětí a vidí v něm uspořádanou jednoduchost pro něj i pro i žáky.

Jako náročné bylo uvedeno zavádění programu z časového hlediska, protože musí být všichni pracovníci ve škole vyškoleni. Je potřeba nastudovat spoustu literatury, věnovat tomu hodně času a neustále přemýšlet o tom, jak návyky do výuky začlenit, jak je dětem předat. Promýšlet, kde konkrétně v hodině je lze použít, pracovat s příběhy, pracovat i s knížkami, které jsou přímo k programu. Po zautomatizování návyků je to už snazší. Bylo zmíněno, že se jedná o chtění každého jednotlivce návyky užívat. Všechno jsou známá a jednoduchá pravidla, která nejsou nic nového. Jsou logicky postavená za sebou.

5.2.2 Hypotéza 4

Hypotéza 4. Program je zaměřen na všechny, učí nevyčleňovat žáky se SVP ve třídě jako zvláštní jednotku.

Třetí hypotéza je opět navázána na výstupy z rozhovorů s pedagogy ZŠ Pohádka, ve které program probíhá. Otázka číslo čtyři a pět je směřována k získání informace, která má potvrdit či vyvrátit stanovenou hypotézu. Detailní přepsaný rozhovor je uveden dále v příloze C.

4. Pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci všech žáků vůči odlišnostem?

Pedagogové se shodují, že zejména v 6. návyku je především rozvíjen a zdůrazňován respekt a tolerance k odlišnostem. To je uskutečňováno přes uvědomování si souvislostí svého chování a svého přístupu k ostatním, na základě toho pak dochází k posilování respektujícího postoje. Děti se učí vnímat, že každý žák je jiný, každý má odlišnosti, učí se tolerovat všechny odlišnosti. Nejedná se zde jen o různé rasy dětí, které školu navštěvují, což jsou např. Romové, Mongolci a další.

V odpovědi pedagoga z druhého stupně je vysvětleno, že program toleranci rozvíjí, nicméně pro děti je někdy velmi těžké ve všech situacích odlišnost přijímat pouze pozitivně. Uvádí příklad chlapce s poruchou autistického spektra, kterého má ve třídě. Všichni ze třídy se snaží být vůči němu tolerantní, někdy je to pro ně ale opravdu velmi těžké. Děti se návyk učí aplikovat, odpověď na otázku, zda se povede upevnit vždy u všech žáků, však není jednoznačná.

5. Podporuje podle Vás program dlouhodobě plynulé začlenění žáků se SVP?

V rozhovorech je několikrát zmíněno, že program pomáhá ke zlepšení celkového klimatu a celkové tolerance navzájem, takže to má jednoznačně dobrý vliv i v tomto případě na všechny děti a na žáky se SVP.

Co se týká plynulého začlenění žáků se SVP, není program jediným faktorem, který to může ovlivnit. V současné době je trendem zařazování dětí se SVP do běžných tříd, ale pro jejich plynulé začlenění je nutná zejména i jiná podpora poskytnutá například ve formě finančních prostředků škoře, které budou plynout na asistenta žáka se SVP. Celému školskému systému by pomohlo, pokud by každý takový žák měl přiděleného asistenta, ale ve skutečnosti tomu tak není. Pak je to pro všechny děti těžké.

Jednou z odpovědí v rozhovoru bylo stanovisko, že začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se škole daří i bez 7 návyků. Program se speciálně přímo na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nezaměřuje.

5.3 Analýza dotazníkového šetření se žáky základní školy

Poslední fáze výzkumu proběhla v MŠ a ZŠ Pohádka. Dne 19. ledna 2015 byli osloveni třídní učitelé 1. - 9. tříd a požádáni, zda mohou nechat vyplnit všem žákům zasláný dotazník 7 návyků a vše pak odevzdat do 3. února 2015 koordinátorce programu. Dotazník byl vytvořen tak, aby ho byly schopny vyplnit děti už od sedmi let (1. třída). Byl upraven do takové podoby, aby se deset otázek vešlo na jednu stranu A4, pro přehlednost byl za typ písma zvolen Arial velikosti 13 a otázky jsou uspořádány do dvou sloupců s bočními okraji stránky jeden centimetr. Dotazník 7 návyků je uveden ve zmenšené podobě v příloze D práce. Celkem se k vyhodnocení páté hypotézy podařilo od dětí ve věku 7 - 15 let v období 19. 1. - 3. 2. 2015 shromáždit 270 dotazníků. Díky projevenému zájmu ze strany školy budou výsledky šetření po vyhodnocení poskytnuty škole pro další využití.

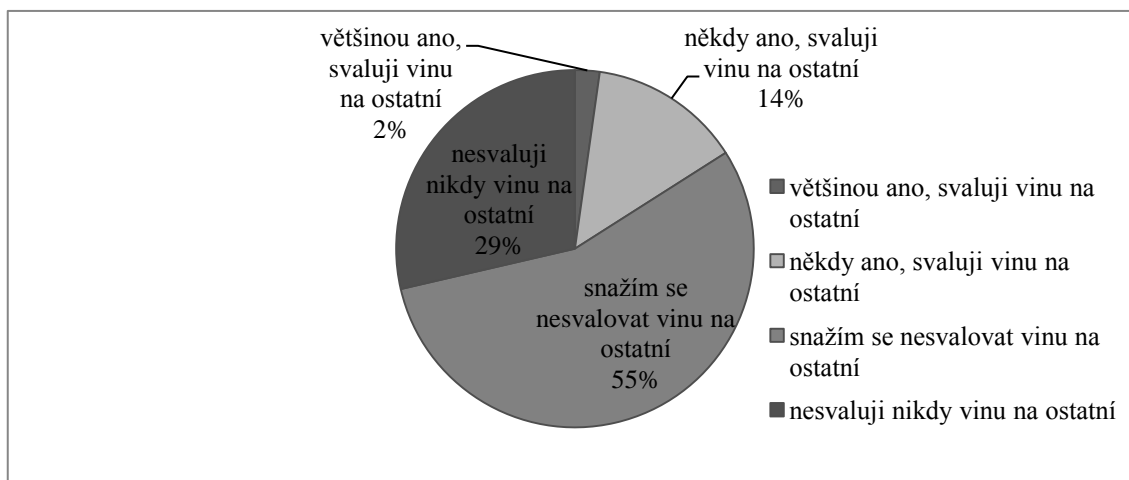
5.3.1 Hypotéza 5

Hypotéza 5. Program pomocí 7 návyků pozitivně ovlivňuje rozvoj sociálních dovedností všech žáků a rozvíjí toleranci z pohledu sociální a jiné odlišnosti žáka.

Žáci školy vyplnili dotazník na 7 návyků. Dotazník tak byl pojmenován proto, že v jeho deseti otázkách je zahrnut základní průřez návyků, které se děti ve škole učí. Pořadí otázek v tomto případě neodpovídá uspořádanému pořadí návyků v odborné literatuře. Jak bylo uvedeno v teoretické části, děti si musí osvojit návyk 1 - 3, čímž dosáhnou tzv. soukromé vítězství a poté následují návyky 3 - 6, které se týkají výše zmíněných sociálních dovedností a jejich používáním se podaří získat společného vítězství. Přitom nesmí zapomínat na 7. návyk, který představuje vyváženou obnovu sil. V následujícím přehledu bude vidět, jak se děti s jednotlivými návyky ztotožňují.

1. Svaluješ vinu za své chování a neúspěchy na ostatní?

Graf 9: Svalování viny za chování a neúspěchy na ostatní

Zdroj: Autorka práce

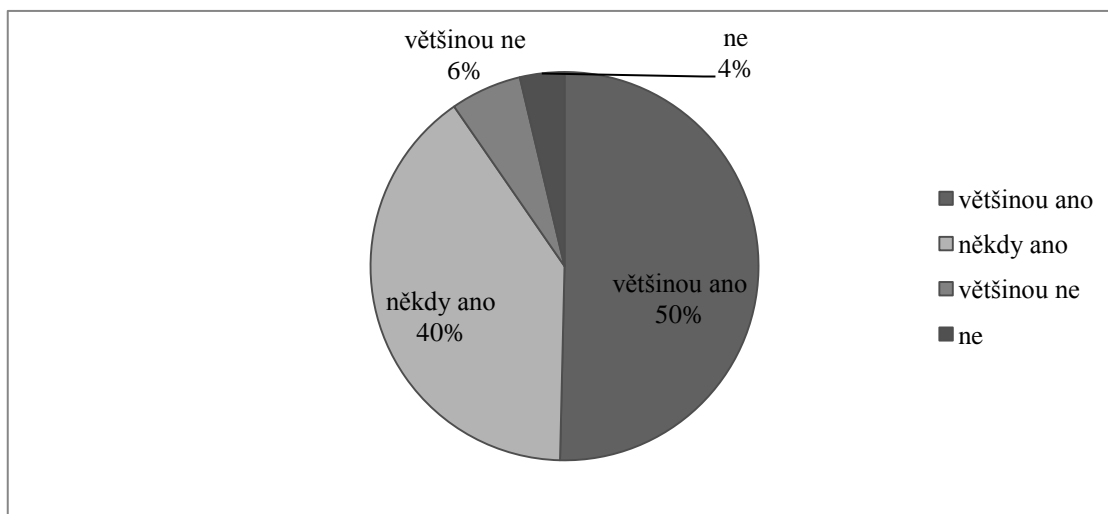
Na tuto otázku odpovědělo 269 dětí z celkově získaných 270 dotazníků. Váže se k 1. návyku, který zní: Buďte proaktivní, odpovědnost máš ty. Jedná se zde i o zhodnocení postoje tzv. naučené bezmoci, který byl definován v teoretické části práce tak, že lidé s tímto postojem přistupují k ostatnímu světu s pohledem - co já mohu - nic - i v případech, ve kterých je v jejich silách danou situaci ovlivnit.

Jak je vidět v grafu číslo 8, velká většina dotázaných dokáže přebírat odpovědnost za své chování, a to tak, že nikdy nesvaluje vinu za své chování a neúspěchy na ostatní (29%) nebo o to vědomě usiluje (55%), celkem se v tomto rozpětí pohybuje 84% odpovědí. Malá část 14% někdy obviňuje ostatní za to, co se stalo, a 2% dětí odpovědělo, že ostatnímu okolí přičítá své neúspěchy. Je tedy vidět, že děti se tento návyk učí používat, nicméně ještě zde existují určité rezervy.

Autorka má k dispozici výsledky odpovědí podle jednotlivých ročníků od 1. do 9. třídy. Nepodařilo se však najít podstatnou souvislost mezi věkem dětí a odpověďmi, výsledky se nacházejí pro každý ročník v podobném rozpětí. Proto se rozhodla, že toto popíše jen krátce slovně a nebude přikládat podrobný graf se všemi daty. S rostoucím věkem žáků lze vyčíst lehký posun ve prospěch odpovědi "snažím se nesvalovat vinu za své chování a neúspěchy na ostatní" na úkor odpovědi jednoznačné "nikdy nesvaluji vinu na ostatní".

2. Snažíš se aktivně řešit svoje problémy?

Graf 10: Snaha řešit aktivně problémy

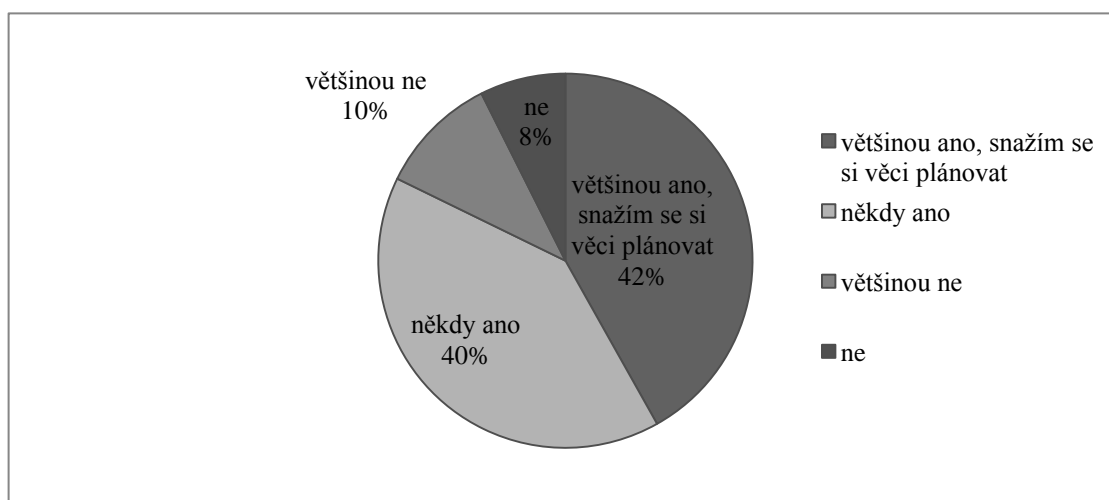

Zdroj: Autorka práce

Otázka se také vztahuje k návyku 1: Buďte proaktivní, odpovědnost máš ty. Odpovědělo na ni všech 270 zúčastněných. Polovina všech se vyjádřila, že většinou řeší aktivně své problémy, to znamená, že jednájí iniciativně a nesou odpovědnost za své jednání, přemýšlejí o možných řešeních. Další část skupiny odpovědí někdy ano je také velmi početná, zahrnuje čtyřicetiprocentní podíl. Celkem 90% se tedy nachází v situaci, kdy vyvíjí aktivní snahu v řešení různých situacích. Ostatních 10% spadá do poslední kategorie, většinou nebo vůbec se nesnaží aktivně přistupovat k problémům.

3. Plánuješ si věci dopředu a dáváš si cíle?

Graf 11: Plánování aktivit a stanovení cílů

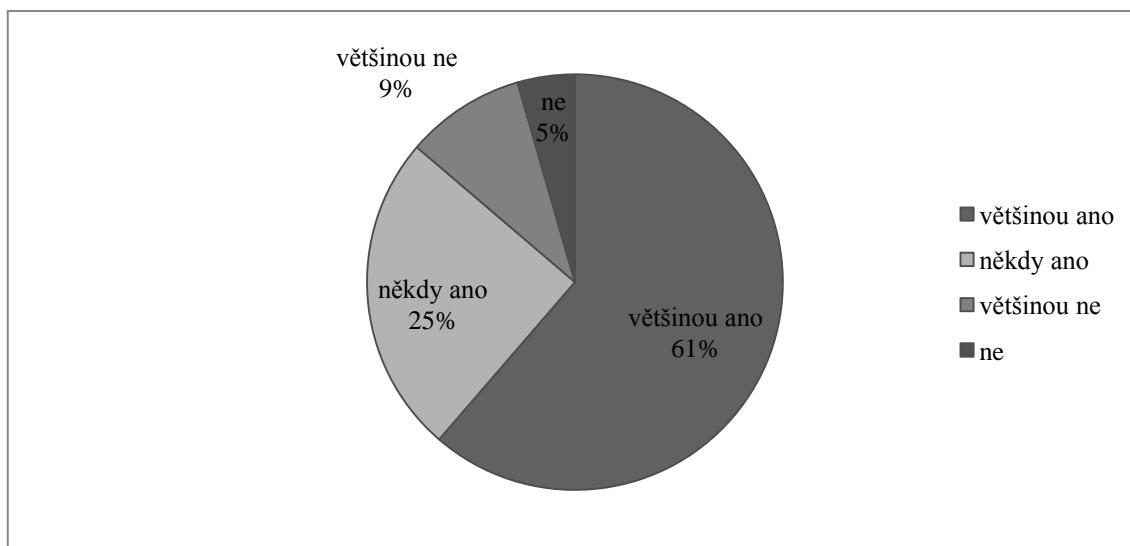
Zdroj: Autorka práce

Otázka týkající se plánování a stanovení si cílů se váže k návyku číslo 2, který je představován pod sloganem - začínejte s myšlenkou na konec. Zjednodušeně vyjádřeno, tento návyk znamená mít cíle a plánovat si aktivity dopředu. Pokud si člověk před samotnou realizací představí cíl, napomůže mu to v jeho snadnějším splnění. Děti by se měly takto učit dělat věci, které pro ně mají význam a záleží jim na nich. Pokud budou o nich přemýšlet, dokážou si pak lépe uvědomovat své silné stránky, které jinak zůstanou opomíjeny, mohou lépe objevit své vlohy.

Na otázku odpovědělo všech 270 dotázaných. Necelá polovina žáků se vyjádřila, že ve velké většině případů tímto návykem žije, je jich 42%. Další skupina 40% někdy začíná s myšlenkou nakonec, někdy si plánuje své aktivity a cíle. Při zamyšlení se nad tímto návykem lze obecně usuzovat, že není ani pro velkou většinu dospělých vždy snadné vše si promyslet a předpřipravít si dopředu, a proto je dobré, že se děti toto učí ve škole a ví, že jim to ve finále pomůže mnoho věcí usnadnit. Třetí skupina žáků představuje 10%, ti většinou neplánují a poslední část 8% se plánování vůbec nezabývá.

4. Snažíš se si nejdříve udělat povinnosti do školy a až pak dělat ostatní věci?

Graf 12: Příprava na školu

Zdroj: Autorka práce

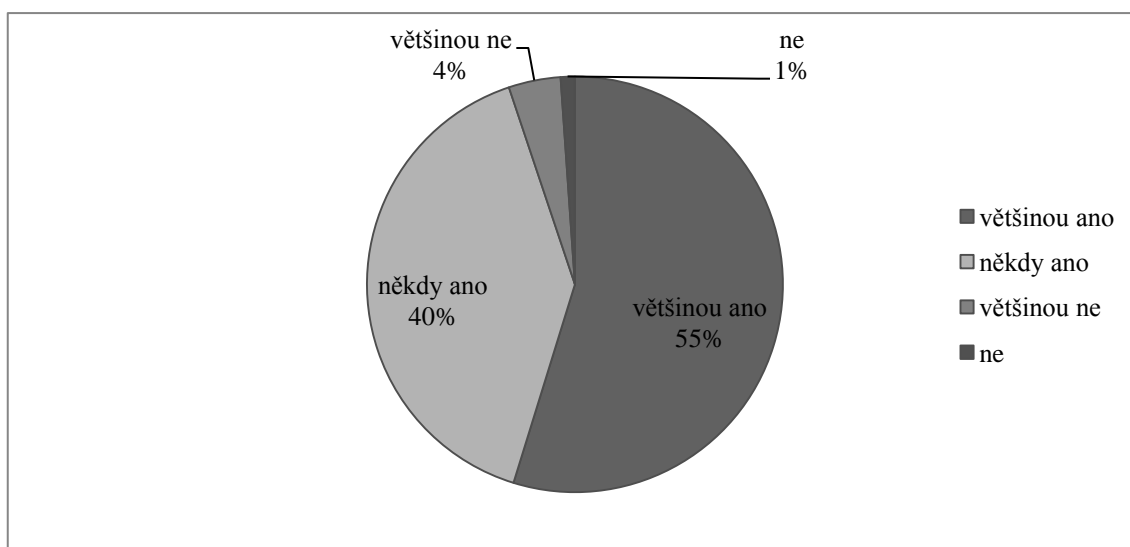
Otázka číslo čtyři je spojena se 3. návykem - to nejdůležitější dávejte na první místo, nejdříve práce a potom zábava. Tím se děti mají naučit rozvrhnout si aktivity rovnoměrně, dělat věci průběžně, nedohánět vše na poslední chvíli a předcházet tak

možnému stresu, který z toho může vznikat. Měly by se tak učit odmítat nedůležité věci, které je odvádějí od toho důležitého, což jistě není vždy jednoduché.

Protože děti vyplňovaly dotazník ve škole, je otázka nastavena na školní povinnosti. Nadpoloviční většina žáků ví, že je důležité si nejprve splnit své povinnosti do školy. Týká se to 61% dětí, ty potvrdily, že se ve většině případů snaží udělat si nejdříve vše do školy a pak se věnovat ostatním věcem. Posilují tím svoji vnitřní disciplínu a organizovanost. Přesně čtvrtina žáků 25% se o to snaží někdy, zde je důležité, že vyvíjejí snahu to tak dělat. Menší skupina 9% to nedělá většinou a 5% vůbec.

5. Snažíš se dělat věci tak, aby byli všichni spokojeni - ty i ostatní?

Graf 13: Vytváření dobrých vztahů

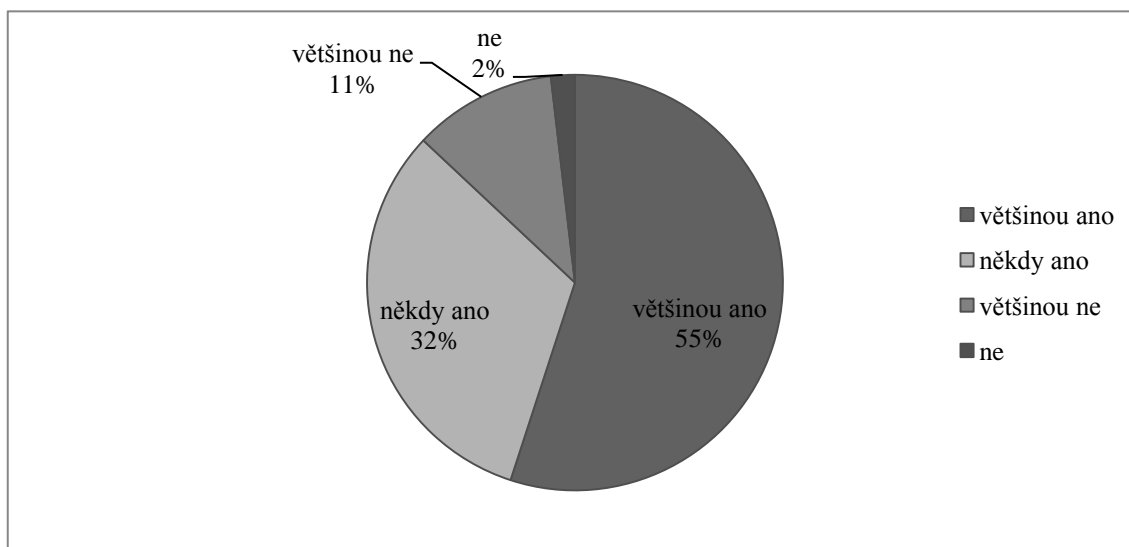
Zdroj: Autorka práce

Jedná se o návyk číslo 4, který zní: myslíte způsobem výhra - výhra. Je to návyk představující důležitost vzájemné spolupráce v lidských vztazích, kde jsou si všichni členové rovni. Jeho aktivním užíváním dojde k budování vzájemné důvěry mezi dětmi. Je základním prvkem dobrých vztahů ve skupinách a pomáhá k předcházení konfliktů.

Nadpoloviční většina žáků zahrnující podíl 55% ve většině případů přemýšlí a jedná tímto způsobem. Snaží se o vytváření rovnováhy mezi tím, co je prospěšné pro ně a co pro jejich kamarády a ostatní členy, se kterými komunikují. Další velká část dětí 40% se snaží někdy dělat věci tak, aby byli všichni spokojeni. Tím mohou postupně zjistit, že je tento postoj výhodou. Zbývajících 5% žáků se o to většinou nebo vůbec nesnaží.

6. Staráš se o sebe tak, že se správně stravuješ, cvičíš a dostatečně spíš?

Graf 14: Vnitřní rovnováha

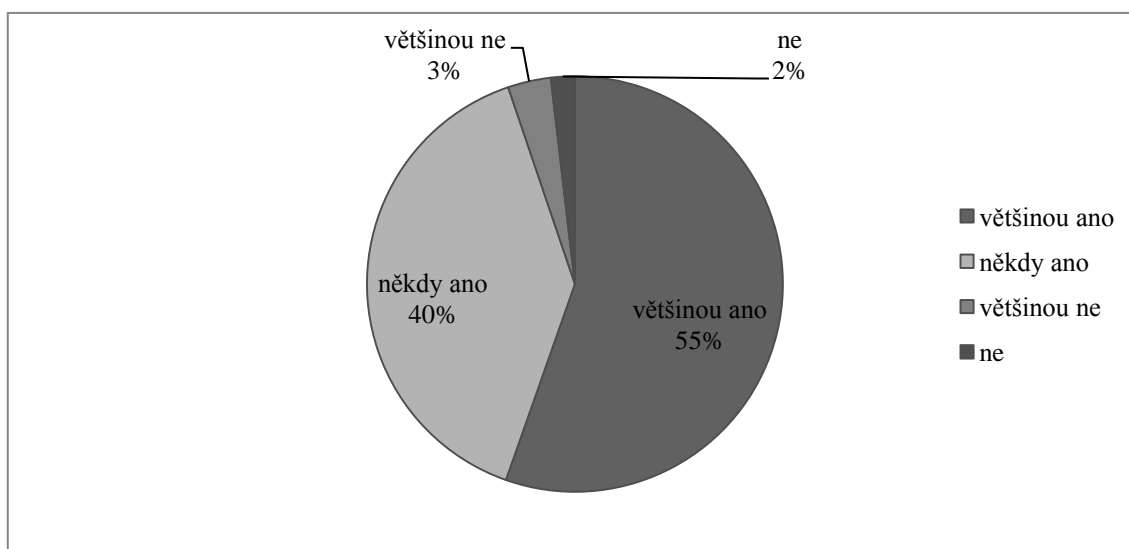
Zdroj: Autorka práce

V dané otázce je uskutečněn pokus o zachycení části posledního 7. návyku, který je prezentován pod názvem - ostřete pilu (nejlepší pocity přináší vyvážený život). Ten říká, že pro každodenní spokojený život je nutné se věnovat rovnoměrně hodnotám ve sféře duchovní, mentální, sociální a fyzické. V návyku je vysvětlena myšlenka, že by si na sebe měl každý udělat čas, pečovat o sebe a nezanedbávat se v žádné z výše zmíněné sféře. Dětem se ve škole připomíná tato důležitost, učí se, že mají pečovat o své tělo, mozek, srdce a duši. To jim dopomůže k tomu, cítit se šťastně, nebýt rozmrzelí a unavení.

Zde je položen dotaz týkající se vztahu k fyzické obnově sil. K této dimenzi se vztahuje péče o tělo, pravidelné sportování, dostatečný odpočinek, spánek, relaxace, snaha o dodržování pravidel zdravé výživy. Nadpoloviční většina dětí se řadí do skupiny, která potvrzuje dostatečné úsilí připadající na obnovu jejich fyzické pohody. Na otázku zdravého způsobu stravování, cvičení a dostatečného spánku tak odpovědělo kladně 55% žáků. Jedna třetina dětí se svou odpovědí někdy ano se řadí k těm, kteří se o to snaží nevyrovnaně jen někdy. Zbývající část 13% se sobě nevěnuje tak dostatečně, jak by měla a zanedbává tuto obnovu. Lze věřit, že vytvořením tohoto návyku si děti uvědomí souvislost například s rostoucím problémem dětské nadváhy.

7. Snažíš se pochopit spolužáky, kteří mají jiné nápady a respektovat je?

Graf 15: Schopnost pochopení druhých

Zdroj: Autorka práce

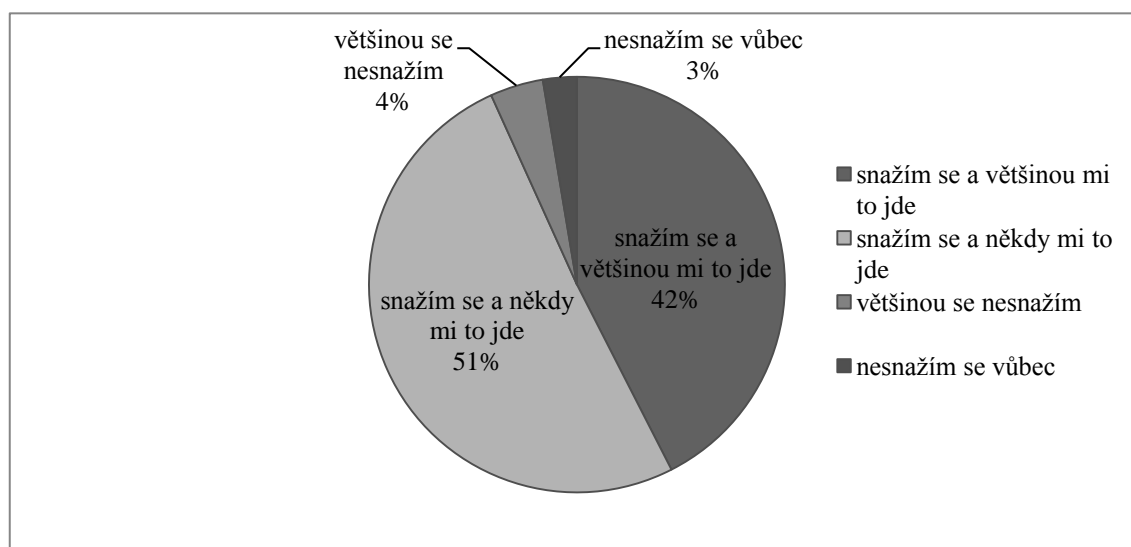
Snaha o pochopení ostatních je prezentována pod 5. návykem, jehož motto zní: nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni. Tento návyk se může zdát pro většinu tím nejobtížnějším. Někdy je těžké naslouchat tomu druhému, aniž by se k jeho myšlenkám nezaujímal hodnotící přístup nebo snaha o okamžitou radu. Děti ve škole se učí rozumět ostatním, uvědomovat si, co od nich nejen slyší, ale také co vidí a cítí. Pak teprve dokážou opravdu respektovat jiné nápady a vážit si jich. Jedná se o návyk rozvíjející oblast mezilidských vztahů, důležitou například pro hledání řešení prospěšné pro všechny zúčastněné, návyk 4 (výhra - výhra).

V otázce je kladen dotaz na první část návyku - nejdříve se snažte pochopit. Většinou se o pochopení toho druhého a jeho respektování snaží více jak polovina všech dětí, graf v této variantě ukazuje 55% odpovědí. Vzhledem k tomu, o jak obtížný návyk se jedná, je pochopitelný výsledek, který se vztahuje ke druhé variantě odpovědi někdy ano. Zde se nachází 40 % odpovědí. Při součtu obou variant se dojde k počtu 95% žáků, kteří se snaží přistupovat k ostatním s postojem empatického naslouchání. Zbýlých 5% pak připadá na děti, které tento postoj většinou nezaujímají, jedná se o 3%, a které ho vůbec nezaujímají, a to jsou 2%.

Druhá část návyku - být pochopeni - není v dotazníku hodnocena.

8. Snažíš se dobře vycházet s ostatními spolužáky, i když jsou odlišní než ty?

Graf 16: Tolerance odlišnosti

Zdroj: Autorka práce

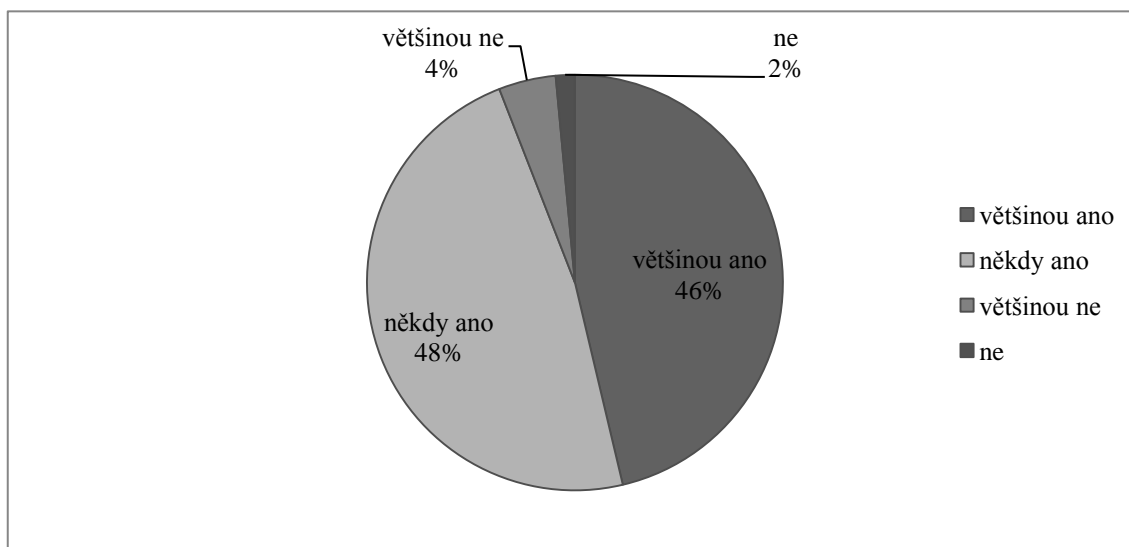
Otázka číslo 8 spadá pod 6. návyk, který zní: vytvářejte synergie, společně dosáhneme více. Jedním ze základních předpokladů k efektivnímu naplňování tohoto návyku je schopnost vážit si odlišností toho druhého. Pokud se tak stane, je vytvořen prostor pro synergickou spolupráci, která vede ke zdárnému dosažení cíle. Právě ve skupině lze nahrazovat nedostatky schopnostmi někoho jiného. Tolerancí odlišnosti se rozumí respektování sociální, mentální, emocionální i psychické různorodosti. Děti se učí v rámci šestého návyku si této odlišnosti vážit. Tak každý ve skupině může najít pocit naplnění, získá sebeúctu, uvědomí si hodnotu vlastní osobnosti.

Výsledky schopnosti tolerovat odlišnosti jsou zobrazeny v grafu číslo 16. Většina dětí (93%) odpověděla, že se snaží tolerovat odlišnosti spolužáků, přičemž v 42% případech jim to docela jde a v 51% případech se jim to daří někdy. Děti se ze 4% většinou nesnaží a ze 3% se o to nesnaží vůbec.

V otázce byla možnost vybrat si ze čtyř možných variant. Dva žáci druhého stupně však navíc připsali svoji odpověď: snažím se, ale nejde mi to. Tato odpověď určitě stojí za zmínku, v grafu sice zahrnuta není, činila by méně než jedno procento, nicméně je zde vidět, že o otázce opravdu přemýšleli zodpovědně a že by bylo vhodné ji nabízet jako jednu z variant odpovědí.

9. Najdeš si někdy čas, abys pomáhal ostatním?

Graf 17: Pomoc ostatním

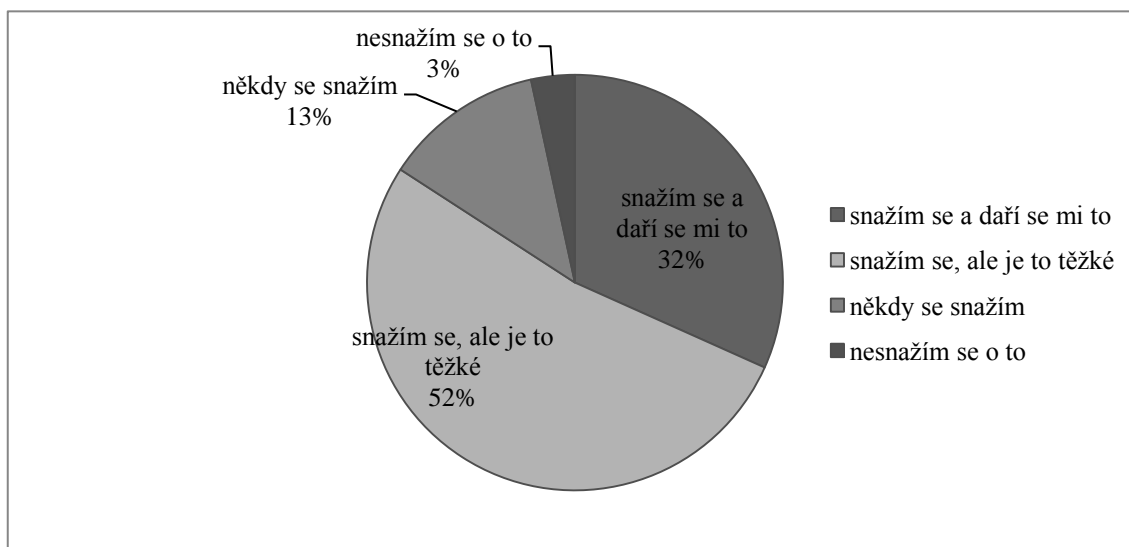
Zdroj: Autorka práce

Otázku lze přiřadit k 7. návyku: Ostřete pilu, nejlepší pocit přináší vyvážený život. Již bylo popsáno, že v rámci něho jsou rozvíjeny čtyři dimenze obnovy sil, a to duchovní, mentální, sociální a fyzické. V tomto případě se jedná o dotaz směřující do oblasti sociálních vztahů, kam lze zařadit také například vytváření přátelských vztahů, ujasňování si názoru na vliv vrstevnické skupiny, který může být negativní, rozvoj sociálního vnímání atd. Sociální dimenze úzce souvisí s návyky 4, 5 a 6, protože ty jsou de facto spojeny jen se sociálními dovednostmi. Upevňováním mezilidských vztahů si také dává plusové body na své citové konto.

Na otázku odpovědělo všech 270 dotázaných, z toho 125 dětí (46%) většinou ochotně pomáhá svým přátelům a blízkým a 129 dětí (48%) si někdy udělá čas, aby pomáhaly ostatním. Součtem těchto odpovědí je získáno celkem 94%, což vypovídá o dobrém stavu sociálního vnímání. Další kategorie odpovědí, to že si žák většinou nenajde čas na to, aby pomáhal, se týká 14 dětí, je to 4%. Pro výběr poslední varianty se rozhodli 4 žáci a jejich podíl na odpovědích tak činí necelá 2%. Je skoro s podivem, že si nikdy nenajdou žádný čas pro pomoc ostatním, zřejmě k tomu mají nějaký vážný důvod, o kterém si autorka nedovolí spekulovat. Celková bilance odpovědí však vyznívá velmi pozitivně ve prospěch 7. návyku.

10. Snažíš se porozumět i dětem, které mají nějaké postižení?

Graf 18: Porozumění vůči postiženým dětem

Zdroj: Autorka práce

Tato otázka byla zařazena proto, aby se podařilo zjistit vztah všech dětí ve škole vůči dětem postiženým, to znamená dětem zařazeným do kategorie se speciálními vzdělávacími potřebami. Děti s hendikepem často naráží na nepochopení ostatních spolužáků. Otázka je posunuta o krok dále než otázka číslo 8, netýká se obecně odlišností jako takových. Vychází z 6. návky, který se týká synergické spolupráce, v rámci níž se děti učí si odlišností vážit a kde je jako odlišnost představena nějakým druhem postižení.

Třetina dětí (32%) se snaží porozumět hendikepovaným spolužákům a to daří se jim i daří. Více jak polovina dětí (52%) se o to snaží, ale je to pro ně těžké. Tato odpověď potvrzuje i výstup z rozhovorů provedený ve druhé fázi výzkumu, kde bylo zodpovězeno, že děti se o toto opravdu snaží, ale je to pro ně někdy hodně těžké, a to zvláště pokud u žáka není nastálo asistent. Malá část dětí (13%) si vybrala odpověď, že se někdy snaží. Minimum dětí (3%) zaškrtnulo poslední variantu, a to že se o to nesnaží vůbec.

Celkem zodpovědělo otázku 265 dětí z 270 získaných dotazníků. Jeden žák, který otázku nevyplnil, připsal, že nikoho takového nezná, jeden žák naopak dodal, že se mu to daří a to proto, že má takového sourozence doma.

6 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ A SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V rámci praktické části práce byl postupně v rozmezí dvou a půl měsíců prováděn obsáhlý výzkum, který byl rozfázován do tří částí. Pro první fázi výzkumu byla použita kvantitativní metoda výzkumu, elektronicky byli požádáni ředitelé základních škol po celé České republice o vyplnění dotazníku. Druhá fáze výzkumu probíhala kvalitativním šetřením na konkrétní základní škole formou rozhovorů s pedagogy. Při třetí fázi byl využit opět kvantitativní výzkum, který se zaměřoval na žáky té stejné základní školy, kde se uskutečnily rozhovory. Při všech částech výzkumu byl sledován cíl ukázat, že program zaměřený na sociální dovednosti s názvem I ve mně je lídr je vhodné zavádět na základních školách a zhodnotit, zda program napomůže ve škole vytvořit prostředí, které podpoří plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro práci bylo stanoveno postupně pět hypotéz, které na sebe v jednotlivých krocích navazují. Hypotézou č. 1 se autorka pokusila potvrdit obecnou potřebu orientace se na rozvoj sociálních dovedností ve vzdělávacím systému, která je zatím pomíjena. Hypotéza 2 se zabývá otázkou, zda pouze množství nabytých vědomostí je bráno jako prioritní v celkovém rozvoji žáka. Dále je vedena snaha pro 3. hypotézu doložit rozhovory, že je v souvislosti s rozvojem sociálních dovedností vhodné ve škole zavádět program I ve mně je lídr. Poslední dvě hypotézy se soustředí na souvislost programu a jeho možné výhody pro žáky se SVP.

Hypotéza 1. Základní školy zatím pomíjejí ve svých vzdělávacích programech rozvoj dovedností potřebných pro 21. století.

Tato hypotéza se potvrdila. Výzkumem se podařilo zjistit, že majoritní většina základních škol považuje za vhodné orientovat se na rozvoj osobnosti žáka a podporovat rozvoj sociálních dovedností. V tom je zajedno 96% ředitelů. Nicméně z celkového počtu základních škol používá v současné době nějaký program na rozvoj sociálních dovedností pouze necelá čtvrtina, celkem 22%. Mezi faktory ovlivňujícími

tento výsledek patří zejména nedostatek finančních prostředků, se kterým se školy obecně potýkají a který je všem známý. Podstatným vlivem se na tom podílí také postoj ředitelů, kteří vidí zavádění takového programu ve škole jako složitý proces. Polovina odpovědí představila také pohled nedostatku časové kapacity pracovníků školy se něčím takovým zabývat.

Hypotéza 2. Základní školy stále usilují o žáky co nejvíce nabyté vědomostmi, za prioritní považují jejich úspěšnost ve srovnávacích testech znalostí.

Tato hypotéza se potvrdila. Ačkoli má dvě třetiny ředitelů názor, že množství vědomostí by nemělo být upřednostňováno před ostatními dovednostmi, je podle jejich názoru názor široké veřejnosti odlišný. Rodiče, kteří hodnotí podle jejich názoru školu na základě výsledků přijímacích řízení na střední školy, dávají jasný signál o tom, co od školy požadují. Chtějí, aby jejich děti byly především naučené. Tím jsou všichni ve školství tlačeni k orientaci na maximalizaci vědomostí.

Hypotéza 3. V souvislosti s rozvojem sociálních dovedností potřebných pro 21. století je vhodné zavádět ve škole program I ve mně je lídr.

Hypotéza se potvrdila. Zjištění bylo získáno analýzou standardizovaných rozhovorů s pedagogy 1. a 2. stupně základní školy, na které program probíhá. Pedagogové se shodli, že vidí v programu "I ve mně je lídr" nástroj, který jednoznačně vede k rozvoji sociálních dovedností a je vhodné ho zavádět na základních školách. Dále se shodli, na názoru, že žáci pak lépe přijímají zodpovědnost za své chování a za svou práci, pozitivní přínos našli v oblasti spolupráce, vzájemné komunikace, řešení konfliktů a vzájemné tolerance

Jako možná překážka v neprospěch tohoto programu by mohla být označena počáteční náročnost jeho zavedení. Zprvu je nezbytně nutné vše dobře organizačně zajistit a věnovat poměrně hodně času studiu celé problematiky. To je tou největší investicí, na kterou navazuje další etapa, která není podle názoru pedagogů již obtížná. Učitelé našli v myšlenkách programu uspořádanou jednoduchost pro ně i pro žáky.

Hypotéza 4. Program je zaměřen na všechny, učí přirozeně přijímat a nevyčleňovat žáky se SVP ve třídě jako zvláštní jednotku.

Hypotéza se potvrdila částečně. V rámci kvalitativního výzkumu se pedagogové se shodli, že program napomáhá ke zlepšení celkového klimatu a celkové tolerance navzájem, takže to má dobrý vliv i v tomto případě na všechny děti. Je zdůrazňován respekt a tolerance k odlišnostem, také vzájemná spolupráce. Program se ale přímo na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nezaměřuje. Co se týká plynulého začlenění žáků se SVP, není program hlavním faktorem, který to může ovlivnit. Tím se jeví zejména přítomnost asistenta pro žáka se SVP ve třídě. Nicméně z informací zpracovaných v teoretické části práce, kde byla zanalyzována část novely Školského zákona týkající se žáků se SVP, nevyplývá žádný posun v tomto směru.

Hypotéza 5. Program pomocí 7 návyků pozitivně ovlivňuje rozvoj sociálních dovedností všech žáků a rozvíjí toleranci z pohledu sociální a jiné odlišnosti žáka.

Tato hypotéza se potvrdila. Zjištění bylo potvrzeno výsledky kvantitativního výzkumu provedeného na základní škole se žáky, kteří vyplňovali dotazník 7 návyků. Podkladem pro vyhodnocení této hypotézy se staly pouze některé otázky z dotazníku, což ale neznamená, že by ostatní otázky neměly pro tuto hypotézu žádnou vypovídající hodnotu. Několikrát bylo v teoretické části uvedeno, že aby člověk zvládl všech 7 návyků, je potřeba postupovat postupně a nejdříve si osvojit návyk 1, 2 a 3, dosáhnout tak tzv. soukromé vítězství a posléze návyky 4, 5, 6 reprezentující tzv. společné vítězství a zmiňované sociální dovednosti. Právě v návycích 4, 5, 6 je prezentována a v nich obsažena myšlenka tolerance z pohledu sociální a jiné odlišnosti. Z výsledků vyplývá, že děti velmi dobře obstály v první skupině návyků i ve druhé skupině návyků.

Děti mají vyvinuto sociální cítění, umí nebo se snaží o toleranci odlišností a pomoc ostatním. Snaží se také porozumět svým hendikepovaným spolužákům, někdy je to pro ně ale těžké, možná stejně těžké jako pro tyto začleněné děti.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda je vhodné začít program I ve mně je lídr zavádět v dalších školách a zda program napomáhá ve škole vytvořit takové prostředí, které je rozvíjející pro všechny děti a vytváří vhodné podmínky pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, zda napomůže navodit pozitivní klima ve školském zařízení obecně a podpořit tak začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Teoretická část nabídla základní vhled do problematiky, ve druhé kapitole byly v souvislosti s analyzovaným programem vyzdvihnuty myšlenky týkající se spolupráce, tolerance, akceptace odlišnosti a různorodosti pocházející z rozličných sociokulturních prostředí s ohledem na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V návaznosti na to byly představeny principy, na kterých je postaveno inkluzivní vzdělávání, shrnuté Inkluzivním ukazatelem používaným v současné době ve školách jako možný návod pro začlenění žáků se SVP, jeho podstatou je odstranění překážek v učení, spolupráce, podpora různorodosti. Autorka se chtěla také teoreticky zabývat povahou interkulturní výchovy a vzdělávání, nicméně zde již nezbýval prostor na pokrytí celé problematiky, v jedné práci se nedá postihnout vše, lze pouze doporučit návaznost možného rozpracování těchto souvislostí do budoucna.

Základní myšlenky a teze teoretické části byly v rámci praktické části podrobeny zkoumání prostřednictvím poměrně obsáhlého rozfázovaného výzkumu, který po provedených analýzách potvrdil předem stanovené hypotézy. V první fázi výzkumu se podařilo pomocí kvantitativních metod šetření ukázat obecný názor ředitelů základních škol v České republice uvádějící potřebu orientace na rozvoj sociálních dovedností ve vzdělávacím systému. Nicméně aktivní užívání nějaké metodiky ve školách přímo cílené na tuto problematiku označila necelá čtvrtina respondentů. Mezi hlavními zkoumanými faktory ovlivňujícími tuto skutečnost byla potvrzena především finanční zátěž, která by v souvislosti s tím vznikla. Zde se nabízí zvážit možné řešení finančního nedostatku čerpáním peněžních prostředků v rámci podporované kohezní politiky Evropské unie pomocí dotací z Evropského sociálního fondu, kde je jednou z priorit v oblasti vzdělávání pro rok 2014-2020 stanovena podpora projektů zaměřených na integraci žáků se SVP do základních a středních škol

nebo podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Druhá a třetí fáze výzkumu už byla konkrétně zaměřena na základní školu, ve které program IVJL probíhá. Tam se uskutečnilo kvalitativní šetření s pedagogy a kvantitativní šetření se žáky školy. Z jeho výsledků se podařilo získat informace potřebné k vyhodnocení stanoveného cíle diplomové práce. Pedagogové se shodli, že vidí v programu I ve mně je lídr nástroj, který jednoznačně vede k rozvoji sociálních dovedností a je vhodné ho zavádět na základních školách. Dále se shodli na názoru, že žáci jsou pak lépe připraveni přijímat zodpovědnost za své chování a za svou práci, pozitivní přínos našli v oblasti spolupráce, vzájemné komunikace, řešení konfliktů a vzájemné tolerance. V neprospěch programu byla uvedena skutečnost zejména počáteční náročnosti jeho zavedení z časového hlediska. Učitelé našli v myšlenkách programu uspořádanou jednoduchost pro ně i pro i žáky. I když se nejedná o program zaměřený přímo na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jeho principy jsou přínosné jak pro ně tak i pro všechny ostatní žáky, zejména v oblasti spolupráce a tolerance odlišností. Bylo řečeno, že pro začlenění žáků se SVP je nutná zejména podpora ze strany státu v podobě asistentů, což se často neděje. Třetí fáze výzkumu byla uskutečněna se žáky 1. - 9. tříd základní školy, kde se pomocí vyhodnoceného dotazníku podařilo zjistit postoj žáků k dětem se SVP. Z výstupu vyplynulo, že se děti opravdu snaží hendikepovaným spolužákům porozumět, někdy je to pro ně ale těžké, možná stejně těžké jako pro tyto začleněné děti. Vyhodnocená data z kvantitativního šetření se žáky budou poskytnuta základní škole, na které výzkum probíhal.

Tato diplomová práce je určena všem, kteří pracují ve školství nebo se o vzdělávání dětí zajímají a s dětmi pracují. Autorka věří, že bude přínosem pro každého jednotlivého čtenáře, který se při studiu této problematiky zamyslí i sám nad sebou a nad tím, zda i on sám by se mohl zdokonalovat v některých oblastech svého žití dále.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BĚLOHLÁVEK, F. *Jak vést svůj tým*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1975-7

BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Vyd. 1. Praha. Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5

COVEY, Sean. *7 návyků šťastných dětí*. Vyd. 1. Praha. FranklinCovey, 2009. ISBN 978-80-254-5752-8

COVEY Sean. *7 návyků úspěšných teenagerů*. Vyd. 1. Praha. FranklinCovey, 2010. ISBN 978-80-254-7926-1

COVEY R. STEPHEN. *7 návyků skutečně efektivních lidí*. Vyd. 1. Praha. Management Press, 2009. ISBN 978-80-7261-156-0

COVEY R. STEPHEN. *I ve mně je lídr*. Vyd. 1. Praha. FranklinCovey, 2012. ISBN 978-80-260-3087-4

COVEY R. STEPHEN. *Výběr z nadčasových myšlenek Stephena R. Coveyho*. Praha FC Czech, 2013. ISBN 978-80-905657-0-8

DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2018-0

FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8

GILLERNOVÁ I., L. KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9

HÁJKOVÁ V., I. STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7

HARTL, P., H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha. Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha. Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Vyd. 2. Praha. Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- HORSKÁ, V. *Koučování ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2450-8
- KOCUROVÁ, M. *Komunikační kompetence jako téma Inkluzivní školy*. Vyd. 1. Dobrá voda u Pelhřimova. Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-23-6
- KODÝM, M. *Metody rozvoje sociálních dovedností*. Vyd. 1. Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-046-4
- KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-38-9
- KOHOUTEK, R. *Základy pedagogické psychologie*. Brno. Akademické nakladatelství CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-X
- KOŤA J., D. TRPIŠOVSKÁ a M. VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie. Vybrané kapitoly*. Vyd. 2. Praha. Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. ISBN 978-80-7452-029-7
- KUBEŠ M., D. SPILLEROVÁ a R. KURNICKÝ. *Manažerské kompetence: způsobilost výjimečných manažerů*. Vyd.1. Praha. Grada, 2004. ISBN 80-247-0698
- LECHTA, V. *Základy Inkluzivní pedagogiky*. Vyd. 1. Praha. Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7
- PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 3. Brno. Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0
- PLAMÍNEK, J. *Vedení lidí, týmů a firem - Praktický atlas managementu*. Vyd. 3. aktual. a rozšířené. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2448-5
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 5. aktualiz. a dopl. vyd. Praha. Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5
- PRŮCHA J., J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3

ŠTĚPANÍK, J. *Nejčastější chyby a omyly manažerské praxe*. Vyd. 1. Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2494-2

VAŠINA, L. *Komparativní psychologie*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2847-6

VETEŠKA J., M. TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Vyd.1. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8

VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE DIDEROT. 6. svazek. Vyd. 1. Praha. Diderot, 1999. ISBN 80-902555-8-2

VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací - efektivní komunikace v praxi*. Vyd. 1. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2614-4

Seznam použitých zahraničních zdrojů

AINSCOW, M. *Special needs in the classroom: a teacher education guide*. Paris. UNESCO, 1994. ISBN 92-3-102934

Příspěvek ve sborníku

MAREŠ, J. *Medicína a pedagogika: podněty pro pedagogický výzkum*. In: SVATOŠ, T., J. DOLEŽALOVÁ. *Pedagogický výzkum jako podpora proměny současné školy: sborník sdělení 16. konference ČAPV*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-287-9

Seznam použitých internetových zdrojů:

BOOTH T., M. AINSCOW. Ukazatel inkluze - Rozvoj učení a zapojení ve školách. [online]. Vyd. 1. Rytmus, 2007. ISBN 80-903598-5-X. [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/content/ukazatel-inkluze>

DATABÁZE STRATEGIÍ MŠMT. *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://database-strategie.cz/cz/msmt/strategie/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani-2010-2013>

KODÝM, M. *Pedagogická psychologie. Studijní opora pro kombinované studium* [online]. © 2014. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: https://is.ujak.cz/prehl_stud.php?s=14450151&info=14450151&pr=14470106&tab=1&hlp=

FRANKLINCOVEY. *Dílo Stephen R. Coveyho* [online]. © 2008 [cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <http://www.franklincovey.cz/stephen-r-covey>

FRANKLINCOVEY. *I ve mně je lídr* [online]. © 2008 [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: http://www.franklincovey.cz/design/file/Ivemnejelidr_letak_mr_2013.pdf

FRANKLINCOVEY. *Jak se program zavádí do školy?* [online]. © 2008 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.franklincovey.cz/pro-skoly/jak-se-program-zavadi-do-skol>

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní školy* [online]. © 2013-2014. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

MŠMT. *Úplné znění školského zákona* [online]. © 2013-2014 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>

NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *K vývoji konceptu klíčových kompetencí* [online]. © 2008 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/k-vyvoji-konceptu-kk>

NEUMAJER, O. *Výukové aktivity pro rozvoj dovedností 21. století* [online]. © 2014. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <http://spomocnik.rvp.cz/clanek/17185/vyukove-aktivity-pro-rozvoj-dovednosti-21-stoleti.html>

PODŠKUBKOVÁ, J. *Úvod do problematiky sociálních dovedností* [online]. © 2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2004/clanek06.pdf>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk 288/0, část č. 1/6, Novela z. - školský zákon. Platné znění zákona s vyznačením změn* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=288&CT1=0>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk 288/0, část č. 1/6, Novela z. - školský zákon. Návrh zákona včetně důvodové zprávy* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=288&CT1=0>

SPOLEČNOST MONTESORI. *Principy Montessori pedagogiky* [online]. © 2013 [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>

VZDĚLÁNÍ21. *Žáci a studenti* [online]. © 2014 [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.vzdelani21.cz/zaci-a-studenti/>

Wikipedie. *Richard Boyatzis* [online] © 2014 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Boyatzis

Seznam zahraničních internetových zdrojů

BBC NEWS BUSSINESS. *UK'Second Best Education in Europe* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-27314075>

FONZI J., K. RITCHIE. *The Leader In Me. Research Literature Review* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-14]. Warner Center for Professional Development and Educational Reform. University of Rochester, 2011. Dostupné z: <http://www.theleaderinme.org/uploads/Documents/results/RochesterLitRev.pdf>

THE LEADER IN ME. *Leader In Me Schools* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <http://www.theleaderinme.org/map/>

THE LEADER IN ME. *Level 2 Activity Guide* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-15]. Dostupné z http://www.theleaderinme.org/uploads/Documents/Level2_TE_Sampler.pdf

SEZNAM ZKRATEK

IVJL	I ve mně je lídr
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
RVP	Rámcový vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
CBA	Competency-based approach (vzdělávání podle kompetencí)
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
ŠVP	Školní vzdělávací program

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Efektivní návyky	19
Obrázek 2: Implementace programu IVJL	35

Seznam grafů

Graf 1: Vhodnost používání programu na rozvoj sociálních dovedností	51
Graf 2: Obtížnost zavedení programu na rozvoj sociálních dovedností	52
Graf 3: Zhodnocení časové kapacity pro zavedení programu	53
Graf 4: Dostatek finančních prostředků na zavedení programu	54
Graf 5: Podíl škol používajících program pro rozvoj sociálních dovedností	55
Graf 6: Preference kvantity vědomostí vůči ostatním dovednostem	57
Graf 7: Hodnocení úspěšnosti školy	58
Graf 8: Hodnocení kvality školy vs. výsledky přijímacích řízení na střední školy	59
Graf 9: Svalování viny za chování a neúspěchy na ostatní	64
Graf 10: Snaha řešit aktivně problémy	65
Graf 11: Plánování aktivit a stanovení cílů	65
Graf 12: Příprava na školu	66
Graf 13: Vytváření dobrých vztahů	67
Graf 14: Vnitřní rovnováha	68
Graf 15: Schopnost pochopení druhých	69
Graf 16: Tolerance odlišnosti	70
Graf 17: Pomoc ostatním	71
Graf 18: Porozumění vůči postiženým dětem	72

Seznam tabulek

Tabulka 1: Top 20 vzdělávacích systémů	25
Tabulka 2: Vztahy mezi pojmy integrace a inkluze ve výchově	40
Tabulka 3: Vhodnost používání programu na rozvoj sociálních dovedností	51
Tabulka 4: Obtížnost zavedení programu na rozvoj sociálních dovedností	52

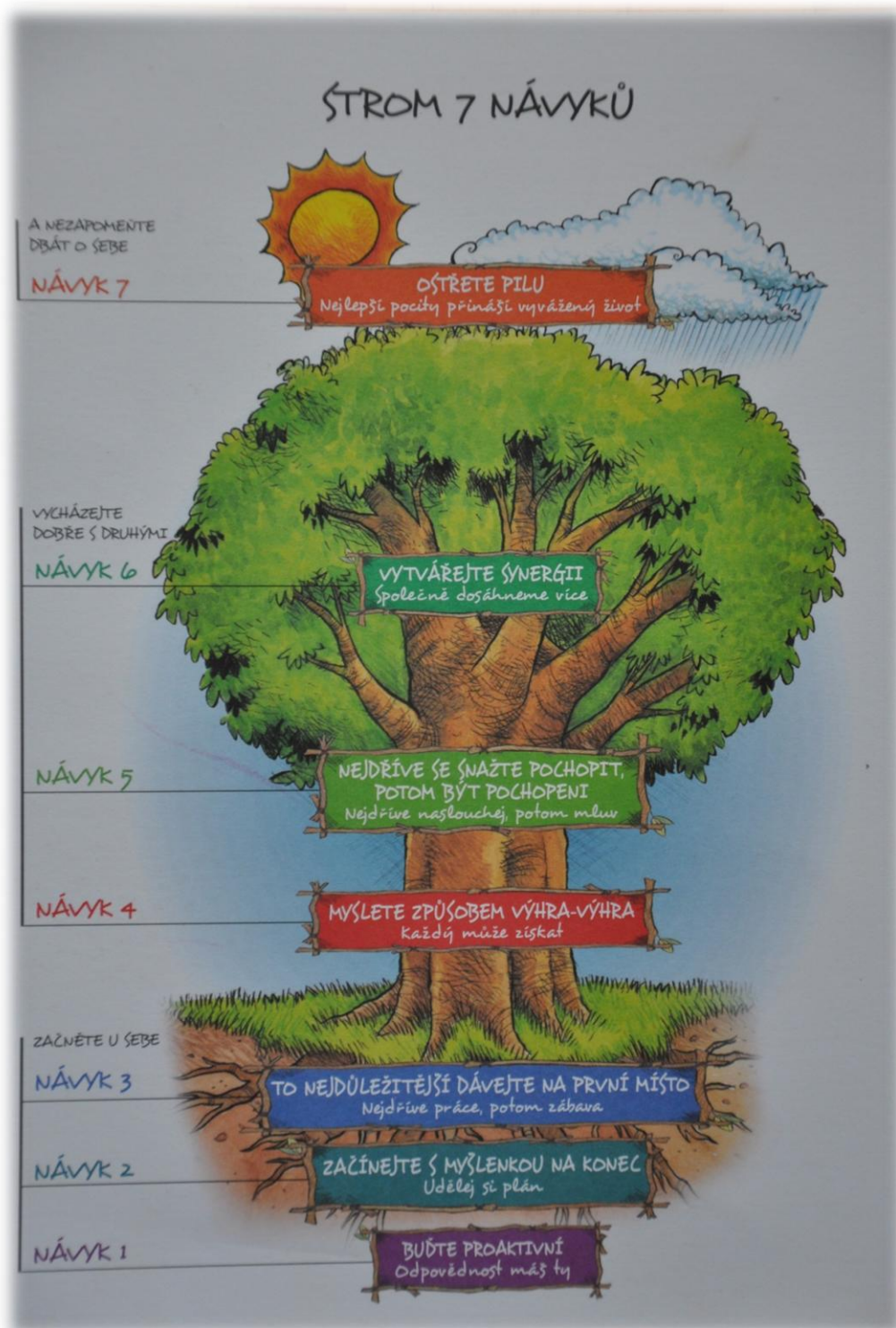
Tabulka 5: Zhodnocení časové kapacity pro zavedení programu.....	53
Tabulka 6: Dostatek finančních prostředků na zavedení programu.....	54
Tabulka 7: Podíl škol používajících program pro rozvoj sociálních dovedností.....	55
Tabulka 8: Preference kvantity vědomostí vůči ostatním dovednostem	57
Tabulka 9: Hodnocení úspěšnosti školy	58
Tabulka 10: Hodnocení kvality školy vs. výsledky přijímacích řízení na střední školy	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Strom 7 návyků	I
Příloha B - Dotazník pro ředitele základních škol.....	II
Příloha C - Rozhovor s pedagogy ZŠ Pohádka	IV
Příloha D - Dotazník 7 návyků pro žáky základní školy.....	X
Příloha E - ZŠ Pohádka:7 návyků podle třídy 3.A (Mgr. Hartmanová)	XI
Příloha F - Získané podklady k vyhodnocení H1 a H2 (ze Survio.com).....	XIII
Příloha G - Získané podklady k vyhodnocení H5 od žáků ZŠ.....	XIV

PŘÍLOHY

Příloha A - Strom 7 návyků

Příloha B - Dotazník pro ředitele základních škol

Vážený pane řediteli, vážená paní ředitelko, věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku týkajícího se sociálních dovedností a hodnocení kvality školy, který napomůže ke zpracování mé diplomové práce. Jedná se o celkem 8 otázek. Budete velice laskav(a) a velmi mně tím pomůžete. Děkuji a s pozdravem.
Jana Olíková

1. Je v současné době vhodné ve školách používat speciální program pro osobnostní rozvoj učitelů a žáků, podporovat rozvoj schopností a sociálních dovedností potřebných ve 21. století?
 - a. rozhodně ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. rozhodně ne
2. Myslíte si, že je zavedení takového programu složité?
 - a. rozhodně ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. rozhodně ne
3. Mají učitelé a ostatní pracovníci školy na zavádění takového programu časovou kapacitu?
 - a. rozhodně ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. rozhodně ne
4. Má škola na takový program dostatek finančních prostředků?
 - a. rozhodně ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. rozhodně ne

5. Používáte již ve škole nějaký program, který se soustředí na rozvoj schopností a sociálních dovedností potřebných ve společnosti 21. století?
- ano
 - pokud ano, uveďte prosím název
 - ne
6. Je podle vašeho názoru stěžejní pro Vaši školu vychovat žáky s co největším množstvím vědomostí a to je upřednostněno před ostatními dovednostmi?
- rozhodně ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - rozhodně ne
7. Hodnotí široká veřejnost úspěšnost školy podle výsledků znalostí ve srovnávacích testech základních škol?
- rozhodně ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - rozhodně ne
8. Myslí si široká veřejnost, že dobré výsledky při přijímacích řízeních na střední školy automaticky znamenají kvalitu školy?
- rozhodně ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - rozhodně ne

Příloha C - Rozhovory s pedagogy ZŠ Pohádka

Rozhovor s Martinem Huškem - 2. stupeň, vede schůzky a diskuse Týmu majáku ve škole - realizován 3. února 2015

Otázka 1:

Vidíte v programu nástroj, který má pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu?

Odpověď:

Ano, vidím v programu nástroj, který bude mít pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu. Jedná se ale o běh na dlouhou vzdálenost. Jedeme v programu třetím rokem, děti jsou seznámeny s návyky a bude zajímavé sledovat změny v průběhu dalších let. Program představuje obecné principy, se kterými se dá začít pracovat v jakémkoli věku, pro každého budou užitečné a pro každého to znamená, že se dostane o level nahoru.

Otázka 2:

Osvojí si díky programu žáci sociální dovednosti a jaké dovednosti to jsou?

Odpověď:

Sociální dovednosti si osvojí jednoznačně. Čtvrtý, pátý a šestý návyk je jen o sociálních dovednostech. Tam dochází k rozporu mezi tím, co potřebuje společnost a co chrlí rodiny. Rodiny podle mého názoru, až na ty osvícené, chrlí na 90% postoj - co si urvu, to mám, kdežto velké společnosti říkají, že svět je už tak složitý, že jedinec sám nic nedokáže. Musí fungovat kolektiv a spolupráce. Takže pokud naše děti budou opravdu používat návyky, naučí se spolu komunikovat a respektovat toho druhého nebo si vůbec poslechnout toho druhého (protože ani dospělí někdy neumí poslouchat a naslouchat tomu druhému je vůbec nejtěžší), bude to obrovský posun. Na druhém stupni, po odchodu některých žáků na víceletá gymnázia, u nás zůstávají děti, které nemají návyky. Část dětí jsou negativní hrdinové, kteří na sebe strhávají pozornost nějakým pro nás nevhodným způsobem. A vedení říká, že my už nemáme nástroj, jak žáky potrestat. Na některé jedince jsme veškerou škálu vymlátili a stejně to k ničemu nevedlo. Pro nás pak zbývá je předat do nějakého diagnostického ústavu, ale tím

nástroje končí. My s tím nic neuděláme, ale mohou s tím udělat něco třídní kolektivy, kde jsou kladní hrdinové, na které se ostatní nabalují. A my jim v tom můžeme pomáhat.

Otázka 3:

Je zavádění programu náročné?

Odpověď:

Není to zas až tak náročné, pokud si to člověk pro sebe přetaví a dostane do sebe Je to o přístupu dospělých, všechno jsou známá a jednoduchá pravidla, která nejsou nic nového. Je to systém, kde jsou ta pravidla logicky postavená za sebou a děti se postupně naučily první až sedmý návyk. Pro školu se jedná o něco, co pomůže. Je to ale časově náročné. A určitě je to posun k lepšímu, je to přínosem.

Otázka 4:

Pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci všech žáků vůči odlišnostem?

Odpověď:

Ano, ale je to strašně těžké. Na jednu stranu je v současné době trend zařazovat děti s hendikepem do hry, na druhou stranu dokud ve školách nebudou peníze, aby s postiženým dítětem automaticky seděl asistent, tak i pro děti to je ohromně těžké. Já se nechci dotknout, ale jsem třídní, kde hoch má syndrom řadící se do autistického spektra. Všichni vědí, že ho mají tolerovat. Nicméně na něho nastupuje puberta, dítě není hloupé a přesně ví, na co přesně má papíry a co dělá naschvál. Děti se snaží ho tolerovat, ale je to pro ně někdy strašně těžké a někdy složité. Celému systému by pomohlo, pokud by každý takový žák měl asistenta, ale ve skutečnosti to tak není.

Otázka 5:

Podporuje podle Vás program dlouhodobě plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Odpověď:

To jsme si v podstatě zodpověděli v předchozí otázce. Ano, ale je to pro žáky někdy těžké.

Rozhovor s Lenkou Mikešovou - 1. stupeň, koordinátorka projektu - rozhovor realizován 3. února 2015

Otázka 1:

Vidíte v programu nástroj, který má pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu?

Odpověď:

Určitě ano, protože si myslím, že to má hlubokou myšlenku a má smysl jednotlivé návyky probírat a rozvíjet je u dětí, mluvit s nimi o tom. Děti pak budou vědět, jak se v některých situacích chovat, jak řešit konflikty, jak si naplánovat věci. Jednotlivé osobnosti to určitě rozvíjí, a tím pádem to má dobrý dopad pro ostatní v rámci vztahu.

Otázka 2:

Osvojí si díky programu žáci sociální dovednosti a jaké dovednosti to jsou?

Odpověď:

Určitě je to větší zodpovědnost za svoje chování, větší zodpovědnost za svoji práci. Co se týká sociálních dovedností, děti jsou určitě tolerantnější, která tady nebyla až v takové míře. Děti si více uvědomují své chování díky tomu, protože o tom pořád mluvíme a celkově si myslím, že to přispívá k lepšímu klimatu, většímu klidu, větší pohodě.

Otázka 3:

Je zavádění programu náročné?

Odpověď:

Tak určitě začátek je náročný, protože musí být všichni pracovníci ve škole vyškoleni. Je potřeba nastudovat spoustu literatury, věnovat tomu hodně času a neustále přemýšlet o tom, jak to do výuky začlenit. Promýšlet, kde konkrétně v hodině to mohu použít, pracovat s příběhy, pracovat i s knížkami, které jsou přímo k programu. Po zautomatizování návyků je to už snazší na to navazovat i běžně a ne cíleně.

Otázka 4:

Pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci všech žáků vůči odlišnostem?

Odpověď:

Určitě každý žák je jiný a každý má odlišnosti. Nejedná se jen o různé rasy lidí, které tady taky máme, ať už jsou to Romové nebo Mongolci, máme také holčičku z Afriky. Nejenom ohledně odlišností, každý se učí vnímat, že je jiný nebo je z jiné země. Dětem to pomáhá uvědomovat si sami sebe, hodnotí sami sebe i se hodnotí navzájem a učí se tím tolerovat druhé.

Otázka 5:

Podporuje podle Vás program dlouhodobě plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Odpověď:

Já si myslím, že program pomáhá ke zlepšení celkového klimatu a celkové tolerance navzájem, takže to má i vliv i v tomto případě na tyto děti. Program se ale přímo na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nezaměřuje.

Rozhovor s Ivankou Hartmanovou - 1. stupeň - rozhovor realizován 3. února 2015

Otázka 1:

Vidíte v programu nástroj, který má pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu?

Odpověď:

Ano, jednoznačně.

Otázka 2:

Osvojí si díky programu žáci sociální dovednosti a jaké dovednosti to jsou?

Odpověď:

Ano, určitě ano. Neustále trénujeme schopnost spolupráce, komunikaci navzájem. Vysvětlujeme si odlišnosti psychické, fyzické i duchovní a co to znamená je respektovat. Snažíme se o vybudování bezpečného prostředí ve třídě, řešíme různé situace, konflikty.

Otázka 3:

Je zavádění programu náročné?

Odpověď:

Pro mě ne. Ale jde o chtění každého jednotlivce a jeho osobnost jako takovou.

Otázka 4:

Pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci všech žáků vůči odlišnostem?

Odpověď:

Ano, pomáhá. Přes uvědomování si souvislostí se svým chováním a svým přístupem.

Otázka 5:

Podporuje podle Vás program dlouhodobě plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Odpověď:

Ano.

Rozhovor s Michaelou Hejmanovou - 2. stupeň

Otázka 1:

Vidíte v programu nástroj, který má pozitivní přínos pro rozvoj třídního a školního kolektivu?

Odpověď:

Samozřejmě, ve chvíli, když děti začnou skutečně 7 návyky žít, vede to ke zlepšení třídního a posléze i školního klimatu. To je také jeden z hlavních důvodů, proč ve škole tento program aplikujeme.

Otázka 2:

Osvojí si díky programu žáci sociální dovednosti a jaké dovednosti to jsou?

Odpověď:

Tento program u dětí vede i k osvojení sociálních dovedností jako je navozování a udržování pozitivních osobních vztahů, schopnost fungovat jako člen různých skupin, komunikovat s druhými, být empatický, zvládat konflikty atd.

Otázka 3:

Je zavádění programu náročné?

Odpověď:

Zavádění programu I ve mně je lídr je určitě velmi náročné, to jsme ale tušili od samého začátku. Děti k nám nepřicházejí jako tabula rasa. Přichází jako téměř hotové osobnosti se spoustou upevněných a zažitých návyků. Stejně tak jako není lehká změna pro nás, není samozřejmě vůbec snadné vést ke změně naše žáky.

Otázka 4:

Pomáhá 7 návyků rozvíjet toleranci všech žáků vůči odlišnostem?

Odpověď:

Šestý návyk – Vytvářejte synergii - vede k respektu a toleranci k odlišnostem. Odpověď na otázku, zda se tento návyk povede upevnit u všech dětí, není jednoznačná.

Otázka 5:

Podporuje podle Vás program dlouhodobě plynulé začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Odpověď:

Domnívám se, že začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se nám daří i bez 7 návyků. Jinak se samozřejmě musím odkázat opět na šestý návyk, který vede právě k toleranci a úctě k odlišnostem.

Příloha D - Dotazník 7 návyků pro žáky základní školy

Dotazník - 7 návyků

zakroužkuj správné odpovědi

Jsem: a. dívka
b. chlapec

- 1. Svaluješ vinu za své chování a neúspěchy na ostatní?**
 - a) většinou ano, svaluji vinu na ostatní
 - b) někdy ano, někdy svaluji vinu na ostatní
 - c) snažím se nesvalovat vinu na ostatní
 - d) nesvaluji nikdy vinu na ostatní
- 2. Snažíš se aktivně řešit svoje problémy?**
 - a) většinou ano
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 3. Plánuješ si věci dopředu a dáváš si cíle?**
 - a) většinou ano, snažím se si věci plánovat
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 4. Snažíš se si nejdříve udělat povinnosti do školy a až pak dělat ostatní věci?**
 - a) většinou ano
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 5. Snažíš se dělat věci tak, aby byli všichni spokojeni - ty i ostatní?**
 - a) většinou ano
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 6. Staráš se o sebe tak, že se správně stravuješ, cvičíš a dostatečně spíš?**
 - a) většinou ano
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 7. Snažíš se pochopit spolužáky, kteří mají jiné nápady a respektovat je?**
 - a) většinou ano
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 8. Snažíš se dobře vycházet s ostatními spolužáky, i když jsou odlišní než ty?**
 - a) snažím se a většinou mi to jde
 - b) snažím se a někdy mi to jde
 - c) většinou se nesnažím
 - d) nesnažím se vůbec
- 9. Najdeš si někdy čas, abys pomáhal ostatním?**
 - a) většinou ano,
 - b) někdy ano
 - c) většinou ne
 - d) ne
- 10. Snažíš se porozumět i dětem, které mají nějaké postižení?**
 - a) snažím se a daří se mi to
 - b) snažím se, ale je to těžké
 - c) někdy se snažím
 - d) nesnažím se o to

Příloha E - ZŠ Pohádka:7 návyků podle třídy 3.A (Mgr. Hartmanová)

rozumět. A opačně. Znáš nějakou pohádku nebo příběh, kde se postavy neposlušují, nenaslouchají si navzájem?

N4 - MYSLE ZPŮSOBEM VÝHRA-VÝHRA. VKLÁDEJ NA CÍTOVÉ KTO. SNAŽ SE O VZÁJEMNÝ RESPEKT A VZÁJEMNÝ PROSPĚCH. MĚJ ODVAHU, ALE I OHLEDUPLNOST K NÁZORŮM DRUHÝCH. BUDUJ DOHODY VÝHRA-VÝHRA. Myslet V-V znamená myslet na druhé stejně jako na sebe. Přemýšlej. Děti si chtějí hrát spolu, ale každý chce něco jiného a nakonec se urazí, přestanou se kamarádřit a hry je konec. Jak můžete takovou situaci vyřešit? Co chceš ty a co chce kamarád? Jak to říci? Co to je vzájemný respekt a pak vzájemný prospěch. Nikdo nemůže vyhrát, dokud se nedohodnete. Pamat, kdy je situace Výhra-Prohra, Prohra-Prohra, Prohra-Výhra, Výhra-Výhra. Princip: Efektivní, dlouhotrvající vztahy vyžadují vzájemný respekt a prospěch. **CO JE TO CÍTOVÉ KTO?** Jaké jsou vklady a výběry. Jak asi vypadá cítové konto někoho, kdo lžouje, nadává ostatním apod.?

N3 - TO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ DÁVEJ NA PRVNÍ MÍSTO. DŮLEŽITÝM A NALÉHAVÝM ČINNOSTEM DÁVEJ PŘEDNOST. DODRŽUJ PLÁN. NAUČ SE ZHOODNOTIT SI DODRŽENÍ PLÁNU. Pověz někomu, jak umíš dávat to nejdůležitější na první místo. Popiš svůj den přesně tak, jak tvůj den proběhl. Nauč se rozlišovat důležité a naléhavé věci od těch, které tě odvádějí od tvého původního plánu a cíle. Poznej, že o něco musíme pečovat okamžitě, na jiné věci je třeba se pravidelně připravovat a něco přestat dělat úplně, protože tím jen „zabijíš“ čas (třeba hodinové fukání), že se ti nechce piat úkol). Pozor, tvůj koníček a **OSTŘENÍ PILY** není „zabíjení“ času.

Zlaté pravidlo slušného člověka:
Co chceš, aby jiní dělali tobě, dělej ty jim.
Co nechceš, aby jiní dělali tobě, nedělej ani ty jim!

N2 - ZAČINEJ S MYSLENKOU NA KONEC. MĚJ JASNOU PŘEDSTAVU O SVĚM CÍLI. UDĚLEJ SI PLÁN. CO JE DŮLEŽITÉ? JAKÉ JSOU TVÉ ŽIVOTNÍ ROLE A CÍLE? JAK SE V NICH CÍTÍŠ? KAM CHCEŠ DOJÍT? JDEŠ TÍM SPRÁVNÝM SMĚREM? PŘEMÝŠLÍŠ O TOM? POTŘEBUJES NĚCO ZMĚNIT? NEZŮSTÁVEJ JEN U SNĚNÍ, TÍM NIC NEZMĚNÍŠ. KONEJ BUĎ PŘÍKLADEM PRO DRUHÉ.

N1 - BUĎ PROAKTIVNÍ. UVĚDOMUJ SI SVÉ CHOVÁNÍ (při špatném postoji STOPKU), uplatňuj SEBEKONTROLU, buď NOSITELEM ZMĚNY K LEPŠÍMU. Princip: Mám svobodu volby a jsem za své volby zodpovědný. TY SE rozhoduješ, jak se budeš chovat. Co když mám těžký úkol? Vidím se nebo se rozhodnu jinak? Nauč se odhazovat myšlenku „to nevládnou“. A ve třídě? Přítel musí být přeci proaktivní při budování přátelství. Třeba na hřišti někdo někomu ublíží - je to kamarád? Jak chceme, aby se k nám druzi chovali? VZPOMENĚ SI NA ZLATÉ PRAVIDLO SLUŠNÉHO ČLOVĚKA. Pamat, rozdíl mezi proaktivním a reaktivním chováním. Lidé jsou zodpovědní za to, jak se chovali, neházejí vinu za své nezody na druhé.

BUĎ PROAKTIVNÍ

ZAČINEJ S MYSLENKOU NA KONEC

TO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ DÁVEJ NA PRVNÍ MÍSTO

MYSLE ZPŮSOBEM VÝHRA-VÝHRA

N6 - VYTVÁŘEJ SYNERGI! To znamená **SPOLEČNĚ VYMYSLET, SPOLEČNĚ VYTVOŘIT, SPOLEČNĚ PŘEMYSLET O CESTĚ K CÍLI, VÁŽIT SI ODLUŠNOSTI v názorech, OVĚŘIT SI OCHOTU KE SPOLUPRÁCI, ZVAŽIT RŮZNÉ POHLEDY A NAKONEC ZVOLIT TŘEBA ÚPLNĚ NOVOU, TŘETÍ ALTERNATIVU**, abychom dosáhli rychle a dobře zadaného cíle k naší oboustranné spokojenosti. Jak můžeme spolupracovat na jednom úkolu? Každý má svůj úkol, ale pracujeme **společně na JEDNĚ věci**. Musíme pochopit, že každý má svůj díl zodpovědnosti na společném cíli.

Poznat, že pro synergii je důležité si vážit těch správných odlišností druhých. Čím se odlišujeme (myslí na vlastnosti, ne na osobní náklonnost)? Je správné dát odměnu někomu, kdo má blond vlasy nebo ti větra dal bombóny? Za co si každý z nás zaslouží odměnu?

Přivítej a upřímně oceň každé lepší řešení problému, i když to není tvůj vlastní nápad.

Vzpomeňte si třeba na tělocvik a váš přechod lávky po skupinách. Museli jste pro dobře splněný úkol spolupracovat? A jak? Byl pak úspěch příjemný? ANO! A byl také několikanásobně větší, protože se vás mohlo radovat hodně najednou. Radovali jste se společně, protože i úkol jste splnili společně. ☺

N7 - OSTŘÍ PILU. Už se, jak pečovat o tělo, mozek, srdce a duši. Princip: Pro udržení a zvýšení efektivity musíme obnovovat své síly ve všech těchto výše jmenovaných dimenzích. **CHTĚJ BÝT LEPŠÍM ČLOVĚKEM, DÁVEJ SÁM SEBE.** K tomu patří **DISCIPLÍNA** a tvoje chťení k **PŘEKONÁVÁNÍ PŘEKÁŽEK.** Snaž se pochopit, co znamená vyvážený život. Cítit se šťastně, nebýt rozmrzlý nebo unavený. Jak můžeš ostřit pilu - srdce, tělo, mozek, duši - ty? Třeba: být s kamarády, cvičit, malovat, číst si, starat se o zvířátko, sportovat, jít na procházku, ale i pomáhat druhým (kamarádovi na vozičku, babičce, dědovi, rodičům ...). I tady si můžeš dát svůj cíl a udělat si plán. Vzpomeň si na příběh Sofie.

N8 - NEJPRVE SE SNAŽ POCHOPIT, POTOM BÝT POCHOPEN. I KVŮLI SOBĚ SE SNAŽ POROZUMĚT DRUHÝM. CO SLYŠÍME? CO VIDÍME? CO PŘI TOM ČITÍME? ZKUS SI ROLI VĚRNÉHO TLUMOČNÍKA. Umíš se vcítit do kamaráda, kterému se někdo vysmívá? Když porozumíš síle slova, dokážeš chápat druhé, můžeš s nimi pěkně mluvit a budovat přátelství. Jak se cítíš, když ti někdo ublíží nebo ti naopak udělá radost? Pochop, že slovem můžeme druhého podpořit, utěšit, ale i hodně ublížit! **PAMATUJ!** Slovo je jako pasta v tubě, jakmile je venku, nejde zatlačit zpět!!! Poznej také, jak je důležité naslouchání při společném úkolu.

Princip: Pokud se mnou chceš efektivně (tj. VÝHRA-VÝHRA) jednat, musíš mi nejdřív rozumět. A opačně. Znáš nějakou pohádku nebo příběh, kde se postavy neposlouchají, nenaslouchají si navzájem?

Příloha F - Získané podklady k vyhodnocení H1 a H2 (ze Survio.com)

#	Datum	Čas	Dokončeno za	Zdroj	NID	stolci?	Je v souladu s dobou shodné ve školách používat speciální program pro osobnostní rozvoj učitelů a žáků, podporovat rozvoj schopnosti a sociálních dovedností potřebných ve 21. století?	Myslete si, že je zavedení takového programu užitečné?	Mají učitelé a ostatní pracovníci školy na zavedení takového programu časovou kapacitu?	Má škola na takový program dostatek finančních prostředků?	Používáte již ve škole nějaký program, který se soustředí na rozvoj schopností a sociálních dovedností potřebných v společnosti 21. století?	Je podle vašeho názoru výchova žáků s co největším množstvím vědomostí a to je upřednostněno před ostatními dovednostmi?	Hodnotí široká veřejnost úspěšnost školy podle výsledků znalostí ve srovnávacích testech základních škol?	Myslí si široká veřejnost, že dobře přijímají řízení na střední škole automaticky znamenají kvalitu školy?
1	15.12.2014	22:28:08	00:01:21	Primární odkaz	1	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
2	15.12.2014	22:48:43	00:04:05	Primární odkaz	2	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
3	15.12.2014	22:44:56	00:02:18	Primární odkaz	3	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
4	15.12.2014	22:56:20	00:01:10	Primární odkaz	4	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
5	15.12.2014	23:11:57	00:00:54	Primární odkaz	5	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
6	16.12.2014	00:36:19	00:02:42	Primární odkaz	6	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
7	16.12.2014	01:40:35	00:02:10	Primární odkaz	7	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
8	16.12.2014	04:45:29	00:01:15	Primární odkaz	8	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
9	16.12.2014	05:56:23	00:01:55	Primární odkaz	9	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
10	16.12.2014	06:14:05	00:01:33	Primární odkaz	10	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
11	16.12.2014	06:36:24	00:02:00	Primární odkaz	11	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
12	16.12.2014	06:57:56	00:03:19	Primární odkaz	12	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
13	16.12.2014	06:58:53	00:06:14	Primární odkaz	13	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
14	16.12.2014	06:59:44	00:02:31	Primární odkaz	14	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
15	16.12.2014	07:00:27	00:01:23	Primární odkaz	15	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
16	16.12.2014	07:07:33	00:01:33	Primární odkaz	16	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
17	16.12.2014	07:07:49	00:01:38	Primární odkaz	17	spíše ne	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
18	16.12.2014	07:08:57	00:01:21	Primární odkaz	18	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
19	16.12.2014	07:12:30	00:04:06	Primární odkaz	19	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
20	16.12.2014	07:15:19	00:03:34	Primární odkaz	20	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
21	16.12.2014	07:22:04	00:02:15	Primární odkaz	21	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
22	16.12.2014	07:22:42	00:01:36	Primární odkaz	22	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
23	16.12.2014	07:29:34	00:01:25	Primární odkaz	23	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
24	16.12.2014	07:33:03	00:01:16	Primární odkaz	24	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
25	16.12.2014	07:33:42	00:01:19	Primární odkaz	25	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
26	16.12.2014	07:35:10	00:01:56	Primární odkaz	26	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
27	16.12.2014	07:50:28	00:02:27	Primární odkaz	27	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
28	16.12.2014	07:56:21	00:06:11	Primární odkaz	28	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
29	16.12.2014	07:58:28	00:01:44	Primární odkaz	29	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
30	16.12.2014	07:59:35	00:01:07	Primární odkaz	30	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
31	16.12.2014	08:07:18	00:01:59	Primární odkaz	31	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
32	16.12.2014	08:11:25	00:05:15	Primární odkaz	32	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
33	16.12.2014	08:13:48	00:26:08	Primární odkaz	33	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
34	16.12.2014	08:15:20	00:02:38	Primární odkaz	34	spíše ano	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
35	16.12.2014	08:24:27	00:01:20	Primární odkaz	35	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
36	16.12.2014	08:33:49	00:02:33	Primární odkaz	36	spíše ne	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
37	16.12.2014	08:37:07	00:00:51	Primární odkaz	37	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
38	16.12.2014	08:37:05	00:01:47	Primární odkaz	38	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
39	16.12.2014	08:50:39	00:01:14	Primární odkaz	39	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
40	16.12.2014	08:52:12	00:00:58	Primární odkaz	40	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
41	16.12.2014	08:54:21	00:01:52	Primární odkaz	41	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
42	16.12.2014	08:54:53	00:02:04	Primární odkaz	42	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
43	16.12.2014	08:55:06	00:02:22	Primární odkaz	43	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
44	16.12.2014	08:57:55	00:01:36	Primární odkaz	43	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
45	16.12.2014	09:09:19	00:03:54	Primární odkaz	44	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
46	16.12.2014	09:10:16	00:01:11	Primární odkaz	16	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
47	16.12.2014	09:12:50	00:05:25	Primární odkaz	45	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
48	16.12.2014	09:13:42	00:01:16	Primární odkaz	46	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
49	16.12.2014	09:21:34	00:33:31	Primární odkaz	47	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
50	16.12.2014	09:22:49	00:01:35	Primární odkaz	48	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
51	16.12.2014	09:41:44	00:31:15	Primární odkaz	49	rozhodně ne	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
52	16.12.2014	09:42:29	00:04:05	Primární odkaz	50	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
53	16.12.2014	09:48:09	00:02:47	Primární odkaz	51	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
54	16.12.2014	10:03:29	00:01:19	Primární odkaz	52	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
55	16.12.2014	10:06:35	00:03:56	Primární odkaz	53	rozhodně ano	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
56	16.12.2014	10:16:35	00:03:38	Primární odkaz	16	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
57	16.12.2014	10:17:26	00:01:50	Primární odkaz	54	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
58	16.12.2014	10:25:40	00:02:42	Primární odkaz	55	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
59	16.12.2014	10:37:37	00:00:50	Primární odkaz	56	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
60	16.12.2014	10:42:35	00:03:29	Primární odkaz	57	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
61	16.12.2014	10:51:40	00:04:12	Primární odkaz	58	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
62	16.12.2014	10:58:33	00:14:22	Primární odkaz	59	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
63	16.12.2014	11:07:26	00:05:26	Primární odkaz	60	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
64	16.12.2014	11:35:19	00:01:16	Primární odkaz	61	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
65	16.12.2014	11:41:33	00:03:04	Primární odkaz	62	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
66	16.12.2014	11:55:20	00:01:15	Primární odkaz	63	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
67	16.12.2014	11:57:17	00:03:46	Primární odkaz	64	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
68	16.12.2014	12:02:12	00:02:16	Primární odkaz	65	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
69	16.12.2014	12:50:03	00:01:11	Primární odkaz	66	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
70	16.12.2014	13:11:55	00:02:00	Primární odkaz	67	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
71	16.12.2014	13:12:48	00:02:40	Primární odkaz	68	spíše ne	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
72	16.12.2014	13:17:19	00:01:08	Primární odkaz	69	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
73	16.12.2014	13:37:51	00:01:38	Primární odkaz	70	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
74	16.12.2014	14:02:33	00:02:04	Primární odkaz	71	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
75	16.12.2014	16:29:32	00:05:49	Primární odkaz	72	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
76	16.12.2014	18:13:18	00:12:04	Primární odkaz	73	spíše ano	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
77	16.12.2014	21:10:20	00:01:11	Primární odkaz	74	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
78	16.12.2014	21:34:04	00:00:55	Primární odkaz	75	spíše ano	rozhodně ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
79	16.12.2014	22:51:27	00:01:46	Primární odkaz	76	rozhodně ne	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
80	17.12.2014	07:23:28	00:02:39	Primární odkaz	77	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
81	17.12.2014	07:24:53	00:01:51	Primární odkaz	78	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
82	17.12.2014	07:39:10	00:04:03	Primární odkaz	79	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
83	17.12.2014	07:52:05	00:00:56	Primární odkaz	80	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
84	17.12.2014	08:09:27	00:01:59	Primární odkaz	81	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano	spíše ano
85	17.12.2014	08:34:53	00:14:22	Primární odk										

Příloha G - Získané podklady k vyhodnocení H5 od žáků ZŠ

1. A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	1. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	1. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	
	1	0	2	5	15		22		1	1	10	1	1		14		1	1	3	15	16	1	0	36
	2	10	3	2	7		22		2	13	1	0	0		14		2	23	4	2	7	0	0	36
	3	12	4	1	5		22		3	6	7	1	0		14		3	18	11	2	5	0	0	36
	4	18	3	1	0		22		4	12	1	1	0		14		4	30	4	2	0	0	0	36
	5	17	3	2	0		22		5	8	6	0	0		14		5	25	9	2	0	0	0	36
	6	14	7	1	0		22		6	10	3	1	0		14		6	24	10	2	0	0	0	36
	7	17	3	0	2		22		7	7	6	0	0	1	14	nevi	7	24	9	0	2	0	1	36
	8	19	3	0	0		22		8	7	6	0	0	1	14	nevi	8	26	9	0	0	0	1	36
	9	12	9	0	1		22		9	6	8	0	0		14		9	18	17	0	1	0	0	36
	10	13	3	0	6		22		10	6	6	2	0		14		10	19	9	2	6	0	0	36
kluci	12							kluci	7							kluci	19							
holky	10							holky	7							holky	17							
neuv.								neuv.								neuv.	0							
Celkem	22							Celkem	14							Celkem	36							
2.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	2. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	2. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	
	1	0	2	13	3		18		1	1	0	12	9		22		1	1	2	25	12	0	0	40
	2	8	10	0	0		18		2	10	11	0	1		22		2	18	21	0	1	0	0	40
	3	6	12	0	0		18		3	13	7	0	2		22		3	19	19	0	2	0	0	40
	4	12	5	1	0		18		4	16	4	1	1		22		4	28	9	2	1	0	0	40
	5	9	8	0	1		18		5	15	7	0	0		22		5	24	15	0	1	0	0	40
	6	6	11	0	1		18		6	15	7	0	0		22		6	21	18	0	1	0	0	40
	7	15	2	1	0		18		7	9	12	1	0		22		7	24	14	2	0	0	0	40
	8	8	9	0	1		18		8	9	12	1	0		22		8	17	21	1	1	0	0	40
	9	15	3	0	0		18		9	11	9	2	0		22		9	26	12	2	0	0	0	40
	10	1	17	0	0		18		10	8	13	1	0		22		10	9	30	1	0	0	0	40
kluci	10							kluci	14							kluci	24							
holky	8							holky	8							holky	16							
neuv.								neuv.								neuv.	0							
Celkem	18							Celkem	22							Celkem	40							
3.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	3. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	3. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	
	1	0	3	13	8		24		1	1	6	5	7		19		1	1	9	18	15	0	0	43
	2	10	11	2	1		24		2	12	6	1	0		19		2	22	17	3	1	0	0	43
	3	11	9	3	1		24		3	14	5	0	0		19		3	25	14	3	1	0	0	43
	4	14	7	1	2		24		4	16	3	0	0		19		4	30	10	1	2	0	0	43
	5	17	7	0	0		24		5	11	8	0	0		19		5	28	15	0	0	0	0	43
	6	15	7	2	0		24		6	14	5	0	0		19		6	29	12	2	0	0	0	43
	7	14	10	0	0		24		7	12	7	0	0		19		7	26	17	0	0	0	0	43
	8	14	10	0	0		24		8	9	10	0	0		19		8	23	20	0	0	0	0	43
	9	14	10	0	0		24		9	13	6	0	0		19		9	27	16	0	0	0	0	43
	10	16	5	2	0	1	24	žádné nezná	10	3	14	2	0		19		10	19	19	4	0	0	1	43
kluci	13							kluci	11							kluci	24							
holky	7							holky	8							holky	15							
neuv.	4							neuv.								neuv.	4							
Celkem	24							Celkem	19							Celkem	43							
4.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	4. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	4. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem	
	1	0	3	11	5		19		1	0	2	10	9		21		1	0	5	21	14	0	0	40
	2	12	6	1	0		19		2	13	6	2	0		21		2	25	12	3	0	0	0	40
	3	14	5	0	0		19		3	3	10	3	5		21		3	17	15	3	5	0	0	40
	4	13	6	0	0		19		4	12	7	1	1		21		4	25	13	1	1	0	0	40
	5	12	6	1	0		19		5	12	8	1	0		21		5	24	14	2	0	0	0	40
	6	14	3	2	0		19		6	14	2	5	0		21		6	28	5	7	0	0	0	40
	7	10	8	1	0		19		7	11	7	2	1		21		7	21	15	3	1	0	0	40
	8	3	12	3	1		19		8	9	9	2	1		21		8	12	21	5	2	0	0	40
	9	4	13	2	0		19		9	7	12	1	1		21		9	11	25	3	1	0	0	40
	10	6	10	3	0		19		10	6	7	7	1		21		10	12	17	10	1	0	0	40
kluci	11							kluci	8							kluci	19							
holky	8							holky	13							holky	21							
neuv.								neuv.								neuv.	0							
Celkem	19							Celkem	21							Celkem	40							

5.A-neodevzdala	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1							0
2							0
3							0
4							0
5							0
6							0
7							0
8							0
9							0
10							0

kluci	
holky	
neued.	
Celkem	0

6.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	1	4	10	4			19
2	8	9	2	0			19
3	8	8	3	0			19
4	10	5	2	2			19
5	10	8	1	0			19
6	8	7	4	0			19
7	11	8	0	0			19
8	10	8	1	0			19
9	7	10	2	0			19
10	3	14	2	0			19

kluci	10
holky	9
neodp.	
Celkem	19

7.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	2	15	3			20
2	8	11	1	0			20
3	4	11	4	1			20
4	8	12	0	0			20
5	11	8	1	0			20
6	11	4	4	0	1		20
7	12	6	2	0			20
8	4	14	1	0	1		20
9	8	11	1	0			20
10	2	11	6	0	1		20

kluci	11
holky	9
neodp.	
Celkem	20

8.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	1	6	3			10
2	5	4	1	0			10
3	2	4	3	1			10
4	7	1	0	2			10
5	2	8	0	0			10
6	2	5	3	0			10
7	3	6	1	0			10
8	3	7	0	0			10
9	4	5	1	0			10
10	6	2	2	0			10

kluci	0
holky	10
neodp.	
Celkem	10

9.A	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	4	10	1			15
2	7	6	2	0			15
3	7	5	1	2			15
4	4	3	7	1			15
5	10	2	3	0			15
6	5	4	5	1			15
7	7	8	0	0			15
8	6	7	1	0	1		15
9	7	8	0	0			15
10	2	12	0	1			15

kluci	8
holky	7
neodp.	
Celkem	15

5. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	1	3	9	5			18
2	7	10	0	1			18
3	4	9	3	2			18
4	11	4	3	0			18
5	5	12	0	1			18
6	7	8	2	1			18
7	10	7	0	1			18
8	7	9	1	1			18
9	5	10	1	2			18
10	3	9	2	1	3		18

kluci	7
holky	10
neued.	1
Celkem	18

6. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	1	1	14	1			17
2	8	9	0	0			17
3	5	9	3	0			17
4	9	3	2	2	1		17
5	3	12	1	0	1		17
6	9	8	0	0			17
7	6	10	0	1			17
8	2	12	1	1		1	17
9	7	9	1	0			17
10	4	10	3	0			17

kluci	9
holky	6
neued.	2
Celkem	17

	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1							0
2							0
3							0
4							0
5							0
6							0
7							0
8							0
9							0
10							0

kluci	
holky	
neodp.	
Celkem	0

	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1							0
2							0
3							0
4							0
5							0
6							0
7							0
8							0
9							0
10							0

kluci	
holky	
neodp.	
Celkem	0

9. B	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	3	6	3			12
2	5	5	2	0			12
3	4	4	3	1			12
4	3	3	5	1			12
5	4	6	1	1			12
6	4	5	1	2			12
7	5	6	1	0			12
8	3	7	0	2			12
9	5	6	1	0			12
10	5	6	1	0			12

kluci	4
holky	7
neued.	1
Celkem	12

5. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	1	3	9	5	0	0	18
2	7	10	0	1	0	0	18
3	4	9	3	2	0	0	18
4	11	4	3	0	0	0	18
5	5	12	0	1	0	0	18
6	7	8	2	1	0	0	18
7	10	7	0	1	0	0	18
8	7	9	1	1	0	0	18
9	5	10	1	2	0	0	18
10	3	9	2	1	3	0	18

kluci	7
holky	10
neued.	1
Celkem	18

6. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	2	5	24	5	0	0	36
2	16	18	2	0	0	0	36
3	13	17	6	0	0	0	36
4	19	8	4	4	1	0	36
5	13	20	2	0	1	0	36
6	17	15	4	0	0	0	36
7	17	18	0	1	0	0	36
8	12	20	2	1	0	1	36
9	14	19	3	0	0	0	36
10	7	24	5	0	0	0	36

kluci	19
holky	15
neued.	2
Celkem	36

7. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	2	15	3	0	0	20
2	8	11	1	0	0	0	20
3	4	11	4	1	0	0	20
4	8	12	0	0	0	0	20
5	11	8	1	0	0	0	20
6	11	4	4	0	1	0	20
7	12	6	2	0	0	0	20
8	4	14	1	0	1	0	20
9	8	11	1	0	0	0	20
10	2	11	6	0	1	0	20

kluci	11
holky	9
neued.	0
Celkem	20

8. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	1	6	3	0	0	10
2	5	4	1	0	0	0	10
3	2	4	3	1	0	0	10
4	7	1	0	2	0	0	10
5	2	8	0	0	0	0	10
6	2	5	3	0	0	0	10
7	3	6	1	0	0	0	10
8	3	7	0	0	0	0	10
9	4	5	1	0	0	0	10
10	6	2	2	0	0	0	10

kluci	0
holky	10
neued.	0
Celkem	10

9. třídy	a	b	c	d	neodp.	jiná odp.	Celkem
1	0	7	16	4	0	0	27
2	12	11	4	0	0	0	27
3	11	9	4	3	0	0	27
4	7	6	12	2	0	0	27
5	14	8	4	1	0	0	27
6	9	9	6	3	0	0	27
7	12	14	1	0	0	0	27
8	9	14	1	2	0	1	27
9	12	14	1	0	0	0	27
10	7	18	1	1	0	0	27

kluci	12
holky	14
neued.	1
Celkem	27

snažím se o to, ale nejde mi to

a. má sestru

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Olíková

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: I ve mně je lídr - program pro základní školy

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 15

Počet titulů českých použitých zdrojů: 32

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 20

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Naděžda Šulcová